

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

ANDRA KAMMAREN

Nr 2

I N N E H Å L L

	Sid.
Måndagen den 19 januari fm.	
Vid remiss av statsverkspropositionen	3
Interpellation av herr Holmberg ang. beredande av möjlighet för kvinnor i Norrbotten till industriell verksamhet	66
Måndagen den 19 januari em.	
Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)	69

(Ytterligare fortsättning av remissdebatten se protokoll nr 3.)

Måndagen den 19 januari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr talmannen anmälde, att fru Björck, som vid kammarens sammanträde den 10 innevarande januari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande januari.

§ 3.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till riksdagen.

Sedan Kungl. Maj:t den 17 oktober 1947 utnämnt mig att från och med den 28 samma månad vara justitieråd, får jag härmed vördsamt avsäga mig förtroendet att vara riksdagens justitieombudsmans ställföreträdare.

Stockholm den 16 januari 1948.

Nils Beckman.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 28 innevarande januari förätta val av valmän för utseende av justitieombudsmannens ställföreträdare ävensom av suppleanter för dessa valmän.

§ 4.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 19, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 1 § rättegångsbalken;

nr 25, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 kap. 17 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom; och

nr 26, med förslag till lag om rätt för arrendator att bortföra stråfoder.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1948/49.

Därvid anförde:

Herr PEHRSSON-BRAMSTORP: Herr talman! Det är nu andra gången, sedan socialdemokraterna ensamma övertogo regeringsansvaret, som det i statsverkspropositionen lämnas en redogörelse för ett gånget års verksamhet, och det är tredje gången man där får se en prognos för den tänkta utvecklingen under ett kommande år. Av den redogörelse finansministern lämnar framgår med all tydlighet, att det råder högkonjunktur inom industrien. De inkomster, som redovisas på inkomstsidan, ha därför kommit upp till ett belopp, som överstiger vad man kom till vid de mest optimistiska beräkningarna, då vi 1946 gjorde en prognos över vad vi rimligen kunde tänka oss ha möjlighet att genomföra på de sociala och kulturella områdena. Redan då fanns det ju röster som varnade och ville att vi skulle räkna försiktigt, men

Vid remiss av statsverkspropositionen.

å andra sidan höjdes det även röster för att genomföra reformerna, även om det skulle behövas en underbalansering av budgeten. Ifrån det parti jag representerar framfördes redan då varningar för en underbalansering. Åtminstone vid tillfredsställande konjunkturner kan det, såvitt vårt bedömande räcker, icke vara rimligt med en underbalansering av budgeten, alltså att man lånar upp pengar för vissa saker.

Jag erinrar mig radiodebatten 1946. Då framskyntade från olika håll en viss tävlan om att bjuda lyssnarna så stora förmåner som över huvud taget voro möjliga. Man hesiterade icke alls för de kommande utgifterna, utan alla ville framstå som den bästa givaren och den bästa anslagsställaren, när det gällde dessa problem. Jag tillät mig den gången att i radiodebatten yttra, att trots att bondeförbundet är mycket varmt intresserat för sociala reformer och icke minst för folkpensionerna och de redan då diskuterade barnbidragen, så ville jag icke, att vi skulle ta upp tävlan med dem, som försökte överbjuda varandra. Jag är glad över att den gången ha sagt det, och jag har precis samma uppfattning fortfarande.

Av statsverkspropositionen, i den mån den grundar sig på konjunkturinstitutets utredningar, framgår det ju tydligt, att sådan utgiftssumman nu är, jämförd med inkomstsumman, behövs det icke stora rubbningar i produktions utveckling för att vi skola stå inför en situation där debet och kredit svårligen gå ihop. Det finns naturligtvis de som säga, att det är lätt att bota, om det skulle visa sig att utvecklingen tar den riktningen. Det kunde ju ske genom att höja priserna och sänka kronans värde. Jag kan emellertid icke vara med om en reformutveckling och en politisk utveckling, som egentligen skulle innebära, att man lurade den stora massan av folket genom att reformerna komme att genomföras på be-

kostnad av standarden. Det måste ju nedgivas av alla, att om lönerna stiga och kronans värde sjunker, alltså pengarna få mindre värde, blir det en hel del i vårt svenska samhälle, som få sitta emellan. En sådan utveckling sökte vi ju förhindra under kriget, och jag har den uppfattningen, att vi ha så mycket större anledning att i närvarande stund aktgiva på detta. Ha vi kunnat hålla tillbaka eller åtminstone begränsa inflationen i viss utsträckning, skulle det vara beklagligt, om vi liksom efter första världskriget skulle komma in i en inflationistisk utveckling, som liksom den gången skulle leda till deflation efter relativt kort tid. Alltsedan denna fråga första gången var aktuell, då tillgången på varor, som voro nödvändiga för folkförsörjningen, icke motsvarade efterfrågan och vi icke kunde lita till införsel utifrån, vilket ju inträffade särskilt under kriget — även nu äro ju förhållandena sådana, att vi över huvud taget icke kunna få vad som egentligen behöves för konsumtionen — ha vi inom det parti jag representerar ansett, att vi skulle försöka hindra en sådan utveckling efter kriget, som skulle kunna leda till samma besvärligheter som efter förra kriget. När man talar om »efter kriget», avser man ju de sviter, som ha inträffat efter det att det verkliga kriget slutade.

Det var ju på det sättet, att när kriget slutade 1918, så började den verkliga inflationen. Priserna började då stiga liksom lönerna, som icke stigit förut, och resultatet blev, att då majoriteten i svenska riksdagen 1921 ville återföra kronans värde till 95 % av förkrigsvärdet, var den nere i ungefär 30 % av förkrigsvärdet. Vad en sådan operation betyder för den ekonomiska utvecklingen är väl icke något som jag behöver framhålla i denna församling, ty det veta vi väl alla.

Jag har ju alltid framhållit, att framför allt fluktuationer i fråga om rän-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

torna icke äro tillfredsställande. Ifrån jordbrukets synpunkt anser jag sådana mycket otillfredsställande, men detta gäller enligt mitt förmenande även annan produktion. Följaktligen är det enligt mitt sätt att se ur hela folkets synpunkt angeläget, att icke hastiga och stora förändringar ske på detta område. Med hänsyn till den utveckling vi nu befinna oss i, måste jag ifrågasätta huruvida det icke är rimligt, att man verkligen allvarligt överväger om man icke bör beakta deras intressen, som samlat besparingar för att i viss utsträckning trygga sin tillvaro, sedan deras arbetskraft är slut och de icke kunna fullgöra ett fullt dagsverke. Jag menar alltså att det är angeläget att i detta fall gå fram med försiktighet och att prövningen bör ske med hänsyn till rättvisa och billighet.

Då den förra räntesänkningen skedde, hade den många anhängare. Den gången tillhörde jag motståndarna. Hade jag blivit tillfrågad, skulle jag avrått från den räntesänkning, som då skedde. Så snart jag fick vetskap om vad som var i görningen, att det var fråga om en räntesänkning, uttalade jag den uppfattningen, att det icke var klokt vare sig ur samhällsekonomisk synpunkt eller med hänsyn till den skönjbara utvecklingen och att det icke var riktigt handlat mot kapitalspararna, som ändå försökt iakttaga den sparsamhet, som alla nu förmanas iakttaga. Detta är ingen efterklokhet. Om det behövs, kan nämligen finansministern intyga, att jag då hade den uppfattningen och klart och tydligt framförde den till honom. Det gick emellertid icke att då hindra beslutet om räntesänkning, men jag ansåg som sagt icke att den åtgärden var riktig den gången.

Av finansministerns uttalande framgår med all tydlighet, att han hesiterar inför den utveckling som varit eller åtminstone manar till en större försiktighet, då det gäller reformarbetet fram-

deles. Han skall få fullt stöd ifrån det parti jag representerar, ty det torde väl ändå vara ett bättre sätt att reformera och åstadkomma vad som är angeläget med hänsyn till behovet hos stora grupper av vårt folk, att man följer den ekonomiska utvecklingen, så att i den mån den ekonomiska utvecklingen förbättras, reformer kunna företagas. Då står man enligt mitt sätt att se på en verkligt stabil grund. Finansministern hade säkerligen icke hesiterat inför utvecklingen och varnat mot alla ytterligare reformer, om han icke haft på känn ungefär detsamma som jag, då jag tagit del av handlingarna till statsverkspropositionen, nämligen att en aldrig så liten försämring av konjunkturläget, icke många procent, innebär, att vi stå praktiskt taget med struket mått och kanske rent av skola behöva tillgripa den underbalansering jag nyss nämnde. Det finns kanske det, som säga, att skatteprocenten ju icke är bestämd för evighet framåt, och det är klart, att det menar jag icke heller. Jag vågar emellertid påstå, att med de operationer som gjorts för icke så länge sedan på det skattepolitiska området och det verkliga bottenlag, som togs förra året, skulle det vara mindre välbetänkt, om man skulle nödgas, för att möjliggöra ett alltför hastigt reformarbete eller en fortsättning av reformarbetet, höja skatteprocenten. Jag har nämligen den bestämda känslan, att vårt folks stora fiertal, oavsett politisk uppfattning, har en mycket varm känsla för sociala reformer och eftersträvar att på allt sätt på undervisningens område åstadkomma vad som över huvud taget kan göras. Men jag har samma uppfattning, som jag uttalat tidigare, då det gällt reformarbetet, nämligen att man icke skall åstadkomma en överbelastning så att man tar så stor del av vederbörandes inkomster, att dessa bli motståndare till reformerna. Även de största ivrarna för reformer måste erkänna, att det är

Vid remiss av statsverkspropositionen.

bättre att ha den största delen av folket med sig, när det gäller dessa reformer. Att få en hel del emot sig kan icke heller vara trevligt för dem, som det närmast gäller och som äro i behov av reformerna. Det är angeläget att det icke uppstår stora meningsskiljaktigheter med hänsyn till att åtagandena bli av den storleksordning, att man kräver väl stor anpart av de inkomster vederbörande kunna skaffa sig. Vi få ju ändå erkänna, att hela vår ekonomiska utveckling har byggt på strävanden att skaffa inkomster genom att utföra ett produktivt arbete i vårt land. Av den anledningen vill jag understryka, att finansministern har mitt fulla gillande, då han i skrivningen gjort ovannämnda observandum, och jag förutsätter, att han på den punkten har framför allt sina regeringskolleger men även sina partivänner med sig. Jag har den uppfattningen, att vi lättare skulle kunna åstadkomma ytterligare reformer, om det kan bli tilltro till att den framtida utvecklingen kommer att innebära att nationalinkomsten därigenom stiger. Då komma vi att klara reformerna och utvecklingen på ett helt annat sätt än om vi skulle gå mera brådstörtat fram och överanstränga låt mig säga den villighet som finns.

När det talats om sambandet mellan vårt nuvarande ekonomiska läge och de reformer, som genomförts, vill jag framhålla, att om reformerna har det icke rått oenighet. Jag skall icke tillåta mig att kritisera regeringen och dess partikamrater på den punkten, ty folkpensionerna och barnbidragen voro vi eniga om. Det är en sak. En annan sak är att fortsätta vidare utan att avvakta nationalinkomstens ökning, så att det kan bli rimliga proportioner på den belastning, som åvilar en var av medborgarna.

Att vi sedan kommit i ett besvärligt ekonomiskt läge beror enligt mitt för-

menande på felbedömningar i ganska stor utsträckning från regeringens sida. Jag skall icke lasta någon, och jag skall icke alls använda uttrycket vanstyre eller något sådant. Detta sammanträde är ju egentligen till för att man skall summera vad man tycker är riktigt i statsverkspropositionen och vad som passar ens uppfattning, och att man skall säga ifrån, när man har en avvikande uppfattning. När jag läste MT i går fann jag, att man där krävde, att oppositionen skulle säga ifrån. Jag skall därför be att få upprepa vad jag tidigare sagt ifrån. Jag beklagar bara, att regeringen icke i tid lyssnat till de varningar som givits. Men när regeringen t. o. m. offentligt under det gångna året sökt hjälp från oppositionens sida för att klara den situation vi råkat i, är det enligt mitt förmenande riktigt, att oppositionen ytterligare understryker vad den tidigare sagt.

Det är ju på det sättet, att regeringspartiet liksom bondeförbundet har ett efterkrigsprogram. Bondeförbundet avsåg ju med sitt efterkrigsprogram, att det skulle tillämpas, när sådana förhållanden inträdde, att man kunde skönja en minskad arbetstillgång. På 1930-talet, då vi löste den ekonomiska krisen eller åtminstone bidrogo till att lösa den, voro vi eniga om att bland annat byggnadsverksamheten var en av de produktionsgrenar som voro nyckel till en förbättrad utveckling. Det fanns de som menade, att staten icke skulle befatta sig med sådant där, men jag kan ju nu med tillfredsställelse konstatera, att på den punkten finns det nu över huvud taget inga delade meningar, utan alla inse att en konstruktiv politik är nödvändig även i ett land med fri företagsamhet, därest förhållandena utveckla sig mindre tillfredsställande. Och jag finner det så mycket mer nödvändigt, att den fria företagsamhetens män visa, att i svåra tider statsmakterna och det fria näringslivet skola arbeta till-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

sammans för att därmed åstadkomma den sysselsättning som är behövlig.

Om nu detta är vår syn på efterkrigsprogrammet, hur är det då med regeringens efterkrigsprogram? Regeringen har liksom blivit förblindad av sitt efterkrigsprogram och ansett, att det borde vara i tillämpning även i en högkonjunktur. Detta har ju lett till en översysselsättning för människor i en högkonjunktur, då sysselsättningens omfattning var tillfredsställande. Översysselsättningen har ju i sin tur bidragit till att produktionen har flyttats från det ena arbetsområdet till det andra, varigenom en oerhörd massa dagsverken under dessa år gått till spillo. Det kan ju icke vara till bättnad för vare sig den ene eller andre samhällsmedborgaren. Det är självklart att den produktion, genom vilken vi skulle inhämta valutor utifrån för att i sin tur skaffa nyttigheter till befolkningen, har måst stå tillbaka för annan produktion, som delvis varit under kontroll och där investeringar medgivits i alltför stor utsträckning. Man har talat om att, om man flyttade cirka 100 000 jordbrukare ifrån jordbruket till industrien, så skulle vi klara en industriell utveckling, som är önskvärd ur många synpunkter. Men om man samtidigt driver en ekonomisk politik sådan som regeringen drivit, är det för mig oförståeligt, att man kan resonera på det sättet. Man får nog räkna efter hur många dagsverken som förloras genom att arbete i t. ex. byggnadsverksamheten i många fall betalas mer än det bäst avlönade industriarbete. Det har förekommit, att gamla yrkesarbetare från industrien ha träffats ute i byggnadsarbete i ett företag, som erhållit byggnadstillstånd ifrån högsta ort. Detta är hela förklaringen till att vi ha det så trångt med utländska valutor, att människorna nu måste underkastas mycket svårare restriktioner än de behövt, om icke utvecklingen gått på

det sättet. Även om det är önskvärt ur alla synpunkter att få en byggnadsverksamhet, som kan tillgodose det behov av bostäder och även andra anläggningar för folket och produktionen, måste vi å andra sidan vara på det klara med att vi icke kunna lyfta oss i håret, ty om vi göra det ena, kunna vi icke göra det andra. När det skall tillämpas kontroll, får man naturligtvis försöka avväga, så att man i första hand åstadkommer det som med hänsyn till utvecklingen är minst lika nödvändigt som bostadsbyggande.

Om jag icke tar fel, var det finansministern som redan 1944, således medan vi ännu hade samlingsregering, i ett föredrag i Göteborg öppnade spelet på löne marknaden. Finansministern sade då, att det var ingen fara med utvecklingen, och jag delade hans uppfattning, att det, därest industriens inkomster voro av den storleksordning, som de voro, var rimligt att arbetarna skulle få sin del av dessa inkomster. Men å andra sidan är det klart, att man hade en annan väg att gå, och det var att försöka genom underhandlingar på det ena eller andra sättet i stället få till stånd en nedpressning av varupriserna och på det sättet få balans mellan de olika parterna i produktionslivet i fråga om andel i produktions avkastning. När det gick på det sättet att lönerna ökades, stod det klart för alla, att så mycket fler människor fingo köpkraften ökad och att det därigenom blev ökad efterfrågan icke blott på de konsumtionsvaror, som var dag behövas för livets nödortf, utan även på så att säga mera varaktiga konsumtionsvaror. Om man vill ha effekt av förbättrade löner för människorna, skall man försöka producera sådana varor, som i ökad utsträckning efterfrågas, för att tillbakahålla den ökning av priserna som kan befaras. Då denna utveckling diskuterades, invändes från början att dessa löneökningar kunde bä-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ras utan höjning av priserna. Självfallet har det varit på det sättet i vissa fall, men vi ha ändå erfarit, att priserna under tiden, sedan de olika löneförbättringarna genomförts, ökat, och följaktligen har utvecklingen gått en annan väg än man räknat med.

Nu är jag den förste att erkänna, att prisförhållandena i utlandet och varutillgången där med hänsyn till hela världens försörjning naturligtvis i sin mån bidragit till utvecklingen. Säkerligen ha ju möjligheterna att exportera till högre priser också gjort sitt till. Det hade då varit så mycket mer angeläget, att en större procent av arbetskraften varit sysselsatt med den produktion, som blivit mera efterfrågad.

Dessa äro de besvärligheter vi stå inför för närvarande. Det är klart, att svårigheterna i fråga om valutatillgångarna bero på att vi i början efter samlingsregeringens avgång prövade ett slags friare handelspolitik. Vi skulle låta importörerna importera så mycket som möjligt. Det har erkänts även av regeringen — och det är därför icke mycket att upppepa — att det importerades en del saker, som visserligen voro godsaker för det svenska folket men som det hade bort avstå ifrån. Jag tror, att om det svenska folket nu — med alla de restriktioner som för närvarande gälla — bedömer läget, litet var erkänner, att det hade varit bättre att avstå från festdagarna — vilka voro rätt kortvariga — och att ha det mera normalt i fråga om tillgången på varor av det ena eller det andra slaget.

Professor Myrdal är icke här, men jag kan ändå icke underlåta att nämna något om myten i samband med honom. Jag anser nämligen, att det är en myt, att herr Myrdal är skuld till det hela. Han observerade ju ändå utvecklingen 1946. Felet var naturligtvis, att han pratade om saken offentligt och sedan dröjde så oerhört länge med åtgärder. Det är givet, att om man har sett i sitt

balanskonto att tillståndet är otillfredsställande, skall man ur ekonomisk och praktisk synpunkt söka rätta till saken fortast möjligt. Men det är väl med detta som när det gäller regeringen i övrigt. Jag är säker om att jag icke använder överord, när jag säger att vad som kännetecknar den nuvarande regeringen är, att viljan varit god men — jag vill icke säga att icke förmågan räckt till — att man icke blivit färdig att handla så snabbt som man borde ha handlat. Det är klart, att ju längre i utförsbacken man kommer, desto svårare blir det.

Nu är det icke det värsta, att det finns ransoneringar och att antalet av kommissioner och alla som skola kontrollera fördubblats. Det är tråkigt att tänka sig, att det blivit en sådan utveckling, men det är ändå icke det värsta. Det värsta av allt vore, om det skulle inträffa, att vi saknade valuta för att importera sådana råvaror, som äro nödvändiga för vår produktion. Skulle den situationen inträda, ha vi lekt med efterkrigsprogrammet, så att vi manat fram det i ljusa dagen. En sådan situation vore det värsta av allt. Men när regeringen nu til syvende og sidst observerat, att det är allvar, skola vi tillsammans hjälpas åt att klara det hela, så att det icke kommer att bli en sådan malör, att det efterkrigsprogram, som skulle vara gagneligt under en viss utveckling, skall behöva tillämpas tidigare än som varit nödvändigt. Det skulle enligt mitt sätt att se vara det beklagligaste som kunde hända såväl för den arbetande delen av det svenska folket — och till denna del höra vi väl alla på det ena eller det andra sättet — som för landet i dess helhet.

Det är också en sak som är mycket allvarlig i detta sammanhang. Jag såg en artikel i MT i dag, där man sade, att det skulle vara möjligt att öka brödsäds- och spannmålsodlingen med an-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

vändande av den jord som ligger i träde. Man menade, att detta skulle kunna gå med anlåtande av frivillig arbetskraft. Men artikelförfattaren hade, liksom de som styra på detta gebit i regeringen, fullständigt förbisett, att det behövs maskinell kraft och redskap för att bruka den svenska jorden. Hur står det då till på detta område? Jag interPELLERADE i slutet av förra årets riksdag i denna sak, och jag fick ett svar, som ingav relativt goda förhoppningar. Men då jag nu studerar tillståndet vid årsskiftet 1947/1948, finner jag till min häpnad, att det är väsentligt mycket sämre än det var den gången då jag interPELLERADE. Är det någon inom regeringen som tror att det över huvud taget är möjligt att upprätthålla en produktion under sådana förhållanden? Och vi måste tänka på att ju större produktion vi kunna åstadkomma inom olika områden, så att vi slippa köpa från hårdvalutaländerna, desto större gagn är det för hela folket. Jag talar icke härvidlag som företrädare uteslutande för det svenska jordbruket. Det är hela folket det gäller, och det är alldeles självklart, att om icke den rationalisering, vilken man normalt räknat med, kan genomföras på grund av t. ex. traktorbrist, det icke är tänkbart att i fortsättningen upprätthålla viss produktion, som skulle vara önskvärd för att tillgodose folkhushållet med varor, som äro betydligt billigare än de importerade från i första hand hårdvalutaländerna. Det måste vara ett allmänt intresse att vidmakthålla en sådan produktion.

Låt oss se t. ex. på traktorbeståndet — det berör ju icke hela jordbruket, men jag skulle vilja säga, att vad jag nämner om traktorer och de redskap som höra samman därmed har tillämpning också på hästdragna redskap eller maskiner. Vi måste antingen importera dem eller tillverka dem inom landet. I redogörelsen ställes en prognos be-

träffande det tillskott som behövs för förbättrad maskinell drift. Alla måste ju erkänna, att en sådan är nödvändig. Jag vill icke överdriva vådan av den minskade tillgången på arbetskraft vid jordbruket — det tjänar intet förnuftigt ändamål — men vi kunna väl alla vara överens om att det icke finns det antal arbetstagare, som man tidigare hade att räkna med. För att upprätthålla produktionen i tillräcklig utsträckning med det mindre antal arbetare, som kunna sättas in i jordbruket, är följaktligen mekanisering ofrånkomlig. Detta är icke bara ett jordbrukarintresse utan ett hela folkets intresse. Nu angives behovet för 1948 av nya traktorer till 10 000. Man beräknar en avgång genom förslitning av 3 000 och en ökning av behovet på grund av en förbättrad mekanisering med 3 000. Vidare säger man, att underhållet av traktorer som varit med under kriget har eftersatts i sådan utsträckning, att en nyanskaffning måste bli nödvändig. Slutligen kommer man fram till siffran 10 000. Precis detsamma gäller med traktorredskapen och reservdelarna till redskapen och maskinerna. Detta visade sig tydligt under brukningen av jorden i höstas. Följaktligen är det icke obekant för regeringen att tillståndet är sådant. Det är då icke mycket nytta med en massa beräkningar, som gå så till att en del relativt duktigt folk sitter och resonerar några timmar för att sedan gå var och en till sitt och icke fråga efter om något blir gjort. Man beräknar nu, att vi inom landet skulle kunna tillverka 2 500 traktorer, varför vi skulle behöva importera 7 500. Nu har man emellertid träffat ett avtal, som ställer i utsikt att vi skulle få in traktorer från England. Så vitt jag kunnat utröna av fackkunskapen, skulle åtminstone två av märkena vara tillfredsställande. Men jag skulle vilja säga, att skola vi begagna oss av denna möjlighet, måste vi skynda oss, om trak-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

torerna äro färdiga och kunna levereras. Om nämligen de svenska jordbrukarna få erfarenhet av dessa och om de visa sig fungera någorlunda tillfredsställande, äro jordbrukarna så funtade, att de mer och mer komma att pröva dem och fråga efter dem. Då skulle man verkligen spara valuta. Man skulle kanske därigenom kunna öka spannmålsodlingen och spara hårdvaluta. Vi veta icke hur året kommer att gestalta sig ur växtlighetssynpunkt. Vi få hoppas, att det icke blir så dåligt som förra året.

Men en viktig sak, när det gäller att klara jordbruket och få ut det mesta möjliga av det, är naturligtvis att man kan driva det rationellt. Då är det också av vikt att vi själva tillverka traktorer. Vi veta ju alla, att vi ha industrier och verkstäder i vårt land som tillverka redskap av utomordentlig beskaffenhet. Det erkännes av de svenska jordbrukarna och av andra, och det skulle därför vara riktigt att, när vi ha en väl trimmad arbetarstam för just sådant, verkligen också låta det bli en högproduktion på det området liksom på så många andra. Man skulle i stället kunna minska produktionen av en del andra nyttigheter.

Nu ser man till sin förvåning här vad avsikten är hos myndigheterna. Med myndigheterna menar jag här kommissionerna. Man får väl tro, att det finns någon i kommissionerna, som satt sig in i detta som jag talar om. Vederbörande ha väl hört talas om saken ofta, men ha de icke det, tycker jag att de skola få klart besked. Vi måste ha en järntilldelning som är större än den bebådade på 25 000 ton. Det beräknas att vi behöva 40 000 ton. Så mycket, såges det, kan man icke tänka sig på grund av bristande materialtillgång. Men nu är det enligt fackpressen på det sättet, att 500 000 å 600 000 ton järn, plåt och smide tilldelas för viss tillverkning, som har

prioritet. Hela den beräknade siffran för året är 1 350 000 ton. Det förefaller då märkvärdigt, att man icke skulle kunna ge de verkstäder och fabriker, som tillverka dylika maskiner och redskap, den lilla skillnaden på 15 000 ton, sålunda en liten procent av allt vad som redovisats. Det kan icke bero på oförmåga att man handlar på det sätt man gör — det är icke riktigt att klassificera det så — men man tillämpar ett låtgäsystem, som innebär att vi skola vänta och se, om vi kanske få in någonting utifrån. Man resonerar, som jag nämnde, om att man kan få in dessa saker från England. Men vi veta icke, om vi få in de dimensioner, som passa för denna tillverkning. Och om vi få in dem, kunna de i varje fall användas till annat. Då skulle man åtminstone vara på den säkra sidan. Vad som kännetecknat regeringen under hela den senaste utvecklingen har varit att den kommit litet sent. Ju längre det går bakåt, ju längre utvecklingen går i felaktig riktning, desto svårare blir det att rätta till förhållandena. Det är därför jag ansett det önskvärt att vid detta tillfälle fästa regeringens uppmärksamhet på vissa förhållanden som jag tror det är nödvändigt att beakta.

Det är ägnat att väcka tillfredsställelse att regeringen långt om länge tagit råd beträffande byggnadsinvesteringen. Under den debatt, som vi hade i riksdagen efter partiledarkonferensens åtskiljande 1946, sökte statsministern tolka mina uttalanden på ett sätt som icke var riktigt. Men så fick statsministern erkänna att jag hade sagt rent ut, att jag icke menade att det var felaktigt att arbetarna hade fått bättre löner, utan att min mening var att det var felaktigt att priserna hade fått stiga. Man hade ju från regeringens sida tydligt och klart försäkrat att priserna icke skulle stiga på den grund att lönerna förbättrades. Jag fick emellertid

Vid remiss av statsverkspropositionen.

rätt även på den punkten. Det gläder mig att man nu blivit på det klara med att utvecklingen gått dithän att vi kunna riskera att icke få tillräckligt med råvaror för att hålla produktionen i gång. Man har då insett att det är nödvändigt dels med hänsyn till materialtillgången men dels också med hänsyn till arbetskrafttillgången att i första hand åstadkomma annan produktion än husbyggnade.

Medan jag nu befinner mig på folkhushållningsministerns gebit, skulle jag vilja till honom rikta en vördsam hemställan att han måtte såsom varande sann demokrat — jag menar då demokrat av västerländskt ursprung — upphöra med prövningen av körtillstånd för bilar. Genom den allmänna mekaniseringen inom jordbruket har bilen blivit ett nyttoredskap inom denna näringsgren. Detsamma gäller även för hantverket. Hantverkare som ha sin sysselsättning på långt avstånd från hemmet kunna ju inte fördenskull byta bostad. Det finns i min hemtrakt en gammal hantverkare, som är över 70 år och som sköter sin rörelse med hjälp av sina söner. Han hade köpt en gammal bil och sökte tillstånd att få köra med den. Men det blev blankt avslag. Länsstyrelsen nästan bad om ursäkt för att den inte kunde bevilja tillståndet, men länsstyrelsen hade inte fått så många tillståndsmedgivanden av Kungl. Maj:t att den här gamle hedersmannen, som under många år drivit sin rörelse, kunde få något tillstånd. Den här gubben skulle alltså i stället cykla eller hyra bil! Man kan ju säga som så, att den kostnadsökning, som uppstår genom att han får hyra bil, kan han taga igen genom ökat pris på de varor som han tillverkar. Men kanske priskontrollnämnden då kommer att begära häktningsorder på mannen. Det är en gård av rättvisa i ett demokratiskt samhälle att de tillgångar vi ha bli rättvist fördelade. Jag är mycket väl med-

veten om att vi med hänsyn till valutakrisen inte kunna importera hur mycket bensin som helst. Men jag tycker inte att det är riktigt, att herrarna i kommissioner och myndigheter utan större erfarenhet från det praktiska livet skola sitta och bestämma att herr A får lov att köra bil men att herr B inte får lov att göra det.

Det finns för närvarande många jordbruk på 30—40—50 tunnland, som ägaren får sköta ensam med hjälp kanske bara av hustrun. Det kunna de klara tack vare den maskinella utrustning som de ha till hjälp. Men de måste uträtta åtskilligt utanför hemmet, de skola utföra transporter o. s. v. Deras arbetstid är så dyrbar, att detta måste göras på kortast möjliga tid. Och det måste väl även regeringen vara intresserad av att de använda sin arbetstid på ett sätt som ger största möjliga utbyte i det produktiva arbetet. Men då måste man också ge dem möjlighet att begagna bilen, som förr i tiden kanske huvudsakligen användes för att fara bort på bjudningar men som numera verkligen är ett nyttoredskap i jordbruksnäringen.

Låt oss säga att det är 30 000 bilister som inte ha fått körtillstånd. Dessa skulle säkert vara tillfredsställda om de finge en tilldelning av 750 liter bensin per år, kanske ännu mindre. Det betyder 22 500 kbm bensin per år. Om antalet som icke fått tillstånd är 50 000, skulle det betyda 37 500 kbm bensin. Den tillgängliga kvantiteten är 725 000 kbm. Jag betraktar det som ett de obotfärdigas förhinder när man inte kan vara med om att sådana människor som verkligen behöva bilen för sitt livsuppehälle och sin näring skola få en sådan tilldelning. Om det skulle erfordras, få andra, som behöva mer, spara och använda så mycket mindre. Vi äro ju medborgare alla, och det är inte rätt att gradera dem på detta sätt. Det är säkerligen ingen inom hantverks- och

Vid remiss av statsverkspropositionen.

jordbruksklasserna som köper en bil för att ha den som lyxvara, utan meningen är att använda den i det dagliga arbetet. Och om man någon gång bryter enformigheten på landsbygden och använder bilen för en nöjestur, kan ju inte folkhushållningsministern vara ledsn för det. Det bidrar ju bara till ökad trivsel på landsbygden och hjälper till att hålla folk kvar där.

Jag kan ju i det här sammanhanget berätta, att jag byggde en del förra året, och då hade fyra byggnadsträarbetare, som bodde ganska långt från arbetsplatsen. De reste hem över lördag och söndag. Genom att de hade en bil två och två tillhoppa sparades väsentligt mycket tid. Om de hade nödgats åka tåg, skulle större delen av lördagen och måndagen ha gått bort. Nu kunde de resa hem på lördag eftermiddag och börja arbetet på måndag morgon. På detta sätt främjas ju produktionen i hög grad.

Samtidigt med detta vill jag säga till finansministern, att vi från den utgångspunkten på vårt håll inte kunna vara med om det sätt att sterilisera köpkraften som han föreslagit i propositionen nr 5. Han föreslår där ökad beskattning på motorfordon och bensin. Vi äro beredda att medverka till att finna framkomliga vägar för att få en viss sterilisering av överskottsköpkraften. Men jag har vid genomläsningen av propositionen i varje fall inte blivit övertygad om att detta är rätta sättet. Det måste drabba orättvist och bli en börda för dem som i sin näring äro bäst i behov av det arbetsredskap som bilen utgör. Så länge övertygande skäl icke framlagts för att förslaget ej kommer att verka på detta sätt, kunna vi därför icke se oss någon möjlighet att medverka till en lösning av frågan på det sätt finansministern föreslagit.

Jag skall nu icke uppehålla tiden så länge till. Jag vill emellertid tala om att jag har läst en broschyr som handlar om vår politik. När jag fick den i min

hand tänkte jag, att det skulle bli något i stil med berättelsen om »vad sig i riket tilldragit», ty det var majoritetspartiet som givit ut den. Jag har med intresse tagit del av denna broschyr, och det som skrivits av parti-sekreteraren Sven Andersson tycker jag ger en klar bild av utvecklingen. Man ser vad partiet gjort i fråga om sociala reformer under de gångna åren. Han belyser också på ett sanningsenligt sätt hur krisen löstes år 1933. Det framgår, att det inte var uteslutande det parti han representerar som kunde lösa den krisen, utan att det var även andra medborgargrupper som deltog. De andra artiklarna i broschyren skall jag kanske inte ge mig in på att bedöma. Jag skulle vilja säga, att där skymtar fram en smula självberöm — skryt är kanske litet för mycket sagt, ty det är ju inte många regeringsledamöter som äro skåningar, och det sägs ju att det bara är skåningar som skryta. Men jag vill kalla det för självberöm. Somliga av författarna hålla på med efterkrigsprogrammet, och en som heter Karlsson är så uppe i det att han tror att det är efterkrigsprogrammet som åstadkommit den högkonjunktur vari vi för närvarande befinna oss. Men detta är ingenting att nu spilla tid på.

Om jag skulle säga ytterligare några ord om huvudtitlarna, vill jag nämna att jag har en känsla av att anslagen till organisationer och anställda äro ganska höga. Jag undrar om jordbruksministern verkligen behöver så många miljoner för den organisation som med jordbrukarnas medverkan skall rationalisera det svenska jordbruket. Jag är rädd för att det blir så många i det arbetet att de glömma att fråga jordbrukarna till råds. Men detta är ju en fråga som vi få ta upp till prövning längre fram under riksdagen.

Så skulle jag bara vilja ödmjukast fråga om en sak. Det anställdes ju en

Vid remiss av statsverkspropositionen.

hel del folk i departementen när regeringen kom till. Jag förstår ju att de hade sina stora arbetsuppgifter, ty de skulle lägga upp frågan om socialisering av viktiga industrier. Om resultatet av dessa utredningar ha vi ingenting sett. Är det meningen att de skola vila till dess valet i år är över? Men om nu dessa utredningar inte pågå, vad sysslar då allt detta folk med? Ty de ha väl inte rest utrikes allihopa?

Till sist bara ett par ord. Jag vill försöka undvika kritik så mycket som möjligt, men jag tycker inte att man skall överdriva sina egna förtjänster. När herr statsministern i sin nyårshälsning till svenska folket gjorde ungefärligen det uttalandet, att det parti som han representerar hade fått till uppgift att lösa landets besvärliga problem och klara krisen, är detta icke en riktig bild av förhållandena. Regeringen har i kraft av sitt majoritetsunderlag trängt sig fram till taburetterna därför att, som man sade, skördetiden var kommen. När ni nu ha skördat litet vårdslöst, ha ni bett om oppositionens hjälp att klara det hela så att återväxten kan bli något så när normal. Det vore ju riktigare att säga, att oppositionens varningar ha varit berättigade och att vi av den anledningen skola följa oppositionens varningar. Då tror jag att vi med samlad kraft kunde återställa förhållandena i landet så att de bli bättre än vad de för närvarande äro.

Jag har alltid trott på en lycklig utveckling för landet genom endräkt och samarbete. Det är verkligen en händelse som ser ut som en tanke att i riksdagshuset i år har placerats en tavla, på vilken det står: Sveriges välstånd genom endräkt. Jag vill framföra till statsministern, som är chef för det största partiet, att det ligger mycket i de få orden.

Jag ber, herr talman, att få yrka remiss till vederbörande utskott.

Herr SKOGLUND i Doverstorp: Herr talman! Under det halvår, som gått sedan regering och riksdag sist möttes, har lägets allvar ingalunda förminskats. Ur utrikespolitisk synpunkt sett nödgas man efter höstens allt annat än givande FN-församling konstatera en ökad spänning och misstro ute i världen. Här hemma varsla de ekonomiska prognoserna om en fortsatt ogynnsam penningpolitisk utveckling. Sett mot en sådan bakgrund står det nog klart för oss alla, att den nu begynnande riksdagens arbete blir i alldeles särskild grad ansvarsfullt. Om det även kommer att dra långt ut på tiden återstår att se. På en fråga som jag vid förra årets remissdebatt framställde till statsministern, hurvida regeringen avsåg att kalla höstriksdag, fick jag det svaret, att det var önskvärt, att regeringen finge en riksdagsfri höst, och han utlovade, att då skulle arbetet i kanslihuset hinna undan på ett långt bättre sätt än vad som varit fallet de senaste åren och regeringen kunna avleverera propositionerna i god tid. Riksdagen i sin tur skulle då få möjlighet att ordna sitt arbete på ett mera effektivt sätt. Nu ber jag att få fråga statsministern: hur har statsministern lyckats uppfylla sitt löfte? Har kansliet hunnit undan, har regeringen det bättre ordnat i år och har riksdagen att motse Kungl. Maj:ts förslag i god tid? Statsministern kanske anser att jag är envis på den här punkten, och det är jag verkligen. Jag förbiser inte värdet av ett samspel regering och riksdag emellan, men jag vidhåller bestämt, att skall den svenska folkstyrelsen hålla sig frisk och levande, få riksdagsmännen inte heltidsanställas i riksdagshuset. Riksdagshuset får inte bli något slags kavaljersflygel till kanslihuset, ty det kan aldrig vara nyttigt. Jag vill be regeringen att tänka på den synpunkten, när propositionen om riksdagens arbetsformer utarbetas.

För att återgå till de stora allt annat

Vid remiss av statsverkspropositionen.

överskuggande frågorna, försvaret av vår nationella frihet och återställandet av den ekonomiska stabiliteten, måste väl båda dessa spörsmål komma att ingående dryftas av årets riksdag.

I årets trontal omnämndes inga konkreta förslag till riksdagen, men ser man på fjärde huvudtiteln, framgår av denna, att försvarsministern räknar med att avlåta åtminstone vissa förslag till riksdagen, när försvarskommitténs förslag återvänt från remissvandringen. På en punkt — och en mycket väsentlig sådan — har försvarsministern dock skyndat i förväg och tagit ställning utan att invänta remissvaren, nämligen i fråga om värnpliktsutbildningens längd, vilken försvarsministern föreslår skall begränsas till 9 månader i de fall, där repetitionsövningar erfordras, och till 12 månader, där tjänstgöringen fullgöres i en följd. Jag måste ifrågasätta om det kan vara riktigt att på sätt som här skett bryta ut frågan om värnpliktsutbildningen ur sitt rätta sammanhang, d. v. s. försvarspropositionen. Som motivering för begränsning av repetitions- och efterutbildningsövningarna anger statsrådet arbetsmarknadsläget. Jag skulle gissa att även finansministern har haft ett visst inflytande på ärendet. En sak tycker jag i alla fall att vi skola hålla statsrådet Vougt räkning för: han har dock inte mot bättre vetande sökt återropa det försvarspolitiska läget och ansett att detta utvecklats i sådan riktning, att vi böra kunna tillåta oss en eftersläpning av de värnpliktigas utbildning.

Försvarskommitténs betänkande lära vi få återkomma till senare under riksdagen. Jag anser inte att kommittémajoritetens förslag är ur försvarssynpunkt tillfredsställande, men erkänner gärna, att försvarsfrågan 1948 ser ut att ligga bättre till än den gjorde efter första världskriget. Avståndet mellan olika uppfattningar är icke så stort som det var då, och efter allt vad som hänt och

händer i Europa är försvarsviljan enligt min övertygelse förankrad hos de många här hemma på ett bättre sätt än för ett par årtionden sedan.

Så var det de ekonomiska problemen. Regeringens ideliga reträtt från den ena ståndpunkten till den andra under de senast gångna åren samtidigt som den försäkrar, att intet oroande inträffat, har tidigare skildrats här i kammaren, varför jag förmodar att regeringen inte har någonting emot att vi inte upprepa den saken. Utvecklingen under 1948 synes med all sannolikhet tendera mot en fortsatt ofördelaktig och allvarligt rubbad samhällsbalans. Av konjunkturinstitutets utredningar framgår, att inkomsterna i pengar fortsätta att öka i långt större utsträckning än vi kunna få varor att köpa för dessa pengar. Den stora import, som vi hade under 1947, kunna vi inte fortsätta med, då valutareserven är förbrukad. Om jag minns rätt är det $1\frac{1}{2}$ miljard, alltså 1 500 miljoner kronor, som försvunnit sedan vi hade nöjet att förhandla med regeringen i kanslihuset i januari förra året. Den inhemska produktionen utvecklar sig inte heller såsom vi hoppats. Statsmakterna måste tillgripa tvångsföreskrifter för att undandraga den inhemska konsumtionen varor oundgängliga för export.

1947 års dåliga skördeutfall kommer att återverka även på innevarande års tillgång på livsmedel.

Utsikterna till förbättrad varutillgång under 1948 äro alltså inte stora, såvida inte regeringen på något under senare årtionden icke använt sätt kan tillförsäkra oss valutor. Trots detta fortsätta penninginkomsterna att öka. Kommer den i dagarna med spårvägspersonalen i Stockholm träffade överenskommelsen att vara någon sorts riktrote för årets löneuppgörelser, måste detta betyda många hundra miljoner, kanske miljarder i inkomstökning. Ingen tror väl heller att jordbrukarna

Vid remiss av statsverkspropositionen.

skola kunna producera nödiga livsmedel till nuvarande priser inför en sådan fortsatt utveckling på löne marknaden. Andra producentgrupper komma givetvis i samma läge som jordbrukarna, och så går skruven vidare — något som även den föregående talaren vidrörde. Finansministerns lugnande och småtrevliga skildring i radio i måndags kväll av mannen, som byggde sig ett hus och samtidigt hjälpte sina gamla föräldrar, förmodar jag mera var en symbolisk skildring av det svenska folkets liv än av den enskilde individens. Mannen hade föresatt sig att bygga ett rätt stort hus, han ville skaffa familjen en god bostad. Tyvärr hade byggnadskostnaderna stigit under byggnadstiden, och då han alltjämt ville hjälpa sina föräldrar, vilket var vackert gjort, så fick han dröja något med att färdigställa övre våningen. Det verkade så lugnande och fridsamt att höra finansministern, ja, jag tyckte till slut att skildringen påminde om en vaggvisa.

Jag tror för min del att den där mannen, som bygger huset, kommer att krångla till det för sig långt svårare än som framgick av finansministerns skildring. Han envisas nog att bygga det där huset även sedan materialpriserna stigit kraftigt och måste i konkurrens med andra betala överpriser. Jag uppehåller mig inte vid sådana småbekymmer, som han naturligtvis får, när han skall skaffa vattenledningsrör, värmeelement och sådant — det ingår ju i det dagliga livets små besvärligheter. Men då han och hans familj antagligen äro lika övriga delar av svenska folket, fordrar han nog samtidigt att få hålla uppe sin levnadsstandard, om det finns någon möjlighet därtill, och helst öka densamma. Och när allt detta inte kan låta sig göras samtidigt, så kanske han får avhända sig familjens värdeföremål, och då dessa tryta börjar han nog att se sig om var han skall kunna få låna. Vi känna till, att även om den låne-

sökande blir aldrig så vänligt mottagen, så vill dock vederbörande kreditgivare veta någonting om hans liv och leverne, och han måste nog vara beredd att svara på frågor om hur han tänker ordna för sig för framtiden. Risken kan finnas att inte bara övre våningen kommer att stå ofullständig utan också att ekonomin försämras så kraftigt, att det kan bli svårt för honom att hjälpa sina föräldrar i den utsträckning som han utlovat.

Att förhindra prisförhöjningar genom priskontroll och regleringar, när samhällsekonomiens balans är allvarligt rubbad, går nog endast delvis och till begränsad tid. Kommunisterna framför andra bruka hålla på att höjda löner inte behöva återverka på produktionskostnaderna och alltså åstadkomma någon fördyring för konsumenterna. Tillåt mig säga, herr Hagberg: det är svårt att tro. För närvarande synas prisförhöjningar bryta igenom på nästan alla områden. Ny Dag har om jag inte tar fel stigit med 33,3 procent i försäljningspris. Den som händelsevis vill taga del av riksdagens föredragningslistor — det är ju ingen skönlitteratur precis — underrättas om att priset trots priskontrollen höjts med 50 procent. Järnvägarna hota att gå med underskott och ha fått regeringens tillstånd att höja biljettpriserna. Liknande är förhållandet med post och telegraf o. s. v.

Finansministern har, så otroligt det än låter, sagt, att han först efter Pariskonferensen förstått att vi voro på väg mot en likviditets- och förtroendekris. Nu förefaller han ha tillägnat sig en långt mera verklighetsbetonad syn på läget, och det återspeglar sig i vissa indragningar och nedskärningar i den framlagda budgeten. Om dessa sedan ha gått så långt, att herr Thorsson, den store spararen, skulle ha känt sig tillfreds om han levat, vågar jag inte yttra mig om. Jag skulle knappast tro det. Jag vill bara fästa uppmärksamheten vid

Vid remiss av statsverkspropositionen.

en sådan sak som att kommittéanslaget, trots denna återhållsamhet, nära fördubblats efter den nuvarande regeringens tillkomst. Detta går i alla händelser inte i stil med Thorssons handlingssätt.

Genom att pressa ned vissa anslag och därtill föreslå särskilda skatter å s. k. umbärliga varor vill finansministern åstadkomma ett budgetöverskott och tror sig härigenom kunna i viss utsträckning uppsuga det väldiga köpkraftsöverskott, som konjunkturinstitutet beräknar till 2 å 3 miljarder kronor. Morgon-Tidningen skrev i en ledare, att statsverkspropositionen är mönstergill i sin klarhet. Det är givetvis roligt med så begåvade människor som M. T:s ledareskribent. Men många som jag talat vid och som äro vana att syssla med ekonomiska frågor och även läsa sådan lektyr som statsverkspropositionen utgör, äro tämligen eniga om att det är ganska svårt att följa de resonemang, som föras i propositionen. Så långt jag förstår har finansministern mycket stora svårigheter att överbrygga det s. k. inflationsgapet. Han räknar kortsiktigt och litar till att han skall kunna tillgodogöra sig den lagerhållning som han anser skall finnas. Därutöver kommer han med varuskatter, som skola ge 400 å 500 miljoner kronor. Jag har inte kunnat följa honom så långt att jag kunnat komma till klarhet om hur han tänkt sig att överbrygga hela det befara-
de gapet.

I övrigt har jag fattat saken så, att förutsättningen för finansministerns antagande är, att penninginkomsterna inte fortsätta att öka i någon större omfattning. Detta frångick ju för övrigt av hans redogörelse i radio. Om framförda eller kommande lönekrav i någon större utsträckning bli tillgodosedda, medför ju detta betydande inkomstökningar. Min fråga till finansministern och regeringen — när inte finansministern är här kanske jag vördsamt får rikta den till statsministern — är föl-

jande: har regeringen verkligen räknat med den situation, som kan uppstå om det går loss i långt större utsträckning än vad man räknat med på löne marknaden och om läget blir långt svårare än vad som är beräknat i statsverkspropositionen? Och har regeringen tänkt över, vilka möjligheter den då har när det gäller försvaret av penningvärdet? Får jag ytterligare fråga, om regeringen också kan ange, hur dessa försvarsanordningar skola utformas. De nya skatterna äro avsedda att verka punktvis och gälla s. k. umbärliga varor. Det är givetvis svårt att säga vad som är umbärligt. Med den sobra livsföring som är utmärkande för både finansministern och mig tror jag ingendera av oss får så starka känningar av dessa s. k. lyxskatter, men på kommunistiskt håll har man en annan uppfattning och har deklarerat ett bestämt motstånd — om det nu beror på att man har andra vanor.

Sedan kommer frågan om avvägningen varugrupperna emellan. Det är förfärligt svårt för en absolut lekman på detta område att yttra sig om sådana ting. Jag erkänner villigt, att jag, när jag läste propositionen om varubeskattningen, stod litet undrande inför en del av finansministerns förslag. Han skall ta bara 40 procent på ansiktslera och ansiktskräm med hela 75 procent på ögonhårskräm och ögonbrynsstift. Såvitt jag förstår är dock alltsammans avsett att användas i ansiktet. Men jag kan försäkra finansministern att jag har inga invändningar att göra när det gäller det här varuområdet.

Däremot kan nog inte finansministern räkna med högerns medverkan i fråga om de höjda bil- och bensinskatterna. Dessa medföra, som den föregående talaren mycket riktigt har redogjort för, en fördyring av resor och transporter, vilket i sin tur återverkar prishöjande, och därutöver kommer framför allt landsbygden, som redan förut har då-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

liga kommunikationer, att bli i ännu högre grad missgynnad.

Jag är för övrigt inte alldeles säker på om det är enbart ur köpkraftsindragande synpunkt finansministern föreslår att skattevägen åstadkomma så stort överskott på driftbudgeten, att det också räcker att till mycket väsentlig del försörja kapitalbudgeten utan upplåning. Även en statlig upplåning av sparmedel bör väl, om riksbanken inte samtidigt ökar betalningsmedlen, ha en viss återhållande verkan. Inte är väl det så, att finansministern hyser vissa betänkligheter — ja, jag skulle nästan vilja säga farhågor — angående resultatet, om staten skall söka sig ut på lånemarknaden? Jag har i det fallet mina särskilda tvivel.

Får man även betrakta regeringens beslut att höja biljettpriser, telefon- och portoavgifter, till och med över vad priskontrollnämnden ansett sig kunna tillstyrka, som ett led i åtgärderna för att minska spänningen mellan inkomster och varutillgång? Är höjningen enbart föranledd av att ett statligt företag skall få täckning för de ökade löneutgifter och driftkostnader, som det måste vidkännas, så komma givetvis enskilda företag mycket fort att vilja ha samma rätt. Varför skulle då inte även de kostnader, som skulle uppkomma i frakthänseende genom de ökade bilskatterna, också få slå igenom?

I detta sammanhang ber jag att få rikta en direkt vädjan till kommunikationsministern. Det här med 200 kronor i inträdesavgift för nytillkommande telefonabonnenter var väl starkt. Om jag inte tar fel innebär det en ökning sedan före kriget med 900 procent. Det är rätt mycket. Jag skulle vilja be regeringen att alldeles bestämt lova att sänka den avgiften, så snart materialsvårigheterna lättas. Den bör vara en engångsskatt. Det får inte gå med den som med vissa andra skatter, att den bara byter namn och blir kvar.

Från den meningsriktning jag företräder anse vi att om det är nödvändigt att i dagens läge hålla tillbaka penninginkomsterna, så är det ännu angelägnare att stimulera och öka produktionen av nödvändighetsvaror och exportvaror. Till dessa nödvändighetsvaror räknar jag i främsta rummet vad vårt jordbruk kan åstadkomma. Möjligheterna att påverka produktionen i gynnsam riktning äro givetvis flera. Vi få säkert anledning återkomma till detta i andra sammanhang.

Både när det gäller investeringar i anläggningar och import av nödvändiga maskiner och råvaror måste hänsyn tagas till produktionssynpunkten. Jag tror också det är mycket angeläget, att om infrysning av vinstmedel skall äga rum, företagens behov av likvida medel beaktas. Jag såg för någon tid sedan en beräkning, som gällde 51 stycken bruksföretag. Dessa företag hade under åren 1945—46 ökat sina likvida tillgångar med 39 miljoner kronor. Men granskade man denna beräkning närmare visade det sig att 36 miljoner stannade på två företag. Det kan inträda ganska besvärliga situationer, om både staten och företagarna samtidigt ha dålig likviditet. Verkningarna därav kunna i längden bli ganska obehagliga.

Jag anser nog också att vi måste undersöka de handelsavtal som äro träffade, både i öster och väster, och kanske söka en bättre anpassning till dagens läge och vad vi själva förmå här hemma. Jag har sagt detta vid något tillfälle tidigare, och jag upprepar det även i dag, ty jag tror att det är en ofrånkomlig sak.

Den nuvarande finansministern är otroligt skicklig när det gäller att fördela redan befintliga tillgångar. Jag tror däremot inte att han är rätte mannen att kunna ena vårt folk till kraftanstängningar i fråga om produktionen. Den nuvarande skattelagstiftningen exempelvis är icke utformad så, att den

Vid remiss av statsverkspropositionen.

främjar arbets- och produktionsviljan och uppmuntrar till ökade arbetsinsatser. Det märker man mycket väl i det praktiska livet. Det byråkratiska regleringsmaskineri vi nu ha verkar också många gånger direkt som sand i lagren. En förenkling på det området skulle jag livligt vilja rekommendera.

I nuvarande läge måste också penningpolitiken inriktas och samordnas på ett sådant sätt, att den verkar i återhållande riktning på investeringarna. Bankoutskottet bör nog i år, i högre grad än tidigare, ägna sina krafter och sitt intresse åt riksbanken och ge riksbanksledning och bankofullmäktige allt det stöd utskottet är mäktigt. Fråga är om inte riksbanken i allt för hög grad förskjutits till att bli ett finansdepartementets och inte riksdagens eget verk. En riksbanksledning, som mera självständigt måste ta sitt ansvar, tror jag vore önskvärd när det gäller att föra en restriktiv penningpolitik.

Herr Pehrsson-Bramstorp talade i sitt anförande om svårigheterna med jordbruksmaskiner. Högerns riksdagsgrupp väckte för några dagar sedan en motion, vari påyrkades, att jordbrukets behov av traktorer och övriga jordbruksredskap skulle bättre tillgodoses. Det kan ske dels genom att materiel tillförsäkras de svenska industrierna på detta område och dels genom att dessa få prioritet vid import. Såvitt jag kunnat förstå har denna framstöt uppfattats som fullt motiverad utom från kommunistiskt håll. Ny Dag tror sig ha upptäckt motionens verkliga syfte, vilket ingalunda vore att trygga vår livsmedelsförsörjning utan att utföra en legotjänst åt obskyra amerikanska intressen. Bönderna kunde få sin maskinuppsättning förnyad från de svenska industrierna, menade tidningen i fråga, bara de gäve sig till tåls — hur många år vet inte jag. Nu är det ju ingen anledning att i sak fästa sig vid ett så verklighetsfrämmande resonemang, men det

torde ändå säga oss en hel del. Det verkliga förhållandet är, att jordbrukarna i de delar av landet, som varit svårast utsatta för den hårda torkan — och dit hör en stor del av Mellansverige — brottas med mycket stora svårigheter, både ekonomiskt och arbetstekniskt. Utöver skördeårets missväxt tillkommer, att insådden av vallar misslyckats och höstsådden av råg och vete på stora arealer inte kommit upp; lika illa är det här och var med rapsen. Detta betyder att så gott som hela gårdens areal måste plöjas och värsås, om odlingsmöjligheterna skola utnyttjas. För att något sådant skall kunna genomföras, måste det med nuvarande begränsade tillgång på arbetskraft finnas både maskiner och redskap i tillräckliga mängder.

När man talar med folk ute på landsbygden, får man ett livligt intryck av att framför allt ytterligare två frågor för närvarande äro mycket aktuella. Den första frågan riktar sig till folkhushållningsministern och honom underställda kommissioner. Denna fråga kan ha följande lydelse: är det nödvändigt och klokt med de långt gående bestämmelserna om slakten, vilka nu påfordras och som man hotar komma med? Jag vill fråga: ha jordbrukarna gjort sig förtjänta av ett sådant misstroende, som ligger i den nu tilltänkta fogdemäsiga övervakningen? Behövs det verkligen, att en kalv, som enligt vederbörligt tillstånd får användas i det egna hushållet, måste fraktas till stadens slakteri för uppslaktning?

Om herr talmannen tillåter, skall jag be att i förbigående få andraga ett par kortfattade rader ur ett brev, som torde vara betecknande för hur det för närvarande låter, när svenska folket skriver om dessa ting. Det brev, som jag ämnar citera, har ingen anonym underskrift, utan vederbörandes namn och adress äro utsatta. Brevskrivaren

Vid remiss av statsverkspropositionen.

skrev till mig den 1 januari i år. Han har visserligen delvis missuppfattat situationen, då han tror att frågan om dessa kalvar hör hemma under jordbruksministern. Detta är ju fel, då det är folkhushållningsministern, som har högsta överinseendet härvidlag. Vidare har brevskrivaren fått den felaktiga föreställningen, att dessa bestämmelser skulle gälla även grisar. Så är emellertid inte fallet. Brevskrivaren framhåller bland annat, att det beslut, som fattats av regeringen helt nyligen, måste ha tillkommit sedan man fått hem julkansonen. Han säger, att det är för landsbygden ofattligt hur man, när man vill spara bensin, kan ställa så till, att så många onödiga transporter i detta sammanhang skola företagas. Han slutar med att säga att jordbruksministern borde veta, att det inte går att skicka en levande gris i paket.

Även om detta problem är något förenklat av brevskrivaren, vågar jag bestämt säga folkhushållningsministern, att jag tror, att man bör undvika att komma med alltför långtgående förordningar i detta fall. De uppfattas bara som opåkallade och löjliga, och då kunna inga fiskaler i världen garantera att de efterlevas.

Jag håller bestämt på att förordningar, avsedda att trygga folkförsörjningen, skola respekteras, men det fordras också att förordningarna äro avvägda på ett sådant sätt, att svenska folket förstår dem.

En annan fråga, som många på landsbygden nu undrande ställa, riktas till jordbruksministern. Den berör ett ämne, som tidigare avhandlats här i dag, nämligen de nya lantbruksnämnderna. Är det nödvändigt att denna organisation bygges ut så omfattande och personalslukande, som det nu ser ut att bli fallet?

Direktören för Svenska landskommunernas riksförbund skrev i december en artikel i förbundets tidskrift,

som han rubricerade »Konsulent-Sverige?». I denna artikel gav författaren en koncentrerad men icke desto mindre fullständigt sanningsenlig beskrivning över hur det ser ut på det kommunala området med den detaljövervakning, som landskommunerna eller kommunerna över huvud taget äro föremål för genom ett stort antal konsulenter och inspektörer. För egen del tror jag inte att denna utveckling är lycklig, framför allt inte när det gäller jordbruket.

Artikelförfattaren citerar en erfaren kommunalman, som kommit till den slutsatsen, att det vore enklast och för staten billigast samt för de aktiva kommunalmännen minst tidsödande, att denna samling med konsulenter och inspektörer varje morgon skulle avresa från residensstaden i en gemensam buss och alltså anlända i samlad trupp. Det är möjligt att det ligger någonting i detta förslag, ty när författaren sedan räknar upp alla dem som det i så fall skulle bli fråga om, framgår det, att det rör sig om ett stort antal.

Om vi nu skola få en så pass utbredd konsulentflora både när det gäller jordbruk, hushåll och annat, som det ryktats om på vissa håll, då tror jag, att vi gå väsentligt längre än vad som är rimligt. Det är säkerligen inte jordbruksministern obekant, med den erfarenhet han har av praktiskt jordbruk och folkhushållets läge för närvarande, att vi för ögonblicket ha större användning för människor, som kunna föda upp en kalv eller gris, än att få ytterligare portföljmänniskor, ty dem ha vi gudi nog tillräckligt av.

Jag vill här även taga upp till behandling ett annat viktigt spörsmål, där jag närmast får vända mig till statsministern. Jag läste med stor uppmärksamhet det mycket storslagna manifest till Nordens folk, som utfärdades någon gång under början av september och skickades ut från en konferens med

Vid remiss av statsverkspropositionen.

representanter för Sveriges, Norges och Danmarks socialdemokratiska partier och fackliga organisationer, som voro samlade i Oslo. Manifestet var under-tecknat av de tre nordiska ländernas nuvarande statsministrar. I manifestet stod att läsa, att demokrati betyder frihet för tanken, för tron, frihet för det talade och skrivna ordet etc. I manifestet framhölls vidare, att blott på den absoluta andliga frihetens grund kunna sådana förhållanden skapas, som kulturfolk önska leva under.

Jag är, med den personliga bekantskap jag sedan många år tillbaka har med vår nuvarande statsminister, personligen övertygad om att han själv hyser dessa åsikter. Med utgångspunkt från uttalandena i detta manifest vill jag emellertid fråga: inte är det väl möjligt att herr Erlander, vare sig som statsminister, ordförande i det socialdemokratiska partiet eller som människa, kan finna, att de metoder, som i vissa fall användas för att tvinga människor att prenumerera på den s. k. A-pressen, äro riktiga och överensstämmande med ett sådant program?

Jag syftar i första hand på det s. k. Oskarshamn-fallet, där man fordrat att fackföreningsmedlemmarna skulle besvara vissa frågor och ange skälen varför de inte hålla en viss tidning. Jag kan inte tänka mig annat än att ett sådant tillvägagångssätt måste i hög grad likna tvång. Tillvägagångssättet växlar visserligen på olika platser, men själva tendensen är att tvinga människorna att inte läsa vissa tidningar eller också att med rätt hårda medel förmå dem att hålla en annan tidning än den som de kanske själva ville läsa. Denna tendens är genomgående.

Anledningen till att jag i dagens debatt tagit upp detta spörsmål är att denna fråga enligt min och mångas uppfattning är av mycket stor räckvidd. Om åsiktsfriheten skall betyda

någonting, skall däri ingå rätt för var och en att läsa vilken tidning han vill utan att för utomstående behöva redovisa för vad man läser och varför man läser en viss tidning.

Herr talman! Som jag tidigare framhållit tror jag, att de närmaste månaderna komma att ställa både regering och riksdag inför mycket allvarliga ställningstaganden. Om jag uppfattade riktigt, avslutade finansministern sin radioredogörelse för budgeten med att nämna något om samhällets framtida organisation. Förstod jag honom rätt, ansåg han icke dessa starkt politiskt betonade problem höra till de mera aktuella frågorna i dagens läge.

Jag vet inte riktigt, vad finansministern syftade på, men om detta hans uttalande var en antydning om att regeringen finner läget så allvarsamt, att den föredrager att skjuta starkt partiskiljande frågor åt sidan för att bättre kunna ena vårt folk och med större kraft komma till rätta med de stora ekonomiska problemen, ber jag att få säga, att detta är ett steg i rätt riktning.

Ett klart avståndstagande från kommunisterna, vilka tala om demokrati men i verkligheten ansluta sig till en samhällsordning, som enligt Västerlandets begrepp är motsatsen till folkfrihet och folklig självstyrelse, är ett oeftergivligt villkor, om vi skola nå stabilitet i samhället.

Herr talman! Jag vill till sist instämma med dem som säga, att vi icke böra se läget alltför mörkt. Men lika säkert är, att vi icke komma igenom de nuvarande påfrestningarna utan en kraftfull, målmedveten och produktionsfrämjande politik. Det återstår att se, om regeringen är beredd att föra en sådan politik.

I detta anförande instämde herr *Ljungqvist*.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag skall redan på detta stadium av debatten ta till orda och anlägga några allmänna politiska synpunkter på vad som här hittills yttrats. Det torde bli anledning för mig att sedermera närmare komma in på en diskussion om de budgetfrågor, som ju egentligen borde bli föremål för överläggning här i dag.

Jag vill först säga ett par ord med anledning av herr Skoglunds direkta fråga till mig om min inställning till pressfriheten och åsiktsfriheten i detta land. Jag kan svara herr Skoglund — vilket han också förutsatte — att jag ord för ord delar den mening, som kom till uttryck i Oslomanifestet. Jag har icke på någon punkt haft anledning att ändra min uppfattning om att för den västerländska demokratin är åsiktsbildningens frihet och därmed också pressens och tankens frihet någonting som icke får förloras.

Jag tillåter mig att i detta avseende hänvisa till vad jag yttrade i fjol i remissdebatten, då man också angrep vissa av den socialdemokratiska pressens prenumerantanskaffningsmetoder. Jag sade då med hänvisning till förre socialdemokratiska partisekreteraren Anders Nilsson, att pressen skall vara fri. Lika självklart är också att valet av tidning skall vara fritt. Jag vill här citera Anders Nilsson, som bland annat yttrat, att vår press, d. v. s. den socialdemokratiska pressens, stora framgångar under senare år ha vunnits genom att våra tidningar i många avseenden blivit bättre än konkurrenternas och därför mera efterfrågade. Det är den enda metod, som garanterar i längden bestående resultat.

Det fall, som herr Skoglund här tog upp, är kanske inte så lyckat ur vissa synpunkter, men jag tror, att herr Skoglunds oro kommer att väsentligt minska, sedan han fått en skildring av fallet.

Det förhåller sig så, att på grund av det skärpta politiska läget känner sig fackföreningsrörelsen för närvarande mer manad än någonsin tidigare att slå vakt om arbetarpressen. Man anser, att angreppen i den borgerliga pressen mot arbetarrörelsen inte bara äro hårda utan ofta även byggda på felaktiga förutsättningar. Om folk verkligen visste, hur det faktiskt förhöll sig, skulle angreppen falla platt till marken. Då har man inom fackföreningsrörelsen sagt sig, att ett av de viktigaste försvarsmedlen för arbetarrörelsen i denna kamp är, att man försöker bygga upp en stark arbetarpress, som företräder socialdemokratiens och arbetarrörelsens synpunkter. Det är ett starkt och nyvaknat intresse från den fackliga rörelsen, som vi inom partiet äro glada över. Detta intresse har således till stor del uppstått som en reaktion mot överdrifterna i den borgerliga kritiken. Att detta intresse ibland kan ta sig uttryck, som inte är så lyckade, vill jag inte förneka.

För att något närmare beröra det av herr Skoglund omnämnda Oskarshamnsfallet vill jag framhålla, att enligt ett brev från redaktören för tidningen i fråga avser fallet några fackföreningar där, som tillsammans representera endast 600 medlemmar. Den ifrågavarande tidningens spridningsområde omfattar 23 000 fackligt organiserade personer. Det gäller således en mycket liten del av de fackligt organiserade på platsen. Dessa fackföreningar ha skickat ut ett kort, som jag har här i handen och som herr Skoglund kan få ta del av. På detta kort står följande: »Härmed får jag meddela att jag icke önskar prenumerera på den socialdemokratiska tidningen. Anledningen härtill är...» Å kortet finns sedan utrymme för namn, adress och medlemsnummer för vederbörande arbetare.

Detta tillvägagångssätt kan uppfattas

Vid remiss av statsverkspropositionen.

som en otillbörlig påtryckning. Detta vill jag icke förneka, men med den kännedom jag har om folks sätt att resonera och folks känslighet på denna punkt, tror jag närmast att man velat ha en opinionsundersökning beträffande vilka skäl, som göra att vederbörande icke anser sig kunna prenumerera på ifrågavarande tidning. Om det i detta fall hade varit ett försök att från fackföreningsrörelsens eller organisationernas sida pressa fram en massprenumerering, hade vi nog kommit till ett annat resultat. I detta fall gäller det emellertid en mycket obetydlig del av de fackföreningar, som haft möjlighet att skicka ut detta kort.

Jag har velat lämna denna kortfattade redogörelse för att klargöra, var vårt parti står i denna fråga. Jag har ingen anledning att ta tillbaka någonting vare sig i Oslomanifestet eller av vad jag yttrade i denna fråga i fjolårets remissdebatt.

Herr Skoglund frågade mig vidare, om jag var tillfredsställd med arbetet inom kanslihuset så att jag kan lova att regeringens förslag till riksdagen denna gång kan komma i bättre tid än förut. Ja, herr Skoglund, tillfredsställd är man ju aldrig, men jag kan försäkra, att den tid vi vunno genom att inte ha någon höstriksdag, den har utnyttjats så, att innevarande års riksdag kommer att få sitt arbetsmaterial i en helt annan takt och på en helt annan tid än vad de föregående riksdagarna haft möjlighet till. Detta tror jag är värdefullt ur många synpunkter, inte minst ur den synpunkt herr Skoglund anförde. Jag beklagar endast, att herr Skoglund i det sammanhanget i denna debatt förde in uttryck, som borde vara förbehållna kåsörer, som inte veta vad de tala om, när de bedöma eller tro sig bedöma riksdagens arbete. Att från håll där man vet hur det faktiskt förhåller sig över huvud taget försöka framställa riksdagen som en kavaljersflygel, un-

der det att det egentliga arbetet uträttas i Konungens kansli, tror jag är oklokt. Det är klart, att förberedelsearbetet alltid kommer att ligga i Konungens kansli, vilken regering som än sitter. Men herr Skoglund vet dock lika väl som jag, att inom dessa väggar, där mycken kunnighet och klokhet är samlad, uträttas ett utomordentligt gott arbete. Skulle vi inte kunna låta dem, som inte känna till Sveriges riksdag, få ha den uppfattningen för sig själva, att prövningen här är betydelselös och att det inte uträttas något vettigt arbete här?

Det är naturligt, att man vill begagna ett tillfälle som detta till en granskning av Sveriges ekonomiska läge och den politik, som har förts och kommer att föras. Det är självklart att en sådan granskning kommer att innebära en kritisk analys från oppositionens sida. Detta har ju också i viss utsträckning blivit fallet med de inlägg, som inlett denna debatt. Jag tror dock att kamraren kan konstatera den oerhörda skillnaden mellan den debatt, som lugnt och sakligt förs här av personer, som ha en känsla av ansvar — jag syftar på de två anföranden, som hållits här, och deras kritik av regeringens politik — och de skildringar av Sveriges ekonomiska läge, varav den oppositionella pressen överflödar. Kritik har likväl kommit i dag.

Den som tar del av vissa data om Sveriges ekonomiska läge blir kanske en smula överraskad över att det funnits underlag för en sådan kritik. Vår produktion är utomordentligt tillfredsställande, arbetslösheten lysar med sin frånvaro, investeringsverksamheten under 1946 och 1947 har varit fantastiskt god. Den har varit så god, att man utan vidare får ta den som ett uttryck för den tilltro, som det enskilda näringslivets representanter hysa för Sveriges ekonomi. Trots alla skräckmålningar

Vid remiss av statsverkspropositionen.

och trots alla ogynnsamma skildringar har prisutvecklingen hållit sig förbluffande stabil. Ja, herr talman, dessa tecken tyda på, att vi skulle kunna säga till kritikerna: »Här är ingen fara! Samhällskroppen lider inte av några sjukdomstecken. Allt är gott och väl.» Regeringen säger inte detta, ty vid sidan av dessa hälsotecken ha vi dess värre vissa andra symptom, som inte äro lika glädjande. Vi ha en svår likviditetskris; vår valutaställning är utomordentligt ansträngd, och vi ha ett köpkraftsöverskott, som visserligen hittills inte slagit igenom i större prisstegringar men som inför den nya stora ökning, som kommer till följd av de sociala reformerna, alltmer hotar att spränga priskontrollens ram. Vi säga därför inte att kritiken är obefogad. Vi lyssna i stället och säga, att visserligen har det hittills gått ganska hyggligt, men vi ha anledning se på framtiden med oro.

Den första fråga man gör sig är den: är denna situation en följd av vår egen politik, eller är den en följd av omständigheter, som vi icke kunnat behärska? Ser man på utvecklingen ute i världen, där olika former av politik ha prövats, så kan det inte hjälpas att man ser samma fenomen, oavsett vilken politik som förts. Vi ha samma inflationsrisker till och med i det rika Förenta staterna som i vårt land. Vi ha samma valutabrist i en rad olika länder, oberoende av om man fört den ena eller andra formen av ekonomisk politik. Det kan då tänkas att man säger: Ja, uppenbart ha alla länder ställts inför sådana problem, att det har varit ganska likgiltigt om man fört den ena eller andra ekonomiska politiken.

Jag tror att det skulle vara en ansvarslöshetens och kraftlöshetens politik, om vi i vårt land, eller om man i Europa över huvud taget, skulle nöja sig med att säga: »Det har skett en sådan utveckling på det internationella

området, att vi stå maktlösa. Vi kunna inte föra denna utveckling in på rätt spår igen.» Jag tror att det skulle vara ansvarslöst att nu lita till utländsk hjälp, även om den är utomordentligt välkommen för många av Europas stater. Vi skola senare, den 4 februari, ha en debatt om det utrikespolitiska läget, och då komma dessa frågor att bli föremål för närmare överväganden. Jag vill emellertid redan nu säga, att det viktiga med Marshallplanen är, enligt min mening, att vi nu fått en analys av Europas resurser, och vi ha fått en skildring av hur dessa resurser skola användas, för att vi skola komma ut ur den nuvarande situationen. Det är klart att det är tacknämligt med en hjälp utifrån, men det viktiga är uppenbarligen att man uppfattar denna hjälp som en hjälp till självhjälp. Det är på oss själva det beror, om vi skola ta lärdom av en i och för sig oväntat ogynnsam ekonomisk utveckling och spänna krafterna, så att Europas resurser komma att räcka till för försörjning av Europas folk.

Precis på samma sätt få vi göra i vårt eget land. Sverige befinner sig i samma läge. Vi måste ta till omprövning vår ekonomiska politik mot bakgrunden av de ekonomiska förutsättningar, som blivit mindre gynnsamma än vi hade anledning räkna med vid krigsslutet. Vi hade naturligtvis mött dessa svårigheter — valutakrisen, torkan och alla dessa ting — oberoende av hur vi handlat. Å andra sidan hade vi mött dem med tryggare marginal än vad vi under nuvarande förhållanden göra. Jag skall ta två exempel på detta.

Samlingsregeringen beslöt med stöd av riksdagen mycket betydande krediter till de nordiska grannländerna och till det övriga Europa. Den 30 juni 1947 voro av dessa krediter 1 421 miljoner kronor utlämnade till utlandet. Vi ha vidare lämnat gåvor, framför allt till de nordiska länderna men även till andra, på över 900 miljoner kronor. Det finns

Vid remiss av statsverkspropositionen.

väl ingen människa som ett ögonblick bestrider, att hade vi haft dessa 2½ miljarder kronor nu — när det gällde de statliga krediterna var samlingsregeringen ansvarig för varenda krona — då hade vår valutaställning varit en annan. Det är självklart att vi då hade haft en annan rörelsefrihet än vi ha i dag. De krediter, som lämnats av den socialdemokratiska regeringen, ha ännu inte nämnvärt påverkat vårt ekonomiska läge. De utnyttjade krediterna uppgå i detta senare fall till något över 200 miljoner kronor, av vilka huvudparten, den polska krediten, utgör en förutsättning för de för svenskt näringsliv så betydelsefulla polska kolleveranserna. Har alltså denna kredit spelat någon roll, så har den spelat den rollen, att den hjälpt vårt lands produktion.

Alltnog, trots belastningen på 2½ miljarder, som uppenbarligen påverkar vår situation så att vår rörelsefrihet blir mindre, tillåter jag mig säga, att jag inte hört någon påstå, att vi inte hade bort handla på det sätt vi gjort. Vi tro att det i hög grad bidragit till att stärka Sveriges ekonomiska ställning. Det är visserligen sant, att det kostat oss ansträngningar att lämna dessa 2½ miljarder, men vi ha visat de andra makterna att vi förstå, att Europas situation påverkar vår egen, att Europas fattigdom kan bli vår egen samt att också ett stöd till Europas återuppbyggnad är en förutsättning för vår egen rekonstruktion.

Det andra exemplet jag skall ta upp, som minskat vår rörelsefrihet, är investeringsverksamhetens ansvällning. Herr Bramstorp var inne på den saken i sitt anförande, och han tycktes tro, att investeringsverksamhetens ansvällning var en följd av det socialdemokratiska efterkrigsprogrammet. Jag tror inte att detta är riktigt, herr Bramstorp, ty denna ansvällning har varit stor inom sådana områden, som legat

utanför den statliga kontrollens möjligheter. Jag kan väl aldrig tro, att herr Bramstorps bönder tagit ett så djupt intryck av arbetarrörelsens efterkrigsprogram, att de lockats att sätta i gång en väldig upprustning på landsbygden av sina bostadsbestånd. Jag kritiserar dem inte. Det har inte skett därför att de läst vad herrar Wigforss och Myrdal skrivit i arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Det har skett därför att de behövt förbättringar. Inte heller tror jag att man inom våra järnverk och kraftstationer, som ligga i den privata industriens händer, har suttit och studerat hur man bäst skall anpassa sin politik så att den överensstämmer med arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Dessa maskinanskaffningar och investeringar ha kommit till därför att man haft ett starkt behov, både bland bönderna och bland industriens folk, att få bygga. Den teoretiska grunden för det hela tror jag inte man har frågat så mycket efter.

I själva verket är det ju så, att staten försökt hålla tillbaka investeringarna så mycket som möjligt. Vi ha handlat på precis samma sätt som herr Bramstorp ville att vi skulle handla, men stora sektioner inom investeringsverksamheten, framför allt byggandet på landsbygden men även industriens maskininvesteringar, ha varit fria från statskontroll, och det är där den väldiga påfrestningen på våra resurser ägt rum.

Jag betonar än en gång att jag inte kritiserar detta; det kommer kanske att visa sig ha varit klokt att man gjort så. Man kan dock inte säga, att det hänger samman på det sättet, att det är våra åtgärder som framkallat ansvällningen av investeringsverksamheten. Det är helt andra faktorer, som legat som pådrivande orsaker.

Det är ju alldeles klart, att när kammarledamöterna studerat de analyser av vårt ekonomiska läge, som finnas i statsverkspropositionen, och se hur stor

Vid remiss av statsverkspropositionen.

investeringsverksamheten varit, så säger man, att det är något alldeles oerhört. Vi ha investerat mellan 6 och 6,5 miljarder under ett av de senaste åren. Skulle dessa pengar i stället ha sparats skulle det betyda, att svenska folket sparar mellan 25 och 30 procent av sina inkomster. Det kan hända att ett folk kan åstadkomma detta, när det pressas hårt, så hårt som man ansett det vara nödvändigt i Ryssland, för att driva fram en kraftig investeringsverksamhet. Jag har dock svårt att tro, att det går att göra gällande, att denna investeringsverksamhet hos oss motsvarats av ett sparande. Till stor del har det i stället gått till så, att man tagit i anspråk vår valutareserv. Om vi hade haft en mindre investeringsverksamhet, hade vi nu haft färre bostäder, färre maskiner. Vi hade i stället sluppit att taga i anspråk pund och dollar för att köpa kol, armeringsjärn och maskiner, som vi nu köpt. Om detta är en klok politik eller en dum politik det får framtiden utvisa. Vi kunna inte utan vidare svara nej på frågan, om vi ångra oss. Det kan hända att det kommer att visa sig klokt att vi nu byggt ut vår maskinpark på det sätt som skett och tagit risken av en minskad valutareserv. Det kan hända, att när dessa maskiner börja spy ut varor, det då också kommer att finnas marknad för dem. Det kommer då att visa sig klokt att vi handlat på detta sätt. Det kan också hända, att det visar sig att vi även på längre sikt överdimensionerat vår produktionsapparat.

Det är alldeles uppenbart, att när vi förvandlat en halv miljard av våra valutatillgångar till maskiner, som vi kanske inte haft råd till, så är vår rörelsefrihet minskad. Vi ha våra maskiner och våra fabriker, men vi kunna inte för dem köpa apelsiner och kaffe och andra ting, som den svenska allmänheten anser sig behöva. En väsentlig del av vår valutareserv har under dessa år

förvandlats till fasta tillgångar i byggnader och maskiner, som vi kunna ha nytta av. Det är säkert nyttiga ting alltsammans. I nuvarande situation har emellertid detta minskat vår rörelsefrihet. Det gör att vi icke kunna handla med de länder vi helst skulle vilja handla med; det minskar våra möjligheter att välja de länder vi helst skulle vilja välja. Om detta är klokt eller om det kommer att visa sig vara en farlig politik, det får framtiden avgöra. Det går inte i dag att med bestämdhet fälla ett omdöme på den punkten. Vad som är alldeles klart är, att har man gjort av med sina valutareserver, så har man ingenting att köpa nya maskiner för, och därför måste man nu säga, oavsett om den hittills förda politiken varit klok eller oklok, att nu är det slut. Nu ha vi inte längre möjlighet att förvandla valutan i fasta tillgångar. De rörliga resurserna äro slut.

Jag brukar få frågor av folkpartiledaren, och därför skulle jag vilja ge herr Ohlin en fråga någon gång: När under 1946 års valrörelse eller i riksdagen år 1946 uttalade sig herr Ohlin alldeles bestämt och otvetydigt för en väsentlig minskning av våra investeringar? Jag vill inte förneka, att herr Ohlin gjort det uttalandet, men det har i alla fall gått mig förbi, att något sådant förekommit. Herr Ohlin talar efter mig, och det kan vara av intresse att få ett otvetydigt besked när under 1945 eller 1946 han rekommenderat en kraftig nedskärning av investeringarna. Dessutom skulle det säkert vara av värde att få höra det ordval, som vid det tillfället användes. I avvaktan på svaret på den frågan skall jag för stunden lämna investeringarna.

Här ha vi alltså två områden, de utländska krediterna och investeringarna, som betytt en minskning av vår rörelsefrihet. Denna rörelsefrihet skulle vi uppenbarligen ha återställt, om vi samtidigt hade kunnat minska vår konsum-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

tion. Så har inte skett. Vi ha i stället gjort försöket att höja konsumtionen. Det är självklart, att alla dessa ting vi beslutat här i riksdagen inneburit en stegring av konsumtionen och därmed också en ökning av belastningen. Så har det varit med inkomstökningarna till bönderna, så har det varit med inkomstökningarna till tjänstemännen, så har det varit med de sociala reformerna, och så har det varit med skattesänkningarna. Men vi ångra oss inte att vi på det sättet varit med om att försöka öka framför allt de sämst ställda gruppernas möjligheter till höjd standard.

På en punkt verkar det som om många skulle ångra sig, och det gäller skattesänkningarna. Det förefaller som om somliga skulle vara ångerköpta för att vi togo bort omsättningsskatten. Det är ett sant nöje att för en gångs skull få instämna med herr Ohlin och säga, att omsättningsskattens försvinnande var ett framsteg. Hur hårt man än kritiserar de nu föreslagna indirekta skatterna, så få vi väl ändå medge, att de trycka mindre hårt på nödvändig konsumtion än omsättningsskatten.

Praktiskt taget allt jag här berört har inneburit belastningar för vår ekonomi. Det intressanta är emellertid, att den borgerliga kritik, som så hårt går till rätta med det nuvarande ekonomiska läget på praktiskt taget alla punkter, ställt sig på samma linje som regeringen. Nu kan man möjligen säga, att det har oppositionen gjort därför att den trodde på en gynnsammare utveckling i produktionshänseende än som förekommit. Regeringen har inte haft fel när den kommit med sina kreditförslag, sin lönepolitik och sin bostadspolitik. Inte heller har den haft fel när den kommit med sin skattepolitik. På alla dessa områden har regeringen haft rätt under förutsättning att vi drivit en produktionsvänlig politik, som skapat underlaget och förutsättningarna för hand-

landet. Eftersom inte någon av de andra talarna givit sig in på den punkten skall jag inte säga mer än att det är alldeles klart, att ransoneringarna och regleringarna äro ett otyg, som försvåra och minska möjligheterna till en produktiv anspänning. Men om man råkar ut för en bristsituation, som exempelvis beträffande elkraften, skulle det bli ännu större produktionsinskränkningar, om man lät en fri prisbildning sköta om ransoneringarna och regleringarna.

Det är bristsituationen som verkar hämmande på produktionen, under det att ransoneringarna och regleringarna ju äro till för att minska skadeverkningsarna både i socialt hänseende och ur produktionssynpunkt. Jag tror att det är angeläget att man gör klart, att det från den socialdemokratiska regeringens sida inte finns den minsta önskan att bristreglera eller ransonera ett enda ögonblick längre än vad som är motiverat av den bristsituation, som föreligger. Det är givet att om ransoneringarna och regleringarna handhas på sådant sätt, att de skapa irritation och olust, och framför allt om den föreställningen sprids, att ransoneringarna och regleringarna blivit självändamål så att man behåller dem endast för nöjes skull, då uppstår det en olust på företagsidan, som i sin tur av psykologiska skäl kan komma att verka produktionshämmande. Jag tror att det är ett avvägningsproblem som sannerligen inte tillhör de lättlösta, när man å ena sidan försöker ge rörelsefrihet, ge näringslivet en känsla av att det får handla efter eget ansvar — på det sättet kommer otvivelaktigt produktionen att stimuleras — och å andra sidan inte drar sig för att, om det visar sig nödvändigt för produktionens egen skull, ingripa ransonerande och reglerande. Om någon regering har gjort det, så är det väl vi som ha visat, att vi inte vilja ha ransoneringar och regleringar för deras egen skull. Vi läto länge byggnadsverksam-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

heten på landsbygden vara fri. Det är möjligt att detta var felaktigt och att vi borde ha begränsat den tidigare. Men vi ville inte ingripa förrän det var absolut nödvändigt. Jag har tidigare en gång sagt, att friheten är värd att man tar vissa risker. Vi togo en sådan risk när det gällde småbyggena och småreparationerna och bostadsbyggandet på landsbygden. Det är väl om något ett bevis för hur orimligt talet är, att vi skulle målmedvetet sträva efter att behålla regleringarna och söka införa ett ransoneringsambälle alldeles i onödan.

Detsamma kan sägas om importregleringen. Vi ville i det längsta hålla handeln fri för att näringslivet i känslan av sitt eget ansvar skulle få vidta sina åtgärder. Vår allmänna fattigdom gjorde emellertid, att det inte gick, utan vi blevo tvingade att införa en reglering. Men även den saken är väl ett bevis för att det grundläggande i hela vår tankegång är: låt människorna ha så stor frihet som våra ekonomiska resurser medgiva!

Herr talman! Skulle man verkligen inte på den borgerliga sidan kunna göra det erkännandet, att det här föreligger ett avvägningsproblem och att det icke är fråga om någon principiell skiljelinje mellan regeringen och oppositionen? Jag tror att det skulle i allra högsta grad bidra till en sanering av den politiska debatten, om man även på borgerligt håll konstaterade, att vad det här gäller är en avvägning mellan å ena sida sociala hänsyn och nödvändigheten att hushålla med knappa resurser samt å andra sidan kravet på rörelsefrihet för medborgaren, inte minst inom företagarvärlden.

I Amerika brottas man just med detta avvägningsproblem. Lägg märke till, ärade kammarledamöter, att det gäller ett land som har en produktionsapparat av fantastiska proportioner, jämfört med vad vi ha att röra oss med, och där det torde finnas betydande möj-

ligheter för ett fritt näringsliv i den mening, som den borgerliga kritiken talar om. I detta rika land har man gjort försök med att ta bort ransoneringar, regleringar och priskontroll. Resultatet har blivit, att man, trots att 1948 är ett valår — eller kanske just på grund av att så är fallet — säger: på samma sätt som nu kan det inte få fortsätta; de stora amerikanska massorna få ut för litet av tillvaron, om man skall låta näringslivet utveckla sig i full frihet. Jag tror att president Trumans budskap till kongressen i november skulle vara en nyttig läsning för oss alla, men det är för långt för att jag här skulle kunna återge det i dess helhet, och jag skall därför inskränka mig till att anföra några satsar därur. Truman säger bl. a.: »Antiinflationprogrammets andra del innebär att försäkra sig om det mest effektiva bruk av sparsamt förekommande varor och att leda denna varuström så, att det inflatoriska trycket lättas. Behovet av säd t. ex. är alltför stort för att tillåta slöseri därmed till kreatursfoder. Knappheten på stål, för att ta ett annat exempel, är alltför stor för dess användning för mindre väsentliga ändamål.

En lagstiftning är nödvändig som bemyndigar till en fördelning av sådana knapphändiga varor, som fundamentalt påverka levnadskostnaderna eller den industriella produktionen. Inom dessa begränsade områden är också kontroll av nöden.

Befogenheten att fördela transporttjänsterna borde utsträckas.» — Det är väl alltid någon tröst för vår folkhushållningsminister att även herr Truman tror det.

Vidare heter det: »Därtill borde den redan förekommande exportkontrollen fortsättas och stärkas. Varor, som vi icke rimligen kunna exportera, böra behållas här, och de skeppningar, som vi företa, måste gå dit där de bäst behö-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

vas. Oskäligen exportprofiter måste förhindras.»

Sammanfattningsvis säger presidenten: »Betryggande skydd mot höga priser och orättvis fördelning kan endast säkras genom bemyndigande att införa prisstopp och ransonering inom kritiskt betydelsefulla områden. Det kan ta flera månader att träffa de organisatoriska och administrativa anstalter som äro nödvändiga för att sätta pris-kontroll och ransonering i verket. Sålunda är den enda kloka linjen den, att bemyndigandet lämnas nu, så att de nödvändiga förberedelserna kunna påbörjas. Om vi underlåta att bereda oss och om en katastrof blir följderna av vår oberedhet, då ha vi spelat med vår nations trygghet — och förlorat.»

Jag tror att det vore klokt, när man angriper ransoneringsmentaliteten hos det svenska socialdemokratiska partiet, att ta hänsyn till de erfarenheter, som sålunda gjorts i ett land med helt andra ekonomiska möjligheter än våra.

Vidare tillåter jag mig att mot bakgrunden av vad jag nu anfört ställa en del frågor till oppositionen, som jag visserligen tidigare ställt men som jag inte fått något svar på.

På vilka punkter har oppositionen haft en annan mening om den förda politiken än regeringen? Anser man samlingsregeringens kreditpolitik olycklig? När ha egentligen varningar för investeringsverksamhetens ansvällning utdelats under 1945 och 1946? — jag gör därvidlag undantag för herr Pehrson-Bramstorp, ty för hans del kan man mycket riktigt hitta uttalanden under 1946, där han kräver investeringsbegränsningar. Vidare frågar jag: har man motsatt sig prisstegringar för jordbruket? Har man inte på alla håll numera erkänt, att lönestegringarna under 1946 och 1947 voro naturliga och ganska rimliga? Har man inte beträffande skattepolitiken velat gå längre i lättnader än regeringen? Har man inte

beträffande det sociala reformprogrammet ställt sig på samma linje som regeringen, och har man inte, beträffande restriktionerna och ransoneringarna samma principiella inställning som regeringen?

Det förbluffande är, att oppositionen har, såvitt jag kan se, på alla punkter stött regeringspolitiken, fastän den sett ledsen ut, när det skett. Skillnaden mellan regeringen och oppositionen har närmast varit den, att oppositionen för varje steg, som tagits, har velat göra gällande, att vårt land komme allt närmare katastrof och ekonomisk ruin. Jag måste säga att det är en mycket egen-domlig mentalitet, som sålunda kommit till uttryck. Man har liksom velat blidka gudarna genom att anlägga ett ständigt dystert och sorgset utseende, när man syndat.

När vi från regeringens sida ha velat få till stånd en avspänning i striderna kring den ekonomiska politiken, ha vi helt enkelt bortsett från oppositionens allmänna talesätt och dystra utseende. Vi ha sett till gärningarna och funnit, att i sak har oppositionen hittills stött regeringen, och om det har varit någon skillnad, har oppositionen velat föra en politik, som egentligen borde utgå från en ännu mer optimistisk bedömning än regeringens.

När situationen är sådan borde det vara naturligt, att regeringen och oppositionen gå tillsammans, oberoende av de allmänna talesätt, som oppositionen använt. Man borde kunna göra klart för sig, att det nu gäller ett avvägningssproblem, som inte består i att dela ut gåvor till svenska folket, utan i en avvägning av vilka ting, som vi skola avstå från, och vem som skall bära krisens bördor. Ingen som här lyssnade till herr Pehrsson-Bramstorps anförande kan väl anse annat än att det var klokt och riktigt vad han sade om att jordbruket behöver vissa ting och att

Vid remiss av statsverkspropositionen.

det kan vara ett allmänt samhälleligt intresse att jordbruket får dessa behov tillgodosedda. Men samtidigt kan man ju inte undgå att säga sig, att den omständigheten att jordbruket inte kan få detta måste bero på att det finns andra viktiga behov, som skulle bli satta i efterhand, om enbart jordbrukets behov tillgodosåges. Det gäller med andra ord att försöka jämka ihop de olika stridiga intressena, och nog borde det väl, herr Pehrsson-Bramstorp, vara enklare att göra en sådan avvägning vid resonemanger, där alla grupper äro företrädde och där jordbrukarna genom herr Pehrsson-Bramstorp ha möjlighet att säga sin mening och de partier, som anse sig representera industrien, få säga sin.

Utgångspunkten för regeringens ansträngningar att skapa samförstånd har sålunda varit, att det är ett stort och viktigt avvägningsproblem, som man nu står inför, och att de principiella motsättningarna då borde kunna skjutas åt sidan. Ty när det gäller avvägandet av hur mycket traktorer som skall byggas och i hur stor utsträckning valsverk skola användas för detta ändamål, måste avgörandet träffas med beaktande av alla grupper synpunkter. Jag kan inte tänka mig annat än att detta var en rimlig grund för vår inbjudan till resonemanger, och jag tror att det skulle ha varit lättare att komma fram till ett resultat, om man velat vara med om en sådan uppläggning av det hela. I varje fall tror jag att man då skulle ha kommit fram till bättre lösningar än om vår ekonomiska politiks olika moment skola kastas ut som brickor i det partipolitiska spelet.

De borgerliga ha emellertid sagt nej. De vilja inte vara med om en sådan diskussion om avvägningsproblemet. Jag skall inte ge mig in på någon analys av motiven, men jag vill i alla fall säga, att jag hoppas att de varit annorlunda beskaffade än de motiv, som

folkpartiets ledare, herr Ohlin, redovisade i sina tal i Kiruna och Sigtuna. Jag tror att motiven för vägran från borgerlighetens sida att vara med vid utformandet av ett sådant program ha legat på ett helt annat plan. Det förhåller sig nog helt enkelt på det sättet, att hade man från deras sida varit med om att skriva ett program för krisens bekämpande, skulle man ha avslöjat att det inte finns någon borgerlig front. Nu är det billigt och bra att ute i den populära diskussionen — jag noterar med tillfredsställelse att man inte tycks göra det här i riksdagen; åtminstone har inte hittills i denna debatt ordet »vanstyre» figurerat — säga ungefär på följande sätt: 1948 års väljare ha att välja mellan å ena sidan ett socialistiskt vanstyre och å andra sidan en borgerlig front, som representerar en klok borgerlig politik. Tänk, ärade kammarledamöter, om man skulle sätta sig ned och skriva ett program och det skulle gå så illa, att det visade sig att det inte finns någon borgerlig front, att perspektivet med en borgerlig enhetspolitik såsom ett alternativ till den socialdemokratiska regeringspolitiken är en illusion, ett propagandatrick som man tror sig ha nytta av inför 1948 års val!

Och så förhåller det sig — herrarna få säga vad ni vilja, men ni äro inte förhandlingsdugliga. Ni ha inte gått till dessa överläggningar i den tanken, att man skulle komma fram till ett konkret handlingsprogram, ty i samma ögonblick som vi hade angripit problemet på det sättet, hade illusionen om den borgerliga fronten lösts upp. Det kan hända att det är lika bra som det är — jag skall inte yttra mig om den saken — men det bör konstateras att på avgörande punkter står borgerligheten på så skilda linjer, att man icke skall lyckas inbilla 1948 års väljare, att de ha att välja mellan å ena sidan en socialistisk vanstyrespolitik och å andra sidan en klart borgerlig uppfattning om hur den

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ekonomiska politiken i nuvarande situation skulle föras.

Jag tror att jag kan nöja mig med dessa allmänpolitiska överväganden. Regeringens synpunkter på det ekonomiska läget framgå av finansplanen. Vi ha inte dolt att vi betrakta läget som allvarligt. Vi måste övervinna bristen på valutor och vi måste försöka att minska spänningen mellan köpkraft och varutillgång. Kungsvägen i båda fallen heter ökad produktion, men det blir inte lätt att under 1948 uppnå en ökad produktion. De produktionsminskande faktorerna äro så starka, att vi nog få vara glada, om vi kunna motarbeta dem och bibehålla produktionen vid nuvarande nivå. Men även om vi inte sträcka våra förhoppningar längre under 1948, måste både investeringar och konsumtion skäras ned. Vi ha föreslagit en rad åtgärder i sådant syfte, vilka äro redovisade i statsverkspropositionen.

Enligt regeringens mening ligger balansen inom räckhåll, men då måste vi gå från allmänna talesätt till konkret handling. Det betyder kärvare linjer i svensk politik än vad vi varit vana vid under de senaste åren. Säkert blir det tungt för många att nödgas avstå från förbättringar, för vilka man tycker att tiden är mogen och övermogen. För regeringen, som stått i ledningen för det sociala och kulturella upprustningsarbetet, känns det säkert tyngre än för någon annan att nödgas konstatera detta. Det blir en sparsamhetens och återhållsamhetens politik som måste föras. Men jag vill å andra sidan inte framställa oss såsom alltför heroiska. Vi begära inte blod, svett och tårar av vårt folk. Vi begära allenast en åtstramning och ett avstående från ting, som man ännu för något decennium sedan icke skulle ha räknat såsom tillhörande livets nödortf.

Sveriges folk har givit socialdemokratien sitt förtroende. Det medför ansva-

ret för oss att föra landet ut ur krisen. Det är möjligt att det hade varit bekvämare att stå utanför och kunna inskränka sig till att ge goda råd. Men säkerligen är det bäst som sker. I svåra tider måste i första hand deras intressen skyddas, som ha de minsta egna resurserna att bygga upp ett skydd för sig själva. Under den föregående stora internationella krisen hade socialdemokratien också, såsom herr Pehrsson-Bramstorp här erinrade om, av folket i val förts fram till en dominerande position. Det var en brydsam tid, men socialdemokratien pressades icke ned av ansvaret. Det stimulerade i stället den dåvarande regeringen till kraffttag och till att försöka skapa bryggor över till andra samhällsgrupper. Vi skola aldrig glömma bort den betydelse, som det i det fallet hade att bönderna i en kritisk situation togo risken av ett samgående, ett risktagande förutan vilket 1930-talets lyckosamma utveckling icke hade varit möjlig. Herr Pehrsson-Bramstorp har rätt att kräva att hans roll vid denna uppgörelse inte suddas bort.

Mina förhoppningar i den senare delen äro kanske inte så stora, men när det gäller det ansvar, som socialdemokratien fått därigenom att den förts fram till sin nuvarande position, så vill jag försäkra, att vi skola efter måttet av våra krafter försöka bära detta. Vi tro att utvecklingen i fortsättningen kommer att bli ungefär likadan som under 1930-talet. Efter de hårda strider, som nu riva upp det svenska samhället och som äro ungefär lika hårda som striderna voro innan överenskommelsen år 1933 träffades, kommer man säkerligen att kunna samla sig om en politik, som är till gagn inte bara för vissa grupper inom samhället, utan till gagn för hela den stora svenska allmänheten.

Herr SKOGLUND i Doverstorp erhöi på begäran ordet för kort genmäle och

Vid remiss av statsverkspropositionen.

yttrade: Herr talman! Statsministern tyckte att jag talade alltför kåsörartat om riksdagen och reagerade mot detta. Tillåt mig säga, att jag har en mycket hög tanke om den svenska riksdagen. Det var från den utgångspunkten som jag ansåg det olyckligt med en riksdag, som vore samlad kanske 10, 11 månader om året, varigenom riksdagsmännen skulle med eller mot sin vilja komma att så att säga kretsas omkring kanslihuset. För den svenska folkstyrelsens egen skull tror jag, att det vore klokt — jag upprepar det — att riksdagsmännen inte försättas i ett sådant läge, att de måste bryta förbindelsen med den egna bygden.

Av statsministerns svar på min fråga beträffande de metoder att pressa fram den s. k. A-pressen, som jag inte ansåg lämpliga, framgick tydligt att statsministern kände sig besvärad över vad som förekommit. Statsministern gjorde olika försök att bortförklara det hela och talade t. o. m. om en opinionsundersökning och liknande. Enligt min uppfattning hade det varit Sveriges statsminister värdigare att lämna ett klart och öppet svar på den fråga som jag framställde.

Vad beträffar de övriga punkter, där statsministern vände sig mot mig, skall jag inte nu uppta tiden med att ingå därpå. Jag vill bara, när statsministern gör gällande att oppositionen har skildrat utvecklingen så dystert, säga till statsministern, att jag tror att vi inom oppositionen ha skildrat utvecklingen och läget på ett realistiskt sätt. Regeringen har nog varit ett stycke efter därvidlag, men i dagens läge förefaller det mig, som om regeringen och statsministern såge minst lika allvarliga ut som vad oppositionen gör. Jag kan inte, herr statsminister, underlåta att säga, att när statsministern nu försöker anlägga en ljus min och se glad ut, så verkar leendet en aning ansträngt.

Herr PEHRSSON-BRAMSTORP, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag skall bara i korthet tacka statsministern för att han här har klart och tydligt medgivit en stor del av de misslag som regeringen gjort under den gångna tiden.

När statsministern talar om byggnadskontrollen, vill jag säga, att vi ha ju haft en sådan. Statsministern tog så hårt på att vi skulle ha en kontroll även på landsbygden. Men här är ju redan — jag tänker på egnahemsverksamheten — en byggnadskontroll, och vi kunna nog inte komma längre. Jag hoppas, att statsministern icke vill införa en dubbel kontroll. Medlen äro där tilltagna så, att det icke kan bli ett stort problem det kommer att gälla.

Då man talar om att krediterna äro orsaken till en hel del av valutabristen, vill jag framhålla, att det väl finns större orsaker härtill. Vi ha en tid exporterat varor, för vilka vi icke begärde så stort belopp som vederbörande importörer voro villiga att betala. Det skulle ha varit skönt att ha en del av dessa pengar nu för att köpa sådana saker som äro nödvändiga med hänsyn till rationaliseringen inom jordbruket och allt sådant.

Jag skall inte nu taga upp något längre resonemang härom, ty det skulle taga för lång tid, för att det skulle kunna rymmas i en replik.

Härefter yttrade:

Herr OHLIN: Herr talman! Tillåt mig att börja med en liten observation med anledning icke av hans excellens herr statsministerns anförande direkt utan snarare med utgångspunkt från herr Pehrsson-Bramstorps första yttrande i dag.

Statsministern har många gånger i denna kammare framhållit, hur mycket

Vid remiss av statsverkspropositionen.

det är som skiljer bondeförbundet och dess ledare från de andra oppositionspartierna. Han har gjort det med energi för att icke säga någon gång med ansträngning. När man nu lyssnar till herr Pehrsson-Bramstorps yttrande i dag, finner man, att statsministern här tydligen gjort sig skyldig till ett missförstånd. Det är tydligen icke så, att bondeförbundet har varit mera avvaktande i sin kritik eller intagit en mindre bestämd ställning än de andra oppositionspartierna. När jag lyssnade till herr Pehrsson-Bramstorp, kom jag i stället till den slutsatsen, att han och hans vänner icke gjort något annat under de sista två åren än starkt kritiserat regeringens politik. Det är ju av intresse för oss andra att konstatera det missförstånd som statsministern gjort sig skyldig till. Men om jag skall vara fullt uppriktig, vill jag tillägga, att orsaken till missförståndet möjligen icke helt och hållet ligger hos statsministern.

Remissdebattens huvudsyfte är ju att klarlägga riktlinjerna för den politik som regeringen skall föra. Den syftar också till att möjliggöra en kritisk tillbakablick på vad som förevarit under det förflutna året. Tillåt mig börja med det sistnämnda. Alla veta vi, att vårt lands läge har undergått en allvarlig försämring. Skall man döma efter resultatet, finns det verkligen anledning till kritik mot regeringen. När en sådan kritik framkommer, svarar man på socialistiskt håll, inte olikt vad statsministern gjort i dag: ja, men Sverige har det ju bättre än flertalet andra länder i Europa. Så står det även i de socialdemokratiska propagandabroschyrerna. Man tycks inte ha observerat, att Sverige inte befunnit sig i krig. Det är alldeles riktigt, att Sverige har det bättre än flertalet andra länder. Det är alltså riktigt — om man vill uttrycka saken på det sättet — att den socialdemokratiska regimen inte på ett och ett halvt år kunnat försämma Sveriges ekonomi lika

mycket som 5 à 6 års krig brutit ned andra länder i Europa. Men den som av en sådan jämförelse verkligen kan finna någon tröst har icke stora anspråk. Statsministern försökte nu nyligen hänvisa till att det ju icke är så bra i andra länder heller och att detta skulle tyda på att det var generella krafter i spelet, som icke kunnat bemästras och som man inte kan begära att regeringen skulle ha bemästrat. Han observerade inte, att han i senare delen av sitt anförande med stort patos sade, att det var ansvarslöst att säga, att vi icke kunna driva utvecklingen rätt med egna krafter. Herr statsminister, om vi kunna vrida utvecklingen rätt med egna krafter, varför ha vi då icke med egna krafter hindrat åtminstone en del av den olyckliga utveckling som vi fått uppleva under de senaste åren?

När man talar om det som varit, brukar man mötas av åtskilligt missnöje från regeringsbanken. Jag har gjort en liten studie i detta ämne och funnit, att om man här talar om 1933, är det vällovligt, men om man talar om 1928 eller om det som var för ett par år sedan, brukar det bedömas som oberättigat. Men då nu finansminister Wigforss i sitt senaste radioanförande gjort en tillbakablick, må det vara tillåtet för mig att säga några ord av liknande art.

Herr Skoglund berörde i sitt anförande en parallell som herr Wigforss drog i sitt radiotal med egnahemsbyggaren som disponerat för optimistiskt och herr Wigforss' slutsats, att om denne komme att handla på nytt igen, han icke skulle handla så mycket anorlunda än han gjort. Till vad herr Skoglund anförde om det missvisande i denna parallell och de uteblivna sakerna vill jag bara foga ett par små anmärkningar. Om denne egnahemsbyggare hade skafferiet fullt med amerikanska konserver men inte hade råd att köpa en jordbruksmaskin, som han mycket väl behövde, då kunde det

Vid remiss av statsverkspropositionen.

hända, att han kom till slutsatsen, att han inte borde disponerat på detta sätt.

Statsministern sade, att vi nu tack vare den stora importen av maskiner icke längre hade råd att importera apelsiner. Men, herr statsminister, det är ju att ställa saken på huvudet. Det är ju tvärtom så, att vi importerat en hel del mindre nödvändiga konsumtionsartiklar och att vi därför icke ha råd att köpa maskiner. Det är väl klart, att när till och med råvaruinköpen få begränsas, måste resultaten av denna sämre maskin- och råvaruförsörjning bli en sänkt produktivitet för det svenska näringslivet. När läget är sådant, att vi icke längre kunna göra så förmånliga internationella affärer som eljest varit möjligt, då är det något som gått på tok.

Om jag får göra ännu en anmärkning till herr Wigforss' parallell, vill jag säga: om denne jordbrukare finner, att han inte har råd att vara medlem i en kulturell organisation, där medlemsavgiften är 10 öre per familjemedlem därför att han disponerat så oklokt som han gjort, skulle han då icke fråga sig, om han handlat klokt. Sveriges folkhushåll är i det läget. Medlemskapet av den internationella kulturorganisationen UNESCO kostar 10 öre, eller kanske 10 cent per folkhushållsmedlem. Men vi ha inte råd att vara med, därför att valutareserven gått ned så lågt som den gjort. Mig förefaller det, som om planlösheten i en sådan disposition måste vara uppenbar. När herr statsministern säger, att det icke går att i dag fälla något omdöme om att man här handlat klokt eller inte, så undrar jag, om han får så många instämmanden och om man inte i stället säger, att det är uppenbart, att man här icke träffat sina dispositioner på ett rationellt sätt. Det är märkvärdigt, att detta icke skär i ögonen på sådana experter på planhushållning som finansminister Wigforss och statsminister Erlander samt deras vänner. De som försvara de senaste

årens utveckling måste helt enkelt blunda för att icke se den bristande rationaliteten.

Att här varit en brist på förutseende har många gånger diskuterats. Man fick då från socialistiskt håll det svaret, att det hade varit omöjligt att förutse utvecklingen. Finansministern sade för icke länge sedan, att det var först vid studiet av Marshallplanen, som han kom underfund med hur allvarligt läget var i valutaavseende. Tillåt mig citera ett yttrande som fälldes från regeringsbänken för 1½ år sedan: »Jag vågar påstå, att den som inte på sommaren 1945 kunde något så när bedöma det första och andra fredsårets svårigheter har icke någon särskilt djupgående kunskap i nationalekonomi.» Det var statsminister Erlander som uttalade sig på detta sätt här, att den som icke förutsåg dessa svårigheter 1945 icke begrep sig på ekonomi. När man hör sådant tal, erinrar man sig ett yttrande som doktor Knut Petersson en gång fällde i första kammaren till statsråden Günther och Sköld, vilka icke tycktes ha riktigt samma informationer och bedömning. Han sade: Umgås icke herrarna? Jag frågar: Skulle inte herr Erlander, som studerat nationalekonomi, kunnat för finansminister Wigforss, som väl närmast är ansvarig för den ekonomiska politiken, beröra dessa svårigheter, som han redan 1945 insåg skulle uppkomma 1946—1947? Man har ju det intrycket, att herr Wigforss och herr Erlander icke äro alldeles obekanta med varandra.

Nu skall jag icke upptaga tiden med att redogöra för det som diskuterats här många gånger, exportpolitiken, herr Myrdals varning till importörerna, underlåtenheten att i tid införa importrestriktioner, valutareservens nedgång och allt detta. Jag skall först, tillmötesgående statsministern, taga upp en fråga som han ställde, fastän jag måste besvara den mycket kort. Vad var skill-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

naden, frågade han, på den politik som regeringen förde och den som oppositionen önskade. Såsom jag i dag fattat, ville även herr Skoglund och herr Pehrsson-Bramstorp i stort sett det samma som vi i folkpartiet. Redan under 1946 förekom i denna kammare och i första kammaren gång efter annan allvarliga meningar till regeringen: läget är allvarligt, här måste något göras för att hejda det inflationstryck som annars måste medföra skadeverkningar. Vi veta, att dessa meningar skötos åt sidan. Jag skulle, om statsministern så önskar, kunna komma med direkta citat, men det skulle föra för långt. Jag kan hänvisa till förre statsministerns yttrande sommaren 1946, då han sade att det var oriktigt, när de borgerliga ville föra fram inflationsfrågan som den centrala, allt dominerande frågan. Oppositionen ville, att man 1946 skulle sammankalla ett familjeråd, om jag får fortsätta att använda herr Wigforss' bild, att man skulle samla alla de grupper, vilka hade inflytande på utvecklingen, för att se efter vad landet hade råd till, var man kunde hålla emot och var man borde hindra stegringar, vare sig det gällde konsumtion eller investeringar. Regeringen vägrade att sammankalla ett sådant råd. Regeringen vägrade att ordna dessa möjligheter för ett samarbete. När statsministern nu tar till så stora ord och så patetiska tonfall i fråga om inbjudan till förhandlingar 1947, som många gånger diskuterats i denna kammare, så förefaller det mig, som om jag med hänvisning till vad som skedde 1946, då detta problem med större fördel kunnat angripas, vore berättigad säga till statsministern, att dessa ord och denna kritik falla tillbaka på statsministern själv. Visserligen var han icke då statsminister, men han var dock ledamot av den regering som då satt och kunde på hösten 1946, efter det han blivit statsminister, ha tagit ett initiativ.

Jag vill också hänvisa till att redan 1946 påpekades från vårt håll mycket bestämt, att om konsumtionen skulle ökas, så finge man se efter, i vad mån man hade råd till vidgade investeringar, ty eljest bleve följderna en ökad efterfrågan, stigande priser och importöverskott. Jag kanske redan här skulle säga om statsministerns fråga till mig, att han tydligen tyckte, att det var ett mycket skickligt schackdrag att på detta sätt efterlysa omedelbart besked om alla de gånger jag kunde ha yttrat mig i riksdagen eller annorstädes om investeringsbegränsningen, och om ordalagen också. Men, herr statsminister, det är tämligen genomskinligt. Statsministern vet mycket väl, att jag inte går omkring med referat av alla de yttranden som jag hållit här eller annorstädes. Jag får därför nöja mig med att göra vissa hänvisningar. Jag skall t. ex. göra en hänvisning till att jag i denna kammare i december 1946 förklarade gentemot finansminister Wigforss, som talade så mycket om inkomstbildningen, att investeringsverksamheten stod ännu mera i centrum av diskussionen om inflationsproblemet än inkomstbildningen. Men det blir väl tillfälle för mig att senare under riksdagen återkomma till en diskussion om dessa spörsmål. Jag vill emellertid icke underlåta att redan nu hänvisa statsministern till det socialistiska huvudorganet Morgon-Tidningen — som statsministern väl studerar — och dess kritik i valrörelsen av min ståndpunkt när det gäller byggnadsverksamheten och investeringarna. Nog kan väl den socialistiska huvudbyrån gå igenom Morgon-Tidningen och skaffa statsministern detta material.

Att det måste ske en anpassning av investeringsverksamheten, icke efter tillgången på byggnadsmaterial, såsom statsrådet Ericsson ibland talat om och förmenat, utan med ledning av den samhällsekonomiska balansen och spar-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

viljan, har jag ju också uttryckligen framhållit. Jag har icke haft tid — jag skulle ju lyssna till statsministern för att bemöta honom — att läsa alla riksdagsprotokoll och tidningsreferat — men jag är i alla fall säker på att jag kommer att få i tidningarna läsa den repliken, att herr Ohlin icke svarat. Jag ville i alla fall icke vara så oartig mot statsministern, att jag icke lyssnade till vad han sade i fortsättningen. Jag hänvisar f. ö. till mitt svar till herr Ericsson i Kinna i remissdebatten 1947.

Den rundabordskonferens som oppositionen förordade redan 1946 syftade bland annat till frivilliga överenskommelser om investeringar, om inkomstbildningen och på alla de punkter som kunde ha betydelse. Regeringen har emellertid icke velat angripa investeringsproblemet. Den har talat om saken vid ett par tillfällen under 1947, men den måste nu här visa, att under 1947 hade de samlade investeringarna vuxit till 6 200 miljoner kronor från 5 650 miljoner. Detta är alltså resultatet av den verksamhet som enligt alla experters mening borde gått ut på en minskning. Till en del förklaras denna ökning av den kostnadsstegring som brukar inträda, om man försöker investera mer än som går. I realiteten ha investeringarnas volym icke stigit så mycket, om man undersöker, vad som skett. Från 1946 till 1947 har konsumtionen i oförändrat penningvärde stigit med ungefär en miljard kronor, men samtidigt ha investeringarna varit realiter ungefär oförändrade. Men sedan ha valutaserverna använts för finansiering av investeringsverksamheten med ett belopp — jag skall icke närmare motivera det — som kan anses överstiga en miljard kronor. Om man nu ville ha en konsumtionsökning av en miljard kronor och nationalinkomsten var ungefär oförändrad, hade det ju varit alldeles nödvändigt att beskära investeringarna i ungefär mot-

svarande grad. Det har man icke gjort, och därför har valutaserverna fått finansiera, kan man säga, investeringar på en miljard kronor eller konsumtionsökningen, vilket man vill. Det är klart, att man icke kan göra en precis avvägning i förväg, men att uppgiften varit i stort sett den angivna, är väl uppenbart. Om någon säger, att det är tråkigt att beskära investeringarna, så vill jag säga: javisst, men som statsministern påpekar, ha de varit mycket stora och när det är absolut nödvändigt, måste man göra det. En viss nedskärning av dem, motsvarande folkets sparvilja, kan icke anses innebära någon defaitistisk hållning till det svenska näringslivets utvecklingsproblem. Visserligen ha vi inte ännu fått någon investeringsbudget, men nu lär det skola bli allvar av. Jag kan inte se något annat än att detta betyder, att regeringen äntligen kommit över på den linje som tidigare hävdats av oppositionen. Frågan är: Var det oppositionen som var för tidigt ute, eller är det regeringen som är för sent ute? Frågan behöver inte mer än ställas för att den skall vara besvarad.

Om ni fråga, varför en mindre investering varit naturlig 1946, vill jag svara: De svenska bolagen hade under 1946 så stora vinster och sparade av dessa vinster så väldiga belopp, att ett sådant bolagssparande icke kan påräknas på lång sikt. Den som vill bestrida detta måste ju motivera, varför han anser att bolagen permanent skulle behöva förtjäna så mycket som de gjorde 1946. Men om man räknar med på lång sikt minskade vinster för bolagen jämfört med 1946, betyder detta också minskat sparande, och kan man inte öka sparatet på annat håll är det nödvändigt att det svenska folkhushållet klarar sig med mindre investeringsvolym än 1946.

Det är givetvis önskvärt att man stimulerar det enskilda sparatet och det

Vid remiss av statsverkspropositionen.

är också uppenbart, att man i detta syfte kan tillgripa tvångssparande. Ett tvångssparande åstadkommes ju bl. a. genom ett budgetöverskott, som finansministern nu föreslår, och det har också skett i rimlig utsträckning under dessa år. Budgetåret 1946/47 visade köpkraftsmässigt, enligt finansministern, ett överskott på ungefär 800 miljoner kronor. Man kan därför inte påstå att felet legat här, utan felet har legat på investeringssidan. Även om detta överskott på 800 miljoner kronor är ett resultat av inflationsutvecklingen visar det i alla fall, att budgeten icke under dessa år var någon inflationsdrivande kraft. Det visar inom parentes, herr talman, hur rätt vi i folkpartiet hade, när vi hävdade att både landet och staten hade råd att avskaffa omsättningsskatten den 1 januari 1947, inte först ett halvår senare, som regeringspartiet och andra påstodo vid den senaste diskussionen.

Vi frågade: Hur kan det komma sig att staten skall få råd till allt möjligt den 1 januari 1948 eller den 1 juli 1947 men inte till den 1 januari 1947? Erfarenheterna ha visat att vi hade rätt i att staten hade bättre råd till vissa utgifter det första halvåret 1947 än senare. Den slutsats jag drar av sådana överväganden är, att det hade varit riktigt att under 1947 bedriva mindre investeringsverksamhet utan att därför pressa den under en rimlig nivå. I så fall skulle man ha kunnat få ungefär samma realinkomst för löntagarna och andra som man har haft, men man skulle kunnat undgå en inflationistisk höjning av prisnivån och kunnat bevara en icke ringa del av valutareserven. Detta skulle ha underlättat produktion och handel och förhindrat uppkomsten av de »flaskhalsar», som utöva ett så ogynnsamt inflytande på det svenska näringslivet för närvarande och kanske komma att göra det i ännu större utsträckning längre fram

under året. Detta hade med andra ord varit en bättre politik.

Med detta anser jag mig ha konkret pekat på en viktig punkt, enligt min mening den viktigaste, där det varit möjligt för statsministern och regeringen att genom en annan politik förebygga en del av det ofördelaktiga i den senaste utvecklingen.

Jag tillåter mig i detta sammanhang rikta en fråga till hans excellens herr statsministern, men jag begär inte att han skall svara på den på rak arm, men möjligen inom en inte alltför avlägsen framtid. Är statsministern beredd att ge svenska folket och riksdagen en sammanfattande redogörelse för hur det egentligen gått till med den utveckling, som inneburit att den svenska valutareserven gått ned från ungefär 3 000 miljoner kronor sommaren 1946 till några hundratal miljoner kronor på hösten 1947? Det finns ju inte i budgeten någon samlad redogörelse av denna art. Jag tror att svenska folket fortfarande betraktar det som något av ett mysterium, att dessa så viktiga guld- och valutatillgångar praktiskt taget uttömts, och att man därför nu gärna skulle önska en samlad redogörelse och tillbakablick på denna utveckling.

Statsministern blandade bort korten en smula i sitt anförande nyss, när han sade att här ha under tiden t. o. m. 1945 givits krediter och gåvor på 2½ miljarder och att vårt läge skulle varit bättre, om vi haft dessa pengar kvar. Men är det någon som anser att vi skulle ha underlåtit detta, frågade han. Jag har tidigare betraktat denna fråga såsom retorisk och därför tyckt att den inte behövde besvaras, men då statsministern upprepar den, skall jag gärna tillmötesgå honom. Jag är helt och hållet av den uppfattningen att *dessa krediter och gåvor, som han talade om, voro väl motiverade i betraktande av omständigheterna. Men, herr statsmi-*

Vid remiss av statsverkspropositionen.

nister, dessa krediter och dessa gåvor voro ju i allt väsentligt utnyttjade före sommaren 1946, då vår valutareserv var omkring 3 000 miljoner kronor. Valutareservens minskning från dessa ca 3 000 miljoner kronor ned till några hundra miljoner kronor kan inte bero på dessa krediter och gåvor, som voro utnyttjade redan tidigare. Statsministerns resonemang därvidlag kan omöjligt vara klargörande, och eftersom han var så uppriktig mot mig vill jag tillägga: Jag undrar om det var gjort i klargörande syfte. De förhållanden jag nyss påpekat äro i alla fall så uppenbara, att statsministern ju bort kunna omnämna dem.

Att bevara den samhällsekonomiska balansen, penningvärdet och landets internationella likviditet är obestridligen en *statsuppgift*. Detta är måhända den centrala av statsmaktens alla uppgifter på det ekonomiska området. I den socialistiska pressen kör man vid diskussion av frågan, varför regeringen inte har löst denna uppgift, ständigt fram med argumentet — på tal om valutareserven — att det är de enskilda importörerna som skulle ha låtit bli att importera. T. o. m. statsministern var nu inne på detta, att de skulle få handla fritt under ansvar etc. Detta är med förlov sagt ett något egendomligt resonemang. Just detta med den samhällsekonomiska balansen har ju alltid erkänts såsom varande en samhällsuppgift, som icke kan lösas av någon enskild individ. Det är märkvärdigt att socialister, som äro sådana anhängare av planmässighet i det ekonomiska livet, försumma det som är den första förutsättningen för en rationell ekonomisk politik, nämligen vidmakthållandet av denna balans och den internationella likviditeten. I stället tillsätter man den ena kommittén efter den andra för att lära olika industrier och branscher, hur de skola sköta sina näringar. Vore det inte bättre om rege-

ringen först och främst sökte lösa de uppgifter, som äro centrala regeringsuppgifter — även om man sedan inte hann med att vara hjälpreda åt olika näringsföretag, branscher och industri-grenar?

För mig står det klart — det vill jag tillägga till sist, innan jag går över till behandlingen av det nuvarande läget — att vad som förlorats genom denna regeringspolitik under de senaste aderton månaderna — skattepolitiken och accepterandet av alla socialiseringsutredningar, som föreslagits även från kommunisthåll — vad som förlorats genom hela denna attityd, som regeringen intagit, ligger inte bara på det ekonomiska området: det har förlorats ett kapital av förtroende och känsla för rättvisa inom stora medborgargrupper! På det sättet ha förutsättningarna för samverkan här i landet allvarligt försämrats. Jag tycker det vittnar om en märkvärdig blindhet, att man på regeringshåll inte vill förstå detta och att statsministern kan framställa sina frågor om svårigheten att ordna samverkan 1947 utan att med ett ord nämna något om att landets regering genom denna sin attityd har lagt stenar i vägen för en sådan samverkan. Det går inte, herr statsminister, att ena dagen inta en attityd, som stora, viktiga folkgrupper betrakta som en stridsställning, för att nästa dag säga: Nu skola vi väl samverka.

Det måste finnas en viss konsekvens, vissa förutsättningar för att en samverkan skall vara möjlig och kunna leda till för landet goda resultat. Men jag misströstar om att få statsministern och även finansministern att förstå, att det finns ett sådant sammanhang mellan olika sidor av regeringspolitiken och de praktiska förutsättningarna för att i detta land kunna skapa en samverkan, som måste vila på en samarbetsanda. Denna kan man inte först ha-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

gatellisera och såra och sedan ändå vänta gott samarbete.

Låt mig nu återvända till dagens läge och regeringens program. Jag är glad att vi ha fått ett utkast till nationalbudget, vars huvudtanke egentligen bara är att man skall se efter att konsumtionen plus investeringen plus exporten måste motsvaras av den faktiska varutillgången. Det hade visserligen varit bättre att få den tidigare, men bättre sent än aldrig. Jag har många gånger undrat över att en centralt dirigerande regering inte känt särskilt starkt behov av detta siffermaterial, men jag är naturligtvis glad åt att det kommit fram så småningom. Tyvärr måste jag emellertid tillägga att redogörelsen för regeringens uppfattning här, sådan den framställs av finansministern, är bristfällig och föga klagörande. Jag har de senaste dagarna sysslat med att lägga pussel med finansministerns olika yttranden och kanslihusexperternas bilaga nr 7 och konjunkturinstitutets utredning. Men det är i alla fall ett framsteg att man fått fram de siffror som finnas, ty därigenom kan man bl. a. bedöma budgetens roll i kampen mot inflationen, vilket annars vore svårt. Dessutom måste villigheten att beskära statliga utgifter för att skapa ett budgetöverskott bli beroende på den ekonomiska politik, som i övrigt föres i landet och inte minst på om denna politik konsekvent samordnas med en stram budgetpolitik på olika områden. Jag säger uppriktigt att om det skulle gå så — med regeringens goda minne mer eller mindre — att man får mycket stora inkomststegringar i pengar räknat i det enskilda näringslivet, som höja varupriserna så att inflationen tar fart, då blir det omöjligt för den svenska riksdagen att i den statliga sfären visa hård återhållsamhet även gentemot berättigade krav.

Om jag får ta ett exempel som ligger mig nära, frågan om dyrtidstillägg åt

folkpensionärerna, så upplyser budgeten därvidlag tyvärr endast, att den utredning som socialvårdskommittén gjort är föremål för övervägande i socialdepartementet; måhända skall socialdepartementet vara en omskrivning för statsrådsberedningen. Jag tillåter mig fråga om vi kunna vänta besked från regeringen på denna punkt i en nära framtid. I avsaknad av detta skall jag inte här ta upp saken till behandling, men jag vill inte dölja min uppfattning, att ingen grupp i landet har starkare anspråk på att inflationen inte skall tillåtas reducera deras reella köpkraft än folkpensionärerna. Alla grupper i landet kunna få göra tillfälliga uppoffringar för att hejda inflationen, men till dem som ha minst motståndskraft höra utan tvivel flertalet av de gamla.

En sak är uppenbar när det gäller att skapa samhällsekonomisk balans: då spelar inte budgeten någon dominerande roll. Ett budgetöverskott som beror på tvångssparande kan vara ett naturligt led i en extrem situation som den nuvarande. Men huvudsaken är, som jag redan påpekat, att man håller jämvikt mellan investeringen och det totala sparat, d. v. s. mellan den totala varuefterfrågan och den totala varutillgången. Den fråga som man väl nu hade väntat ett klart svar på i budgeten är: Skapa finansminister Wigforss uttalanden om nationalbudgeten klarhet om en regeringspolitik, som regeringen redovisar såsom varande ägnad att skapa balans? Tyvärr måste frågan besvaras nekande.

Konjunkturinstitutet har ställt upp tre alternativ för varutillgång och -efterfrågan under nästkommande år. De visa alla en mycket stor brist. Regeringen tar nu och lägger till i tabellen vissa saker. I regeringspromemorian nr 7, som finansministern hänvisar till, räknar man med att varulagren kunna minskas med 300—500 mil-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

joner kronor. Resonemanget är logiskt sett alldeles riktigt, men det är ju inte ett sätt att skapa balans utan snarast ett uttryck för att en icke förefintlig balans kan tillfälligt överbryggas genom att man tar av varulagren. Dessa lager äro visserligen på en del punkter ovanligt stora men på andra ovanligt små. Att ta av varulagren kan alltså ge en galgenfrist 1948 men löser ingalunda problemet att skapa samhällsekonomisk balans.

Vidare räknar regeringen med en »automatisk» prisstegring på 500 miljoner kronor. Statsministern har både här i riksdagen och på andra ställen excellerat i att tala om hur liten prisstegring som ägt rum i Sverige under de senaste åren. Även i propagandabroschyren »Myten om vanstyret» påpekas, att partiprisindex på två och ett halvt år stigit med bara 2 %, churu man gör en viss reservation för dold prisstegring. Men när det gäller att få balans i nationalbudgeten tillgriper regeringen som en hjälpreda den prisstegring som ägde rum under 1947, alltså under ett år, och som anses vara 4—6 %. Efter detta får man väl snarare tala om myten om den uteblivna prisstegringen än om myten om vanstyret.

Trots att regeringen på detta sätt lagt till två poster på 300 à 500 miljoner kronor vardera och en skattehöjning på 500 miljoner kronor, visar regeringsexperternas mest rimliga alternativ en brist på 1 150 miljoner kronor. En sådan brist allena betyder, som envar förstår, om det inte göres något åt saken, fortsatt inflation. Likväl bygga samtliga beräkningar på ett ganska uppseendeväckande antagande. Man räknar med en konsumtionsökning från 1947 till 1948 på mellan 1 100 och 1 200 miljoner kronor, men detta belopp innefattar endast konsumtionsökning på grund av de nya sociala reformerna, skattesänkningar och under 1947 beslutade löneökningar. Finansministern har inte

gjort någon reservation för eventuella löneökningar eller andra inkomstökningar, som kunna komma att beslutas under 1948. Tydligen väntar finansministern inte att några sådana löneökningar skola bli beslutade — detta är nog budgetens mest intresseväckande upplysning. Jag undrar om inte finansministern, om jag får fortsätta med att fråga, träffat LO:s ordförande någon gång och kan erinra sig att landsorganisationen har rekommenderat tre speciella slag av löneförhöjningar att beslutas under 1948 och som torde uppgå till ganska väsentliga belopp. Dessutom finnas krav på andra, ganska stora lönehöjningar.

Om man läser propositionen, för att vara riktigt säker på finansministerns uppfattning här, finner man att han säger, att »en viss stegring» av inkomsterna kan äga rum; han har uttrycket efter riksräkenskapsverket. Men detta, »en viss stegring» från 1947 till 1948, lämnar oss ju fullständigt i blindo. »Det är icke försvarligt», säger finansministern vidare, »att under nästa år räkna med ökat utrymme för den samlade konsumtionen. En förbättring av levnadsstandarden för samhällsgrupper, som mest äro i behov därav, får alltså med all sannolikhet vinnas genom bidrag från de övriga.» Nå, vad innebär nu detta? Bland annat en konsumtionsskatt på 500 miljoner, litet mindre än hälften av konsumtionsökningens mellan 1 100 och 1 200 miljoner, och på det sättet kanske kalkylen kan gå någorlunda ihop med hjälp av prisstegringen, som här tycks vara en räddare i nöden. Men varken tabellerna eller finansministerns uttalanden om konsumtionen lämna något utrymme för någon löneökning eller annan inkomstökning och därav beroende konsumtionsökning under 1948.

Jag hoppas att finansministern vill upplysa oss på denna punkt om vad regeringen anser vara möjligt för att

Vid remiss av statsverkspropositionen.

man skall undgå fortsatt inflation. Ty finansministern har ju ställt upp sina tabeller inte bara som en räkneövning. Frågan är vad regeringen där anser och vad regeringen gör för att klargöra den praktiska innebörden därav för svenska folket. Särskilt om man vill tänka på arbetsmarknaden framstår behovet av upplysning så mycket starkare. Finansministern kan absolut inte undandra sig att härvidlag lämna ett klart besked: *Under vilka förutsättningar i fråga om inkomstbildningen i Sverige under 1948 anser finansministern att jämvikt kan skapas i den samhällsekonomiska balansen?*

Några tiotal miljoner kronor mer eller mindre i överskott på budgeten spelar en försvinnande liten roll i jämförelse med behandlingen av de punkter jag här vidrört.

Jag konstaterar alltså sammanfattningsvis, att finansministern ej visat upp något program för balansens återställande, att fördelen med nationalbudgeten är att den visar denna brist och att det är nödvändigt att få upplysning om hur regeringen tänker sig att balans skall skapas, ej minst beträffande inkomstbildningen. Innan regeringen har gett klart besked på denna punkt och gett oppositionspartierna tillfälle att överväga dessa besked, torde det ej löna sig med någon närmare diskussion mellan regeringen och oss på den punkten.

Med anledning av statsministerns yttrande skulle jag vilja tillägga, att jag fortfarande anser att investeringsbegränsning är den centrala saken vid sidan av och framför inkomstbildningen. Om någon av dessa saker skall sättas främst är det alltså investeringsbegränsningen. Att ungefär hälften av investeringsverksamheten kan direkt påverkas av statliga åtgärder är bekant. Vad den enskilda investeringsverksamheten beträffar, måste även den beskäras. När statsministern säger, att stor-

leken av dessa investeringar är ett tecken på näringslivets förtroende för regeringen och dess politik, vill jag säga, att jag är en smula förvånad över att han orkar med att göra sådana uttalanden. Det kan väl angivas många andra förklaringar till investeringsverksamheten än detta stora förtroende från näringslivets sida till regeringen, varom jag aldrig hört talas vid mina samtal med representanter för näringslivet. Man kan sålunda till exempel peka på mistron till penningvärdet, en mycket tråkig sak, som stimulerar till investeringar i reelltillgångar. Vidare kan man peka på skattelagstiftningen, som stimulerar till investeringar för att erhålla möjligheter till avskrivningsobjekt. Det finns också andra orsaker.

Vi äro alltså överens om att de enskilda investeringarna måste begränsas. Enligt min uppfattning bör genom överenskommelse med näringslivet frivilliga investeringsbegränsningar kunna komma till stånd, ehuru det är svårare att ordna en sådan sak nu än om regeringen 1946 hade följt vårt råd och samlat alla parter, innan kapitalet av förtroendefull samverkan till stor del förslösats genom regeringens politik.

För det andra kunna investeringarna minskas genom en kreditåstramning, som skulle underlättas, om man kunde ålägga affärsbankerna att hålla vissa tillgodohavanden i riksbanken, en metod som med framgång använts i åtskilliga länder. Tyvärr synes det vara omöjligt att gå närmare in på investeringspolitiken, då en investeringsbudget ännu ej framkommit.

Naturligtvis mena vi på vårt håll också att sparandet måste uppmuntras. Det parti jag representerar kommer utöver fjolårets förslag att föreslå en del ytterligare åtgärder. Om regeringen vill fundera på en sådan sak som utbyte av kvarlåtenskapsskatten mot en höjning av arvslottsbekattningen, tror jag att detta av många sparare skulle uppfat-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

tas som en attityd av uppmuntrande slag.

Den bästa metoden till jämvikt är emellertid produktionsökning. Allt som kan underlätta en sådan måste naturligtvis av kommissioner och myndigheter iakttagas. Detta gäller även vid behandlingen av frågan om utländsk kredit, där vikten av att icke det produktiva maskineriet hindras av vissa speciella brister bör beaktas.

Huvudsaken, såsom jag ser det hela, är att man vidtager erforderliga åtgärder för att verkligen få balans. Jag menar, att regeringen borde sätta till några opolitiska experter att besvara frågan, *hur mycket* som behöver göras för att man skall få balans. Får man icke balans mellan tillgång och efterfrågan, komma vi djupare och djupare in i Reglerings- och Krångelsverige. Sedan må statsrådet Danielson och hans medhjälpare försöka hjälpa upp detta så mycket som de vilja.

Finansministern håller i budgeten ett försvarstal för regleringarna och säger att dessa icke äro skuld till den bristande samhällsekonomiska balansen. Men vem har påstått detta! Finansministern slår in öppna dörrar. Regleringarna äro snarare en *följd* av bristande balans och den regleringsmentalitet, som är en bidragande orsak. Ett system av samhällsekonomisk balans och föga regleringar är ett bättre system än ett system, som icke har denna samhällsekonomiska balans och därför tvingar till användandet av en stor mängd regleringar. Det är egendomligt att denna distinktion skall vara så svår att fatta. Det enkla sammanhanget är att det viktigaste som kan göras mot Krångelsverige är att återställa den samhällsekonomiska balansen.

Jag övergår därefter till budgeten. Vad densamma beträffar accepterar det parti jag representerar en väsentlig överbalansering. Finansministerns 529 miljoner kronor äro emellertid icke nå-

got heligt tal, och det beror bland annat därpå att det innefattar obekanta skattehöjningar på 100 miljoner kronor. Icke ens statsministern gjorde gällande, att man nu skall ta ställning till dessa obekanta skatter. Men jag måste fråga: varför just 100 miljoner kronor? Vi få väl ta ställning till de förslagen när de komma. Höstrikedagens uteblivande hade ju gjort, att man väntat att utredningarna skulle kunnat vara färdiga, men det har alltså ej gått. Det är beklagligt, särskilt för det fall att oppositionspartierna skulle vilja föreslå andra skatter än dem finansministern kan komma med efter motionstidens utgång. Då ha vi kanske förlorat motionsrätten och få därigenom vissa svårigheter att komma med förslag. Jag undrar om regeringen vill överväga detta spörsmål. Jag är övertygad om att regeringen och oppositionspartierna äro överens om att oppositionspartierna ej böra berövas möjlighet att komma med alternativa förslag, om de skulle vilja göra detta.

Jag kan ej annat än uttala min överraskning över att den kommitté, som skulle utreda dessa skattefrågor, efter det att de hade behandlats i finansdepartementet under hela hösten, ej fick mer än två och en halv vecka på sig att avleverera helst alla men som det sedan visade sig i alla fall större delen av dessa skatteförslag. Det är beklagligt att finansministern ej kunde utmäta längre tid, särskilt när kommittén givits hela äran av dessa skatteförslag, medan finansminister Wigforss, särskilt i den socialdemokratiska pressen, helt försvunnit ur bilden. Jag tycker ej att detta riktigt svarar mot tidsfördelningen, när det gäller utarbetandet av förslagen.

Det mest omstridda av detta skatteförslag är bilbeskattningen. Enligt min uppfattning är en så stark höjning av bilbeskattningen irrationell och orättvis, icke minst med hänsyn till svenska

Vid remiss av statsverkspropositionen.

landsbygden, där bilarna ju i hög grad äro produktionsmedel, och där en höjning av fordonsskatten sådan som den föreslagna skulle försätta en hel del bilar ur bruk, något som måste anses vara irrationellt ur produktionssynpunkt. Även mot den starka höjningen av bensenbeskattningen ställer jag mig mycket tveksam. Jag kan icke taga ställning till dithörande spørsmål, förrän jag fått se vilka andra skatteförslag som äro på tal, och vilka andra besparingsmöjligheter som kunna finnas. I anslutning till förslaget om bilbeskattningen vill jag säga, att det vore oriktigt att ej beakta verkningarna på näringslivet av en sådan beskattning, som kan komma att sänka produktionen. Skulle detta ske, ja, då minskas statens inkomster av alla skatter och den samlade nettohöjningen blir mindre än vad man kan få in på den speciella skattehöjningen, i detta fall bilskatten. — Vidare skall man naturligtvis ej förbigå möjligheten till utgiftsreduktion.

Jag vill i detta sammanhang också säga några ord om reservationerna. Enligt min mening äro dessa nu så stora och deras behandling så viktig, att det är önskvärt om riksdagen så länge dessa förhållanden fortsätta varje år får en redogörelse för vilka saker, som ännu ej påbörjats och som kunna komma i fråga för uppskov eller ändrade beslut. Finansministern antydde möjligheten av en sådan metod, och jag vill uttala en önskan om att riksdagen sättes i tillfälle att, när det gäller viktiga beslut av detta slag, få taga ställning till avvägningen.

Låt mig, herr talman, till slut göra några reflexioner av allmän politisk innebörd. Den sittande regeringen bildades 1945 som en kampregering. Det gällde att förverkliga de socialdemokratiska punkterna i programmet, ty de andra punkterna kunde man mycket väl ha förverkligat i alla fall. När herr statsministern å det socialdemokratiska par-

tiets vägnar nu i sitt anförande med mycket patos säger, att »vi undandraga oss icke ansvaret, fast det hade varit bekvämare för oss att stå utanför», vill jag säga, att detta uttalande visar hur långt ifrån de politiska realiteterna även statsministern kan komma, när han svingar sig upp till höjderna i sitt tal. Frågan var ju ej alls den han angav, nämligen om det socialdemokratiska partiet, som har majoritet, skulle ställas utanför regeringsmakten, en tankegång som är obegriplig. Den fråga som det socialdemokratiska partiet löste utan att förhandla med de andra partierna, var att man *ensam* ville ha ansvaret för regeringsmakten. Vi förklara att däremot hade vi inga invändningar att göra, eftersom ett majoritetsparti har rätt att kräva detta, om det finner att detta skulle leda till de bästa politiska förutsättningarna för en sådan samlingspolitik som statsministern nu så livligt efterlyser.

För de närmaste åren efter kriget uppställdes ett handlingsprogram, det s. k. 27-punktsprogrammet. Olje- och bensinhandeln skulle nationaliseras. Det förslaget har sedan slopats för tillfället av valutaskäl. Försäkringsverksamheten skulle förstattligas. Hyresfastigheterna skulle successivt övergå i samhällets ägo och vissa näringsgrenar skulle under vissa betingelser övertagas av staten. Finansminister Wigforss sade nyligen i radio: frågan om samhällsorganisationen är i dag icke aktuell. Jag frågar honom: gäller detta fram till valet, hösten 1948, eller har regeringen för lång tid framåt uppgivit sina socialiseringsplaner? Har 27-punktsprogrammet stoppats i en låda för att dammas av och tagas fram om valet skulle gå bra för socialdemokraterna eller har man gjort som den socialistiska regeringen i Danmark, lagt det åt sidan för lång tid framåt? Rör det sig här om en sinnesändring i socialiseringsfrågan eller är det något som jag ej vågar karakteri-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

sera? Jag är säker om att många i landet skulle vara tacksamma för besked på den punkten. Jag har varierat frågan på olika sätt, men jag vill i förbigående, med anledning av statsministerns replik att jag frågar så mycket, säga att det är bara en enda fråga men så mycket viktigare. Att få besked på den punkten är en av de avgörande förutsättningarna för att folket skall veta, var man har regeringspartiet. Jag läste härom dagen i socialdemokratiska ungdomspartiets organ ett uttalande om att valet avgör huruvida efterkrigsprogrammet skall kunna genomföras i sin helhet. Alltså, för dem innebär denna finansministerns paroll endast en paus fram till valet. Är detta också regeringens uppfattning eller vill regeringen ta avstånd från socialdemokratiska ungdomsförbundets förklaring såsom varande väl hetlevrad?

Detta 27-punktsprogram kallas för arbetarrörelsens efterkrigsprogram, och det har visat sig vara ett instrument för att samla kommunisterna och regeringspartiet. Det har mellan dessa grupper rått en rörande enighet om att vilka förslag om utredningar med specialiseringsbetoning som än framställas från någotdera håll, så bör riksdagen godkänna dem. Detta giver mig anledning beröra en annan av de stora principiella frågorna, nämligen regeringspartiets ställning till kommunisterna, något som kan belysts genom anföranden av herr Georg Branting och andra framträdande socialdemokratiska riksdagsmän. Jag hänvisar till vad herr Z. Höglund sade, när en viktig kommunfråga nyligen behandlades, att »arbetarpartiernas synpunkter skola vara avgörande». Herr Höglund lär ju skola komma in i riksdagen efter hösten och han kan säkert bliva en värdefull kraft vid den broslagning åt kommunisternas håll, som kanske kan bli aktuell. Det råder en undran på många håll över var regeringspartiet står, trots de deklara-

tioner som komma då och då. I fackföreningsfrågor strider man om majoriteten, men på det politiska planet ägnar regeringen relativt liten uppmärksamhet åt kommunisterna men så mycket mera åt oppositionen. Jag är naturligtvis för min del mycket smickrad över den uppmärksamhet man ägnar mig, men jag skulle i någon mån kunna offra mitt intresse av uppvaktning till förmån för herr Hagberg i Luleå och herr Linderot. Det är uppenbart, att det kommunistiska partiet icke hyllar en demokratisk åskådning. Dess ställning till diktatorsystemen runt omkring i världen bär vittne därom. Statsministern ville lösa det problem, som det kommunistiska partiet utgör i svensk politik, genom vänliga uppmaningar att komma in i det socialdemokratiska partiet, och det är icke förvånande att kommunisterna svara, att vi kunna väl samarbeta ändå, utan sammanslagning. Ute i kommunerna talas det ej sällan om arbetarpartierna och arbetarmajoritet.

Är det icke i denna regeringspartiets attityd gentemot kommunisterna något som fattas? Mig förefaller det som om det saknas en klar paroll när det gäller att *bekämpa* kommunismen med all energi, en skarp gräns mellan de demokratiska partierna och det parti, som enligt vår terminologi ej är demokratiskt. Men statsministern intresserar sig mer för en annan gräns, nämligen att ena arbetarklassen politiskt, att draga en gräns, där på ena sidan stå de stora grupper, som nu tillhöra socialdemokrater och kommunister, medan på andra sidan befinna sig vad man på det hållet kallar de borgerliga partierna. Jag tror att denna gränsdragning mot de s. k. borgarna är en föga demokratisk klass-tanke. Det ger en skev bild av det svenska samhället av i dag, om man talar om arbetare och borgare som två skilda klasser. Jag tror, att det är något förlegat över detta sätt att tänka; använ-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

dandet av dessa agitatoriska fraser sker icke utan skadeverkningar, icke minst, herr statsminister, om man vill skapa så goda förutsättningar som möjligt för det samarbete varom han så mycket talat.

De senaste årtiondena ha till stor del utjämnat de sociala klyftorna i vårt land. Talet om de två nationerna, som förekom förr, skulle ljuda falskt i dag. Vi i folkpartiet vilja med all kraft arbeta för att de sista resterna av sådana klyftor komma bort inom samhällslivets alla områden. Men däremot behövs det en klar politisk gränsdragning mellan demokratiska och odemokratiska riktningar, en gräns som i stort sett sammanfaller med gränsen mellan nationellt pålitliga och sådana riktningar, vars ledare av ideologiska skäl inta en ställning som vi icke anse vara det.

Naturligtvis finns det också andra skiljelinjer inom vårt politiska liv, till exempel mellan den sociala liberalismen, som mitt parti företräder, och den mer eller mindre marxistiska socialism som regeringspartiet representerar. Med någon schematisering skulle man kunna säga, att det är två olika samhällstyper vi sträva emot. Herr Wigforss har ofta klagat, varför en vidsträckt kollektivistisk äganderätt över produktionsmedlen enligt hans mening är en förutsättning för ett gott samhälle. Den reglering av produktion och konsumtion med ledning av samhällets intresse, som infördes under kriget, erbjuder väsentliga likheter med den vi socialister vilja ha permanent, sade herr Wigforss för några år sedan. I England har regeringen fullmakt att dirigera arbetskraften för att nämna exempel på liknande tankegångar, som man dock i Sverige tar avstånd ifrån. En fri prisbildning inom av samhället fastlagd ram spelar en rätt begränsad roll i ett sådant socialistiskt samhälle.

I motsats härtill står det samhälle, som i stället för samhällsreglering med

dess element av tvång sätter uppmuntran, lockelse och stimulans. Den som gör stora insatser får belöning bland annat i den affärsvinst, som i socialistisk teori kallas profit och som är en styggelse för alla rättrogna socialister. Genom att människorna lockas dit, där deras insatser bäst behövas, kan man i det väsentliga undvara tvångskommenderingar. Individerna kan få välja fritt. Naturligtvis behövs det samhällsinsgräpande — till exempel mot enskilda monopol — men mycket mindre än i ett socialistiskt samhälle. Det blir mer än en gradskillnad, det blir en väsensskillnad. Detta krångel, som alla äro så eniga om att bekämpa men som ändå breder ut sig, är en ofrånkomlig följeslagare till det dirigerande socialistiska samhället. Jag vet icke hur långt eller hur fort det socialdemokratiska partiet vill gå i denna socialistiska riktning — det råder nog delade meningar inom partiet på den punkten — men jag vet, att tendensen i dess politik och dess principprogram är klar. Det är en annan tendens, som ur liberal synpunkt är önskvärd. Det är därför vi inom folkpartiet äro så angelägna att motverka den, bl. a. därför att vi önska en sådan samhällsekonomisk balans, att ett friare system kan fungera. Det är vår tro, att demokratien och medborgarfriheten trivas långt bättre i ett sådant samhälle, att det långt mera liknar ett hem än det socialistiska samhället, som icke kan undgå att få drag av kollektiv anstalt över sig.

Under det år, som endast är ett par veckor gammalt, skall ett betydelsefullt val träffas med hänsyn till det svenska samhällets utveckling under många år framåt. Vi som hålla på den sociala liberalismen komma att arbeta och kämpa för en sådan utveckling, som vi tro vara den lyckligaste. Vi anse att det behövs en annan maktfördelning i vårt land än denna socialdemokratisk-kommunistiska majoritet, vars olyckliga

Vid remiss av statsverkspropositionen.

verkningar så tydligt framträtt under de senaste åren, en maktfördelning, som ger respekt och hänsyn icke bara för halva folkets åsikter och intressen utan för hela folkets. Ett oppositionsparti som vårt måste i detta läge göra vad det kan för att genom kritisk belysning av regeringens misstag påverka utvecklingen i rätt riktning, upplysa folket om vad som sker och lägga grunden till en maktbalans mellan likställda parter, som möjliggör en politik av annan art än den som framför allt bär herr Wigforss' signatur. Jag hoppas och tror att inom svensk socialdemokrati finnas många även bland de ledande, som inse att en social framstegspolitik i detta land kan bedrivas med större framgång, om man skapar förtroende i olika läger, än genom en politik, som vållar harm och strid mellan folkgrupperna. Från kommunismen i Sverige finns intet stöd att vinna för en sådan omorientering av vårt politiska liv, det vet jag. Men är det icke ett ytterligare tecken på att den är önskvärd?

1948 blir för oss alla ett år, då många avgörande val måste träffas. Icke minst gäller detta den svenska socialdemokratien. Skall den under kommande år vandra den sociala demokratiens väg eller den socialistiska vägen tillsammans med kommunisterna? Alla veta var den svenska sociala liberalismen står i denna politiska huvudfråga. Vi vilja främja en fortsatt demokratisering av det svenska samhället politiskt, ekonomiskt och kulturellt och ett avlägsnande av alla klassgränser. Vi vilja kamp mot otryggheten och fattigdomen men först och sist försvar och fördjupning av friheten för människorna. Det senaste årtiondets utveckling i Sverige och annorstädes visar klart, att även den sistnämnda uppgiften är ständigt aktuell.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! Det var några uttalanden av herr Ohlin av mera allmänpolitisk karaktär, som föranledde mig att ånyo begära ordet.

Herr Ohlin tycktes beklaga, att vi 1945 icke höllo fast vid samlingsregeringen. Jag undrar om detta egentligen är herr Ohlins uppfattning. Voro vi icke tämligen på det klara med, både herr Ohlin och jag, som bägge tillhörde samlingsregeringen, att det fanns starka skäl för att man upphörde med de former för samarbetet, som varit nödvändiga under de kritiska åren under kriget? Åtminstone hade jag den uppfattningen, att det var en i hög grad naturlig sak att när vi återvände till fredliga förhållanden fick det parti, som innehade den parlamentariska majoriteten i landet, ensamt ta ansvaret för politiken och tillika vara berett att ta den kritik från oppositionens sida, som är förenad med ett sådant ansvar. Detta har otvivelaktigt enligt min mening i hög grad stimulerat det politiska intresset. Linjerna ha blivit klarlagda på ett sätt, som gör att jag för min del icke har någon anledning att ångra det steg, som det socialdemokratiska partiet under en annan ledning än min ansåg sig böra ta 1945. Jag har också faktiskt trott, att herr Ohlin i stort sett delade statsminister Per Albin Hanssons mening på denna punkt.

Herr Ohlin frågade, om det program, som regeringen Hansson lade som grund för den fortsatta verksamheten, nämligen arbetarrörelsens efterkrigsprogram, nu är avskrivet eller om det bara hålles i skymundan till efter valet 1948. Det är mycket lätt att svara på den frågan. Det socialdemokratiska arbetarpartiet står allttjämt på arbetarrörelsens efterkrigsprogramms grundval; det finns på den punkten icke några delade meningar inom partiet. Men det är lika klart att partiet står bakom finansministerns förklaring, att så länge

Vid remiss av statsverkspropositionen.

krisförhållandena nödvändiggöra en ganska hårdhänt ekonomisk politik här i landet äro vi beredda att skjuta undan de partiskiljande frågorna. Vi äro följaktligen under nuvarande förhållanden, såsom finansministern antar jag själv kommer att utveckla, beredda att låta de ting anstå, som äro på det sättet partiskiljande, att de skulle omöjliggöra en medborgerlig anspänning av krafterna. Om denna kris plötsligt tar slut sedan vi gått till val eller blir av längre varaktighet kan jag icke svara på. Det är den internationella krisens tryck och icke hänsynen till väljarna, som härvidlag dikterar regeringens och partiets ställningstagande. I och för sig är arbetarrörelsens efterkrigsprogram ingenting, som vi äro rädda för att förlora väljare på. Det utarbetades 1944 under ett valår; det säger tillräckligt på den punkten. Vi ha ingen anledning att dölja en enda punkt, som där står skriven. Jag tror att det motsvarar önskemål långt utanför deras, som sista gången röstade med det socialdemokratiska partiet. De punkter herr Ohlin räknade upp, en hårdare kontroll över försäkringsväsendet och över bostadsmarknaden och dylika ting tror jag äro saker, som herr Ohlin, om han gjorde en undersökning bland sina egna väljare, ganska snart skulle finna vara populära ting långt utanför den s. k. socialistiska kretsen. Det är icke av rädsla för att förlora en eller annan väljare som vi ge till känna vad jag här sagt, utan det har skett med hänsyn till möjligheterna att underlätta medborgerlig samling under en brydsam tid. Vi säga, att vi avstå från att aktualisera direkt partiskiljande frågor om därigenom samförstånd kan vinnas. Den regering, som bildades 1945 och som nu har 2½ år bakom sig, har i praktisk politik format sin gärning så, att det varit ytterligt sällan som man icke i denna kammare kunnat, oavsett parti-gränser, stödja regeringens förslag.

Därmed tror jag mig ha visat, att vi icke uppträtt som en kampregering, som ensidigt hävdad en grupps intressen.

Jag har en gång sagt, att i detta land kommer man icke under överskådlig tid att kunna regera mot den svenska arbetarrörelsen. Jag tror att påståendet är riktigt, och jag tror också att det vore klokt, om man på borgerligt håll besinnade den realitet, som ligger bakom dessa ord. Jag är emellertid utan vidare villig att komplettera dem med att säga, att man skall inte driva arbetarrörelsen till sådana positioner att den tvingas till att i kritiska situationer regera mot den andra hälften av nationen, som herr Ohlin nu anser sig representera. Det är enligt vår mening onödigt att här göra en sådan tillspetsning, och den kan också undvikas med litet god vilja å ömse håll.

Herr Ohlin ställde sin gamla fråga till mig angående kommunisterna. Jag vet inte hur jag skall kunna besvara den så att herr Ohlin blir nöjd. Jag gjorde ett försök under fjolårets remissdebatt. Att det svaret kunde missuppfattas är för mig obegripligt; detta skedde icke heller under de första dagarna. Jag vill emellertid ännu en gång deklarerar partiets inställning härvidlag. Jag gör det kanske enklast genom att läsa upp vår partisekreterares formulering av vår politik, en formulering, som är så auktoritativ som gärna är möjligt. Partisekreteraren uttalar sig i en av partiet spridd propagandaskrift, »Vår politik», på följande sätt: »Den som efter dessa och andra liknande uttalanden av ledande kommunister alltjämt tror att det kommunistiska partiet är ett parti, som accepterar svensk demokrati och svensk parlamentarism, får skylla sig själv. Då det inte går att slå bryggor mellan demokrati och diktatur finns det icke heller någon möjlighet att förena två så diametralt motsatta ideologier som

Vid remiss av statsverkspropositionen.

socialdemokratien och kommunismen företräder. Det måste ligga i hela arbetarklassens intresse att striden för frihet och socialism föres efter de beprövade linjer som fört fram arbetarrörelsen till dess nuvarande maktställning. Att inlåta sig med ett parti som företräder fullständigt främmande principer om styrelseform och mänsklig samlevnad vore att ge avkall på vår rörelsens viktigaste idéer. Och därtill är socialdemokratien icke beredd.»

Är detta ett klart besked, eller är det det icke? Det är en annan och enligt min mening bättre formulering än den jag använde i fjolårets remissdebatt, men uttalandet täcker samma sakinhåll. Det skall icke lyckas på den borgerliga sidan att driva fram 1948 års väljare med den illusionen, att här finns det ett socialdemokratiskt parti, som i all sin politik låter sig bestämmas av det kommunistiska partiets taktik. Det kommer icke att lyckas. Vi ha på de punkter där vi ansett våra positioner hotade tagit upp en hård strid med kommunisterna. Det har skett inom fackföreningsrörelsen. Jag ber herr Ohlin ta reda på resultatet. I varje fackföreningsuppställning, där det verkligen gällt hård strid, har socialdemokratien slagit kommunisterna. I Metall-ettan i Stockholm, som kanske var det besvärligaste, erövrades för första gången på länge majoriteten åt socialdemokratien. Vid stickvalen i Skön och Kiruna, där vi också togo upp en hård kamp med kommunisterna, visade det sig att vi lyckades tränga dem tillbaka. Om herr Ohlin visste med vilka svårigheter vi trots att vi äro ett stort parti måste kämpa, med en liten press och med otillräckliga ekonomiska resurser, tror jag nog han förstår mig när jag säger, att vi måste begränsa vår kamp till de frontavsnitt, där enligt vår mening det är nödvändigt att ta upp striden.

Herr Ohlin hörde på mig, sade han.

Ja, jag får väl tro honom, men inte hörde han på så bra som han skulle ha gjort om han odelat ägnat sig åt den uppgiften. Jag hade, framhöll han, sagt att den stora investeringsverksamheten hos näringslivet var ett uttryck för det förtroende, som näringslivets folk hyste för regeringen. Det vore ju fatalt om jag sagt detta, och jag är tacksam för att genast få rätta till det hela. Näringslivets folk har nog ingen särskild tilltro till regeringen, men det har en tilltro — och det var det jag ville säga — till Sveriges ekonomiska resurser och en tro på framtiden, som varit så stark, att man trots en utomordentligt misstroendeskapande propaganda från den borgerliga sidan vågat satsa på Sveriges framtid i den utsträckning som skett, när man byggt upp produktionsapparaten; det är en helt annan sak. Jag tror följaktligen att det förhåller sig ungefär så, att herr Ohlin riskerar att det skall gå för honom som det tycks ha gått för Winston Churchill i England. Jag tror nog att herr Ohlin när han träffar representanter för näringslivet gör vad han kan för att sprida pessimism. Men akta sig så att det icke går som det gått i England, där enligt vad Göteborgs Handelstidnings Londonkorrespondent skriver den 17 januari 1948. »Just denna» — d. v. s. regeringens — »sobra realism har gjort högerns jämmer- och skräckpropaganda totalt ineffektiv. När Churchill talar om att $\frac{1}{4}$ av landets befolkning måste gå under eller försvinna till andra länder, så blir ingen längre förskräckt utan gemene man skrattar godmodigt och säger: 'den Winston, han har nu aldrig frågat efter vad han kostat på sig.'» Det kan finnas risk för att man börjar säga detsamma om vissa svenska politiker.

Herr Ohlin tyckte, att det var orimligt av mig att begära besked om när han krävde nedskärning av investeringarna. Jag begärde icke något omedel-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

bart besked — natten är lång, och vi ha en dag i morgon också. Men jag vill ha ett besked under remissdebatten. Ty det är väl ändå konstigt om det skulle vara så, att herr Ohlin år 1946 med mycket stor energi, så stor energi att han utsatte sig för risken att förlora valet — det måste alltså ha skett före september 1946 — krävde en kraftig nedskärning av investeringarna. Det fanns emellertid en annan politiker, som sommaren 1946 varnade för investeringsverksamheten och sade, att svenska folket får vara berett på nedskärningar. Det var dåvarande ecklesiastikministern, den person som just nu talar. Jag talade i min hembygd Torsby, Vitsand och Bograngen i juli månad 1946 och framhöll då, att de nuvarande investeringarna kunde vi icke hålla uppe, vi finge vara beredda på inskränkningar. Om herr Ohlin då stött mig hade det kanske åtminstone spelat den rollen, att jag sluppit att bli utskäld i den liberala pressen för att jag ville minska byggnadsverksamheten. I Göteborgs-Posten för den 16 juli 1946 finns en ledare, som alldeles säkert icke hade blivit skriven, om herr Ohlin hade uttryckt sig mera bestämt beträffande kravet på en begränsning av investeringarna. Redaktör Hjörne skriver där bland annat, att ecklesiastikminister Erlander är rädd för en ökning av byggnadsverksamheten, men att den saken behöver man väl inte vara rädd för, för den kan man väl klara upp. Det finns i artikeln ett ur liberal synpunkt ganska intressant uttalande, nämligen att om det skulle visa sig att byggnadsarbetarna bleve alltför många, skulle man kunna tänka sig möjligheten att reglera arbetskraften. Och det heter till slut: »Herr Erlander bör hålla tillbaka oron. Det är nödvändigt att få fyllt bostadsbehovet inom rimlig tid.» Det är en fatal missuppfattning att här stå vi — herr Ohlin och jag — och kämpa för en begränsning av investe-

ringarna, och sedan är det bara mina ord som spridas i den folkpartistiska pressen, som jag för min del trodde hade lätt att få informationer från partiledningen.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr OHLIN erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag hinner i min replik bemöta hans excellens statsministern bara i ett par punkter. Han sade, att jag tycktes beklaga att samlingsregeringen icke fortsatte 1945. Jag sade, ers excellens, ingenting om den saken, men väl att frågan avgjordes av det socialdemokratiska partiet ensamt. Det ställer ju statsministerns tidigare uttalande om att det kunde vara bekvämare att vara utanför etc. i den belysning, som jag åsyftade. Till undanröjande av varje missförstånd om min egen åsikt vill jag säga, att jag var av samma uppfattning som herr Erlander. Jag ansåg icke någon olycka skedd, när det socialdemokratiska partiet allena hade fattat detta beslut. Jag erkänner emellertid att jag då trodde, att den kommande regeringen skulle föra en annan politik än den fört, särskilt sedan dess chef fick namnet Tage Erlander. Hade jag vetat att den politiken skulle komma, skulle jag ha ställt mig mycket tveksam.

Sedan sade statsministern, att regeringen stod på efterkrigsprogrammets grund men att så länge krisförhållandena rådde och hård politik vore nödvändig, vore regeringen beredd att skjuta undan de socialistiska punkterna i detta program. Det framgår härav icke riktigt klart, om regeringen är beredd att skjuta undan dessa punkter för att vara välvillig mot oppositionen och skapa samförstånd bland folket, eller om det är för att man menar att

Vid remiss av statsverkspropositionen.

vid en kris skulle det kunna skada landets utveckling, om man försökte realisera detta program. Statsministern säger, att han icke kan upplysa om huruvida programmet kommer att tagas fram igen i ett annat läge. Han förbehåller sig alltså fullständig handlingsfrihet i fråga om vad regeringen kommer att vilja göra i det läge, som kommer efter valet 1948, då det ju alltid kan uppstå så stora förändringar att man kan hänvisa till dem om man så vill.

Jag vill vidare dels tacka för upplysningen och dels göra den reflexionen, att jag trodde att detta efterkrigsprogram var ett krisberedskapsprogram, men att jag nu fått upplysning om att det i själva verket snarast är ett »vackert-väder-program», som icke kan användas i dessa hårda tider.

Vidare yttrade:

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman: Det erinrades av statsministern om att man ute i den borgerliga propagandan nu upptäckt vanstyret här i landet. Om nu den borgerliga oppositionens talesmän icke ha talat så mycket om detta vanstyre, så tror jag ändå, att det finnes anledning att ägna det några ord.

Det har redan sagts av herr Ohlin, att vi efter kriget hade i guld och valutor 3 miljarder kronor och att detta belopp nu är nere i omkring en halv miljard. Vi ha under dessa efterkrigsår importerat för 9,5 miljarder kronor och vi ha exporterat för något över 8 miljarder kronor. Det är alltså ett underskott på ungefär 1,5 miljarder. Men under samma tid ha ju i frakter och på andra sätt tillförts landet ett par miljarder kronor. Här, tycker jag, är den första frågan, som man verkligen kan ställa sig: Hur kan det komma sig, att vi i stället för en valutatillgång på 3 miljarder kronor, som vi borde ha haft under de nämnda betingelserna, ha en

valutatillgång på endast en halv miljard kronor? Det är för mig ett uttryck för ett vanstyre av mycket stora dimensioner, att någonting sådant har varit möjligt. Under dessa år har landet saknat en hel del nyttigheter, som man med en planmässig utrikeshandel säkert skulle ha kunnat anskaffa; men samtidigt har importen av en massa överflödsvaror, för att icke säga lyxvaror, ökats i oerhörd grad. När det gäller pälsverk är den 10 gånger större än före kriget och i fråga om tobak 5 gånger större än före kriget. I stället för att man utvecklat produktionen av konsumtionsvaror, där en viss knapphet fortfarande är för handen, har man tillåtit denna produktion stagnera och i stället ökat importen av konsumtionsvaror med 40 %.

Man klagar över att småföretagen på två år ha tagit ifrån industrien 40 000 arbetare. Men beror icke det på det särskilda slags vanstyre, som just kapitalisterna ha haft möjlighet att utveckla, då de med framgång hindrat arbetarna att få löneförbättringar? Ty det är icke av kärlek till småföretagen utan därför att man betalar sämre i de stora företagen som denna utflyttning av arbetskraft ägt rum.

Vi ha en priskontroll här i landet, men priserna ökas oavbrutet. Om priskontrollen lyckas stoppa priset på någon vara, så försämra kapitalisterna kvaliteten, eller också övergå de till annan mera vinstbringande produktion; det är också ett uttryck för vanstyret.

Vi ha fått ett kommissionsväsen och en byråkrati, som retar upp folket och komprometterar hela idén om en samhällets ledning över näringslivet. Men vi måste fråga: Är det icke storfinsansens män som befolka krisorganen och inneha de viktigaste positionerna där? Och är det ej fortfarande så, allt tal om demokratisering till trots, att hela byråkratien i det väsentliga är sammansatt av folk, som på grund av både

Vid remiss av statsverkspropositionen.

sin härkomst och sin personliga övertygelse har en helt annan uppfattning än majoriteten av folket? När socialgrupp I, som representerar 5 % av folket, innehar 80 % av alla ämbeten här i landet, så behöves det ju icke mera för att illustrera tillståndet och kanske förklara en hel del av grunderna till den mycket motiverade kritik, som framförts mot byråkrationen.

Jag har svårt att på annat sätt än genom en hänvisning till denna sammansättning av krisorganen och byråkrationen förklara exempelvis vad som sker inom byggnadsverksamheten, där man har gott om arbetskraft, medan man har knapphet på arbetskraft inom industrien. Just i fråga om bostäder är ju efterfrågan och bristen allra störst. Medan investeringarna i industrien under efterkrigsåren ökats med 80 % och inom transportväsendet med icke mindre än 110 %, ha däremot investeringarna i byggnadsverksamheten bara ökats med 25 %. Det konstateras ju för övrigt i propositionen, att den investeringskontroll, som genomförts, i huvudsak är begränsad till byggnadsverksamheten, alltså till en mindre del av investeringsområdet.

Men vad gör man då? För det första inskränker man nu bostadsbyggandet. Statsministern har ju nyss inför kamraren talat om, hur förutseende han själv var på denna punkt genom att i tid signalera nödvändigheten av en sådan inskränkning. Resultatet därav kommer bara att bli, att investeringarna automatiskt dirigeras över till de andra områdena, där de verkliga överinvesteringarna föreligga och där de verkliga orsakerna till svårigheterna också framträda.

För det andra åstadkommer man arbetslöshet på ett område, där det verkligen finns arbetsuppgifter övernog, utan att man därför, tror jag, kommer att öka tillgången på arbetskraft inom andra områden.

För det tredje gå dessa investeringar till områden, där man saknar närmare ett hundratusental arbetare inom industrien och än mindre har arbetskraft att bemanna alla nya maskiner och fabriker, som byggas eller byggts under den senaste tiden.

För det fjärde avstår man fortfarande från försök att verkligen kontrollera dessa investeringar, och man begränsar i fortsättningen investeringskontrollen till byggnadsverksamheten.

Det säges ju visserligen, att man skall försöka nå frivilliga överenskommelser med kapitalisterna. Men det är som att taga ifrån en hungrig hund ett köttben. I den mån som en kreditåtstramning har kunnat dämpa investeringarna, tror jag att man kan lugnt gå ut ifrån, att den i så fall icke träffat trusterna utan att den träffat småföretagarna. Inför den synen blir ju vad man gjorde så stor reklam av för några månader sedan, nämligen bilden av en motorbåtspatrull, som ute i skärgården sökte reda på en och annan syndare, som utan vederbörligt lov byggt någon sommarstuga, ännu mera drastisk.

Många av krisregleringarna verka på mig som att sila mygg och svälja kameler. När man håller ett högtidligt regeringssammanträde med Stockholms stads främsta expertis för att avgöra om det skall beviljas 70 säckar cement, d. v. s. en lika stor kvantitet som behövs för en enfamiljsvilla, för att bygga om Stockholms rådhus och göra det användbart med hänsyn till den nya rättegångsbalken, är detta uttalande om att sila mygg och svälja kameler verkligen motiverat. Man förklarar ibland bostadsbegränsningen med knappheten på cement. När man förebrår vederbörande för att staten ej griper in och ser till, att det blir cement, så försvaras detta exempelvis i Morgon-Tidningen med att regeringen har överlämnat till cementtrusten att bestämma, hur mycket cement som skall produceras.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Man har dekretat för Stenmans skruvfabrik, att den skall leverera skruv till bestämda priser, varefter skruvfabriken bara doppar skruven i någon kopparlösning och höjer priset utan vidare med 90 %.

Det är vanstyrelse också, när Stockholms alla hotell äro fullbelagda med folk som springer i kommissionerna för att få licenser eller byggnadstillstånd. Det har krånglats till i en sådan utsträckning, och man tycks ha fastnat i detaljerna så, att det förmodligen bara kan bereda glädje för revyförfattarna.

Liknande exempel kan man taga från utrikeshandeln. Man kalkylerade för fjolåret, säger konjunkturinstitutet, med att importen skulle minska med 300 miljoner kronor, men den ökades i stället med 1,7 miljarder kronor. I år vill man göra upp en inflationsbalans på grundval av minskad import. Men, säger konjunkturinstitutet, det är icke alls säkert, att importen blir mindre i år än 1947. Även om man kalkylerar med minskad import så kalkylerar man icke med importörerna. I fullständigt förakt för de nationalekonomiska lagarna ökade de som bekant i fjol mycket väsentligt importen. Sedan valutatillgången börjat sina, genomförde regeringen i mars 1947 sitt ryktbara importstopp med åtföljande kafferansonerings. På ett halvt år ökades sedan importen med det dubbla jämfört med motsvarande månader 1946. Regeringen tvingades kassera hela sin importstoppsplan och utarbete en helt och hållet ny, medan statsrådet Sträng — som tillhör den ringa kretsen av regeringslyssnare här — höll ett förmaningstal till det svenska folket om dess anspråk på för höga kaffekvaliteter. Nog tyckte vi, att vi hade skäl tillräckligt, när vi vid importstoppets genomförande ansågo, att det varit bättre med litet råg i ryggen på regeringen än att man skulle behöva blanda den i kaffet!

Nu beslöt riksdagen i juli månad, att

räntan icke skulle få höjas. Kort tid därefter höjde storbankerna räntan för Stockholms stad med en halv procent. I stället för att vidtaga motåtgärder för att skapa respekt för riksdagens vilja ökade postsparbanken räntan med en fjärdedels procent.

Vi ha nu fått någonting nytt, som kallas sterilisering av köpkraften: man skall även taga in de s. k. företagsvinsterna i den steriliserbara köpkraften. Det går så till, att man skall taga in så mycket som 250 miljoner kronor om året från företagsvinsterna och sätta in det på ett konto. Efter tre år få kapitalisterna ut dessa pengar med 2 % ränta, som skall betalas av skattebetalarna. Men när man skall sterilisera fattigt folks köpkraft är det icke fråga om att sätta in på sparkonto eller att betala ränta, utan man tar det bara genom nya indirekta skatter.

Vi ha fått en pappersransonerings, som för resten överlämnats till Tidningsutgivareföreningen. Medan arbetartidningarna ställas på indragningsstat ökas floden av kolorerade, i många fall halvpornografiska alster. Pappersransonerings genomföres, säges det, för att möjliggöra en ökad export av papper, detta samtidigt som man importerar amerikanskt papper.

Jag skall i stället för att illustrera dessa olika former av påtagligt vanstyrelse låta Nordens Karlsson i Morgon-Tidningen, som ibland har ett förståndigt ord att säga, komma till tals. Hur kan en sådan hushållning tolereras? frågar han. Jo, därför att vi demokrater gå omkring med åsneöron; vi äro så toleranta, att f—n kommer att ta oss. Men våra fiender äro inte toleranta: om de bara förmådde, skulle de utan skrupler göra som nassarna!

Det är en av regeringens allra trognaste försvarare i pressen som står för hela detta missnöjesutbrott över vissa former av vanstyret. Det är kapitalisterna och deras likatänkande i byrå-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

kratien och krisorganen som främst skola ha äran av vanstyret. Regeringens fel är att den ej utnyttjar sina maktmedel mot dessa kapitalister, icke mobiliserar de breda folkmassorna till aktiv medverkan utan i stället finner sig i sabotaget. Det är, åtminstone så som jag ser det, förklaringen till vanstyret.

Nu skola vi få en nationalbudget. Det är för resten en sak som vi länge efterlyst. Den är ännu ej färdig utan levereras som ett diskussionsutkast tills vidare. Den är försedd med många reservationer, där det erinras, att beräkningarna av inkomster, konsumtion och investeringar äro mycket osäkra. Det statistiska materialets hållfasthet säges vara på väsentliga punkter otillfredsställande, varför, heter det vidare, grova approximationer och kalkyler måst tillgripas. För 1947 säges det, att varje omdöme om produktion och omsättning måste bli ytterst preliminärt. För detta år tillgänglig statistik är så bristfällig och ofullständig, att omdömena om den ekonomiska utvecklingen mellan 1946 och 1947 måste bli osäkra inom mycket vida marginaler. Därför vill icke konjunkturinstitutet pressa jämförelser och differenser för hårt.

Efter detta egna utdömande av alla förutsättningarna för denna nationalbudget går emellertid konjunkturinstitutet att uppgöra förslag till en sådan. När man sedan ställer alternativ för att illustrera skillnaden mellan köpkraft och varutillgång, utgår man ifrån att skörden skall vara sämre än normalt, att importbegränsningen minskar varutillgången, att tillgången på elkraft hålles nere och att produktionen skall återföras till 1946 års nivå. Om lönestegringar genomföras, räknar man med att de komma att balanseras av minskad sysselsättning.

Här kan man med Goethe tala om att all teori är grå. På sådana premisser bygger man upp motiveringen för de nya indirekta skatterna liksom för re-

formpausen och lönestoppet. Man blir rent av — jag talar om konjunkturinstitutet — litterär, när man söker visa arbetarna, hur dumt det är att söka höja sin lön. Jag skall bara citera några ord ur konjunkturinstitutets rapport. »En pris- och inkomststegring», säges det, »medför ny tendens till efterfrågestegring, och köpkraftsoverskottet återuppstår varje morgon ungefär som galten Särinner (med den skillnaden, att det varje morgon är en annan, större eller mindre galt).» Denna prisstegringsgalt — om jag får använda konjunkturinstitutets terminologi — som bara ökar efterfrågan, tycker jag är mogen för definitiv slakt. Den kan lika litet i år som i fjol utgöra ett godtagbart försvar för ett lönestopp. I verkligheten kommer en återhållsam lönepolitik ej att hindra totalinkomsternas stegring, eftersom dessa ändå i stort motsvara produktionsresultatet. Den kommer bara i stället att öka kapitalisternas andel i nationalinkomsten. Man kan på det sättet taga ifrån småfolket en del av dess inkomster. I stället för att hejda prisstegringen på den väg, som man nu rekommenderar, vinner man det rakt motsatta. Om man höjer brännvinet med 2 kronor litern, ökar cigarrettpriiset med 2 öre, pilsnerna med 3 öre, en chokladkaka med 20 öre och vidare höjer sockerpriset med 10 öre per kilogram men sedan på grund av bensinskatt och bilskatt och därav föranledd taxeeökning får höja mjölken med 3 öre litern, kött och fläsk med 50 öre per kg och andra varor i motsvarande grad — det blir kanske inte exakt denna prisstegring, men en prisstegring måste det ju bli — då leder ju detta icke till att man hindrar prisstegring utan till att man befördrar densamma. Därför tycker jag det är fullständigt befängt, när man går ut till folket och säger, att vi skola höja priset på de och de konsumtionsvarorna för att hindra prisstegringar, då ju den

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ifrågasatta höjningen kommer att slå igenom på praktiskt taget alla konsumtionsvarupriser.

När man nu anser det nödvändigt att sänka folkets levnadsstandard, gör man det på det obevisade antagandet att folkets köpkraft har vuxit snabbare än mängden av konsumtionsvaror. Konjunkturinstitutet gjorde ju samma påstående i fjol och exemplifierade detta med ett räkneexempel, där man sade att mot en ökad inkomst på 2 miljarder svarade en ökad varutillgång på 200 miljoner kronor. Det, sade man redan i fjol, nödvändiggjorde ett lönestopp. Jag karakteriserade ju redan då ett sådant räkneexempel som bluff. Sedan dess ha lönerna ökat snabbare än man förutsatte, men jag tror inte att de följer, som man utgick ifrån, ha inställt sig, och i den mån de i något fall ha inställt sig är det min bestämda uppfattning att de hade kunnat avvärijas, därest man hade utnyttjat priskontrollen tillräckligt effektivt. Nu fortsätter man emellertid denna dimbildning, och konjunkturinstitutet har konstruerat alternativa s. k. inflationsgap för att illustrera skillnaden mellan köpkraft och varutillgång. Dessa alternativa inflationsgap röra sig mellan nära 4 och något över 1 miljard kronor. Finansministern tycks, om jag förstått honom rätt, i motsats till konjunkturinstitutet utgå från att inflationsgapet har försvunnit, och hans omsorg tycks framför allt inriktas på att förhindra att det uppstår en försämrad balans. Dessa variationer mellan 4 och 1 miljard visa, hur godtyckligt hela detta resonemang om inflationsgap och skillnad mellan köpkraft och varutillgång egentligen konstruerats. Om jag återvänder till den mest populära halvan i detta berömda inflationsgap, nämligen den s. k. köpkraftsökningen, antas den i ett räkneexempel uppgå till 1,2 miljarder kronor, och det är bland annat för att tappa igen detta gap som man rekommenderar de nya konsumtionsskatterna på över 500 miljoner kronor. Det är några tidningar som räknat ut, att dessa nya konsumtionsskatter komma att representera en merutgift för indexfamiljen på 300 kronor per år. Det är väl riktigt som herr Skoglund säger, att för en del familjer kommer den inte att betyda så mycket. Han trodde att kommunisterna, när vi voro så oroliga för dessa skatter, representerade en alldeles särskild konsumtionstyp, som skulle vara så ivrig på just dessa s. k. umbärliga varor. Jag utgår ifrån, att vad herr Wigforss eller herr Skoglund konsumerar av tobak och alkohol i detta sammanhang är av underordnad betydelse. Jag utgår från det enkla faktum, att det svenska folket ändå konsumerar för 700 à 800 miljoner kronor tobak, alkohol, maltdrycker och läskedrycker, d. v. s. sådant som man här skulle särskilt beskatta. Man bör därtill hålla i minnet, att fjolårets prisstegringar, som höjde levnadskostnaderna med omkring 10 procent — jag har inte sett någon slutlig siffra, men jag tänker det rör sig däromkring — har förbrukat mer än hela den inkomstförbättring, som dessa familjer fingo under fjolåret.

En av de största svagheterorna i denna s. k. balansteori är enligt min mening, att man alldeles bortser ifrån de dynamiska faktorerna i produktionen. Om såsom nu är fallet en massa arbetskraft sysselsättes med att bygga och inreda nya fabriker, vilket ju alltid tar några år, då sitta våra balansteoretiker och fundera över, varför produktionen inte ökar i hastigare tempo per arbetskraft, och på denna grund konstruerar man sedan fram en ytterst liten ökning av konsumtionsvarorna under nästa år. Men vad inträffar i det ögonblick, när låt mig säga 100 000 arbetare ha byggt fabriken, inrett den färdigt och flyttat in maskiner och börjat producera varor? Då väljer det fram en ny och av våra balansteoretiker absolut icke

Vid remiss av statsverkspropositionen.

förutsedd eller medräknad leverans av varor och kullkastar hela grunden för deras teorier. Det är vad som redan skett och vad som fortsätter att ske. Här i landet producera 10 000 skoarbetare tillräckligt och mer än tillräckligt för att förse det svenska folket med dess behov av skor. Vi ha fått 250 000 flera arbetare än vi hade före kriget, och ändå försöker man framställa en varubrist som ett axiom, något som man inte kan undvika. När man vet, hur mycket arbetskraft som under vanliga förhållanden inte brukas — tänk på vår stora arbetslöshet före kriget — eller som brukas för onyttiga eller improduktiva ting, då är det ändå svårare att begripa hela detta resonemang.

I verkligheten är icke det stora problemet att vi ha för litet varor eller att varubrist är perspektivet för kommande år, utan det är ett helt annat perspektiv som kommer att resa sig, såvida man inte kan vidtaga åtgärder däremot. I förberedelserna för arbetarrörelsens efterkrigsprogram talas det mycket om att kriser uppstå därför att massorna sakna tillräcklig köpkraft. Det är en krisförklaring. Den är icke uttömmande. Men behöva vi mera bevis för att konsumtionen inte håller jämna steg med produktionstakten än de höga vinsterna och de oerhörda förmögenhetsökningar, som ägt rum under de senare åren? I år saknar jag tyvärr i statsverkspropositionen vad som eljest brukar vara vanligt, en redovisning över förmögenhetsökningen. Jag vill inte utgå ifrån att man uteslutit denna sedvanliga redovisning därför att man vill beröva oss argument mot denna köpkraftsteori. Jag konstaterar i alla fall med beklagande att man har gjort det. Jag tror att slutsatsen måste vara den, att man inte skall minska utan hellre öka marknadens köpkraft. Visserligen tycks man prompt vilja utgå ifrån att vi ha en kris och vill konservera alla krisorgan, men jag tror att en sådan

kris kommer fortare och blir hårdare, om man envisas med att sänka folkets levnadsstandard.

Det är självklart att de borgerliga partierna inför all denna valhänthet skärpa språket mot regeringen och bli ännu mera arroganta. Jag kanske skulle säga, att i dag har det väl inte framträtt så mycket, men man kan ju inte bara döma den borgerliga propagandan efter vad som sägs i riksdagen. Man får också döma den efter vad som sägs utanför riksdagen och inte minst i dess press. För några år sedan var ledmotivet i denna propaganda varningar för regeringens s. k. socialiseringsplaner. Nu ids man inte längre tala därom, och troligen beror det på att man anser sig ha vunnit denna första rond. När man ännu var orolig för att den svenska arbetarrörelsen skulle utnyttja den förändring i läget, som inträdde med krigets slut, för att verkligen genomföra någon socialisering, då var man ännu både förstående för att arbetarna behövde ha bättre löner och anhängare av sociala reformer. Så sent som i valrörelsen 1946 skröt ju högern på stora plakat över att det var dess linje i folkpensionsfrågan som hade segrat. Nu har man däremot lagt om skivan. I fjol krävde de borgerliga partierna reformpaus, lönestopp, prisstegringar, nya indirekta skatter och inte att förglömma skattesänkningar på förmögenheter och stora inkomster. I fjol i remissdebatten tycktes ännu finansminister Wigforss och jag vara på samma våglängd i lönefrågorna. Medan de svenska kapitalisterna ha organiserat prisstegringar — ty att prisstegringen är organiserad lär väl ingen gärna kunna bestrida — så ha deras partier gjort allt vad de ha kunnat här i riksdagen och utanför riksdagen för att jämna vägen för desamma. Jag kan inte låta bli att erinra herr Ohlin, som här talade om sin sociala liberalism, om vad som var folkpartiets linje i juli månad förra året,

Vid remiss av statsverkspropositionen.

när riksdagen behandlade direktiven för penningpolitiken. Det var att man skulle stryka den passus, där det varnades mot en nedskrivning av kronans värde — en nedskrivning av kronans värde, som ju alltmer framträtt som ett borgerligt krav. Det skulle leda till att Sverige fick betala mera för importen utan att få mera varor och finge mindre betalt för exporten. Det vore ju en linje, som sedd ur en samlad nationalekonomisk synpunkt skulle te sig som rena vansinnet. Men vederbörande visste också att den linjen är det säkraste medlet för att sänka arbetarnas löner och för att beröva dem som skola åtnjuta de sociala reformernas stöd så mycket som möjligt av värdet av dessa sociala reformer. Det är med dessa, som vilja prisstegringar, som öppet arbete för prisstegringar, som i riksdagen kräva prisstegringar, det är med dessa som regeringen har sökt avspänning och samarbete. Varje misslyckad samarbetskonferens — det var ju tre stycken fiaskon i föl — resulterar bara i en ännu hårdare kamp mot regeringen. Och syftena äro ju mycket enkla: att undanröja hindren för prisstegring, att slopa varje form av statlig kontroll över produktionen, som inte är direkt i monopolens intresse, och naturligtvis det politiska målet att erövra majoriteten i riksdagen. Jag tror inte att man kan dämpa denna aktivitet genom att, såsom dessa nya indirekta skatter komma att göra, ge ett stöd åt prisstegringen, avlägsna vissa hinder för prisstegringen. Jag tror att regeringen i stället kommer att lastas från de borgerliga partiernas sida ute bland folket i valrörelsen för dessa nya prisstegringar.

Vad jag tycker är väsentligt, när jag betraktar regeringens förslag, det är att det måste leda till prisstegringar och måste leda till en sänkning av levnadsstandarden för massorna här i landet. Jag har den bestämda känslan att vi nu stå inför ett slags vändpunkt vid det

tredje efterkrigsårets ingång, att regeringen nu visar upp en annan uppsyn inför folket än när man talade om att skördetiden hade börjat. Det framgick ju också av de förklaringar, som givits här av statsministern, där han talade om att man under krisen är beredd att skjuta undan sådana punkter i efterkrigsprogrammet, varom det råder strid mellan den borgerliga oppositionen och regeringen. Jag tror inte man skall glömma bort, att det kapitalistiska sabotage, det vanstyre som man med goda skäl kan tala om på det ekonomiska området, har möjliggjorts tack vare att inget väsentligt gjorts för att förverkliga efterkrigsprogrammet. Vid krigets slut enades ju den svenska arbetarrörelsen om detta program, som presenterades så anspråksfullt. Man ville, hette det, ge näringslivet en ny organisation och omdana samhället i socialistisk riktning. Innebörden därav uttrycktes i tre huvudpunkter: man skulle genomföra full socialisering, man skulle genomföra en rättvis fördelning och en jämn levnadsstandard och man skulle genomföra större effektivitet och demokrati i näringslivet. Detta program blev ju 1945 regeringsprogram, och regeringschefen har ju nyss deklarerat, att det är fortfarande regeringens program även om det lägges på hyllan under sådana här bistra tider för att tagas tillbaka, när det blir bättre tider igen. Bakom detta program stod, och jag hävdar står fortfarande en majoritet av det svenska folket, och dessutom har ju regeringen majoritet i riksdagen. Vad har nu skett efter 2½ år? Ha vi uppnått ett ökat arbetarinflytande över produktionsledningen, som det heter i punkt 27? Vilka exempel kunna uppvisas på verkligt stöd för allmännyttig produktion eller socialisering på områden, där enskild företagsamhet medfört misshållning eller monopolism, som det heter i punkt 23? Man kan ju inte gärna anföra försäljningen av de statsägda

Vid remiss av statsverkspropositionen.

tidigare tyska företagen, som snart är genomförd till 100 procent, som ett bevis på en sådan strävan, och inte lär väl det som inträffat på handelspolitikens område, som redan karakteriserats av mig och föregående talare, gärna kunna användas som bevis för att man i enlighet med efterkrigsprogrammet lagt utrikeshandeln under samhällets ledning. I det fallet — eftersom det ändå förekom även något vettigt i herr Ohlins tal — tycker jag regeringen verkligen skulle knyta an till hans rekommendationer att verkligen genomföra en fast statlig ledning av utrikeshandeln. Det borde bli lättare nu, när man även på borgerligt håll tycks ha kommit underfund med att det är ofrånkomligt.

Det diskuterade vanstyret på investeringsområdet kan ju inte gärna vara ett resultat av en samhällelig planering av investeringsverksamheten, som det heter i punkt 18. Jag måste säga: kan man verkligen — det kan man naturligtvis inte — inför bilden av jättevinsterna och de väldiga förmögenhetsökningarna ens peka på punkt 17, där det talas om en likvärdig levnadsstandard och utjämning av klasskillnaden? Om nu finansministern har rätt, när han i sin proposition utgår ifrån, att realinkomsten från 1939 har uppnåtts under 1947, så bör dock inte glömmas vad han själv har skrivit i efterkrigsprogrammet, att även de breda lagrens andel i den totala produktionen måste stiga.

Jag har sagt en gång förut här i riksdagen, att det föreligger fara för att efterkrigsprogrammet skall bli samma fiasko som socialiseringspolitiken efter det första världskriget. Vi äro på kommunistiskt håll verkligen oroliga härför. Vi kunna inte komma ifrån att trots efterkrigsprogrammet och trots alla goda uppsåt är monopolkapitalisternas ekonomiska makt större än någon gång förut. När jag minns vad som har utlovats i fråga om att åstadkomma en

samhällelig ledning och kontroll över produktionen och när jag ser, vad som här uppnåtts, då påminner jag mig en strof ur sången om Larsen, där det heter:

Det skulde bli så meget godt
men det blev faktiskt skitt.

Jag vill naturligtvis inte påstå, att ingenting på efterkrigsprogrammets linje har uppnåtts. Lönerna ha höjts inte så litet tack vare arbetarklassens stridsberedskap. Vi ha fått en del sociala reformer, för vilka vi gärna taga vår del av ansvaret, även om vi haft en annan huvudlinje för socialpolitikens utformning och även om vi tvingats vända oss mot sådana åtgärder, som försämrat reformernas realvärde. Vi komma emellertid inte ifrån att ett huvuddrag hos dessa framsteg är att de knutits samman med den kapitalistiska högkonjunkturons tillfälliga uppblomstring. Tror regeringen själv, inför tecknen på en ekonomisk kris ute i världen, att den nya myten om Socialsverige har ett verkligare underlag än myten om folkhemmet? Redan regeringens proposition ger material för en sådan fråga. Det finns där liksom en auktoritativ förklaring, att social trygghet inte kan förlikas med en kapitalistisk produktionsordning. Sociala reformer kunna liksom ett plåster visserligen dölja såret på samhällskroppen, men de kunna aldrig läka det. Redan under nuvarande makalösa högkonjunktur hotas ju löne- och reformframgångarna genom den fortgående prisstegringen. Detta är ju nog för att visa, att genomförandet av löneförbättringar och sociala reformer inte kunna ställas som något alternativ till ett förverkligande av efterkrigsprogrammets grundtanke, att all ekonomisk verksamhet skall samordnas till en planmässig hushållning, i vilken enskilt intresse skall underordnas allmänt väl. Regeringens politik har med andra ord enligt vår mening inte kän-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

netecknats av en strävan mot en sådan omvandling av samhället, att den ekonomiska krisen kan undvikas, och någon garanti mot massarbetslöshet och elände har heller icke nåtts.

Konjunkturinstitutet gör gällande, att konjunkturutvecklingen i ett antal länder fått ett krisartat förlopp under 1947. Detta omdöme förefaller riktigt, även om det material konjunkturinstitutet refererar som stöd för sin tes bara hämtats från sådana krigshärjade länder, som hängt sig fast vid dollarn i stället för att med egen kraft ta itu med återuppbyggnaden. Även om krisutvecklingen i dessa länder kommer att drabba vårt land, äro vi icke där ännu. Vårt utgångsläge är, det vill jag understryka, fortfarande en makalös högkonjunktur. Produktionen är 25 procent större än 1939 och 100 procent större än 1929. Vi ha, såsom jag nyss sade, 250 000 arbetare i verksamhet mer än vi hade före kriget. Det arbetas mer än någonsin förr i detta land. Det sker en väldig lagerpåfyllning på vissa områden, och investeringarna slå alla tidigare rekord. Om jag därtill lägger de stora vinsterna — aktiebolagsvinsterna ha stigit med 72 procent under det senaste året — och de stora förmögenhetsökningarna, tror jag mig ha tillräckligt illustrerat vad som sagts härom.

Finansministern har sagt, att vår viktigaste uppgift är att öka produktionen. Men jag vill påpeka, att en förbättring av lönerna är en viktig förutsättning för en fullständig mobilisering av arbetskraften och för att industriens behov av armar skall fyllas. En återhållsam lönepolitik, som nu rekommenderas och i fråga om vilken storföretagen varit mest framgångsrika, betyder en dålig produktionspolitik. Om man hävdar, att de verkliga producenterna, arbetarna, skulle ha uppnått förkrigstidens reallöner, bör man inte förbise, att livsmedelskonsumtionen under 1946, räknat i kalorier per konsumtionsenhet, enligt

konjunkturinstitutet var 6 procent lägre än 1939. En liknande minskning har skett av konsumtionen av textilier, utom konfektionssydd damkläder. Konjunkturinstitutet vill nu tro, att en inkomstutjämning ägt rum, men samtidigt förundrar det sig över att denna utjämning inte bringat upp konsumtionen mer än som skett. De uppgifter jag nyss anfört bestyrka enligt min mening antagandet, att konsumtionen släpar efter. Detta antagande bestyrkes ytterligare av att den andel av nationalinkomsten, som går till konsumtion, nu bara är 65 procent mot 67,6 procent 1939. De senare siffrorna visa även, att en större andel än tidigare av nationalinkomsten går till investeringar. Jag anser finansministerns uttalande, att budgeten vittnar om en mindre gynnsam bedömning av utsikterna för den närmaste framtiden, illa rimma med dessa och andra fakta. Finansministerns uttalande om betydelsen av de genomförda skattesänkningarna bör också kompletteras med en påminnelse om att de direkta skatterna sedan 1945 ökat med 750 miljoner kronor och de indirekta med 300 miljoner. Man kan alltså inte ens i någon hänsyn till statens ekonomiska läge finna en motivering för de nya konsumtionskatterna.

Läget är tyvärr detta: I en situation, i vilken man borde ta jättetag mot spekulering och kapitalistiskt vanstyre, förklarar finansministern i ett radioanförande, liksom statsministern förklarat här i dag, att olika meningar om samhällets organisation inte äro aktuella. Detta betyder, såsom Svenska Dagbladet redan skadeglatt registrerat i polemik mot Ny Dag, att de radikala idéerna lämpats över bord såsom onödig barlast. Även om finansministerns yttrande, såsom Svenska Dagbladet förutsätter, inte innebär ett principiellt uppgivande av efterkrigsprogrammets viktigaste krav, ja, även om jag utgår från att det, såsom statsministern antydde i

Vid remiss av statsverkspropositionen.

sitt anförande, bara är fråga om en paus, medan stormen mot regeringen bedarrar, blir finansministerns motivering för denna paus inte mer acceptabel.

Finansministern använde i sitt radioanförande efter statsverkspropositionens avlämnande en bild, som även använts i debatten i dag. Han liknade samhällets svårigheter vid svårigheterna för en man, som bygger ett eget hem. Sedan denne man byggt den undre våningen färdig, tvingas han skjuta inredandet av den övre våningen på framtiden. Detta är vad man nu uppmanar arbetarna att göra. Låt mig applicera bilden på det moderna samhället! Det moderna samhället består av två våningar. I den undre våningen, om inte rent av i källaren, bo arbetarna, och deras möblemang skulle komma all heminredningsexpertis att rynka på näsan. I den övre våningen bor en kategori människor, som ha gott om utrymme och bra möblemang och vilka sannerligen inte besväras av någon bostadsbrist. De nya parollerna syfta inte till att uppskjuta underhållet av den övre våningen, utan till att uppskjuta iordningställandet av den undre. Situationen blir enligt min mening inte bättre, om finansministern sedan i propositionen förklarar, att varje förbättring av konsumtionsstandarden för en medborgargrupp måste ske på bekostnad av andra medborgargrupperns konsumtion, ty alla veta ju, att den konsumtionsinskränkning, vartill de nya skatterna syfta, är avsedd att förbättra villkoren för de rika och drabba de fattiga. Finansministern sade, att de nya konsumtionsskatterna inte skola minska konsumtionen av de beskattade varorna — detta kan kanske användas i polemik mot herr Skoglund — utan att de skola minska den totala konsumtionen. Även här gäller den regel jag nyss talade om. Jag vill därtill lägga, att om finansministerns antagande är riktigt,

att konsumtionen av sprit, tobak, nöjen o. s. v. kommer att vara lika stor som förut, måste i eu familj, där någon använder dessa saker, de övriga medlemmarna inskränka sin konsumtion av mat och kläder.

Vi stå för vår del fast vid efterkrigsprogrammet. Vi anse, att allt det väsentliga ännu återstår, innan dess mål ha uppnåtts. Man har inte gjort någonting av verklig vikt för att göra slut på anarkien i det ekonomiska livet. På den vägen, men inte genom att sänka levnadsstandarden i en makalös högkonjunktur, skulle man också kunna bemästra inflationens problem, i den mån man kan tala om ett inflationsproblem i ett land som Sverige. Vi kräva, att prisstegringarna hejdas och att effektiva åtgärder vidtagas i syfte att pressa ned monopolpriserna. Kunde man pressa ned priset på radioapparater med nära en tredjedel utan att detta minska produktionen av radioapparater, är det säkert möjligt att sätta ned priserna inom åtskilliga andra branscher. Vi ha aldrig hävdad, vilket jag tyckte herr Skoglund i Doverstorp gjorde gällande, att inte arbetslönerna kunna påverka priset på en vara, men vi ha sagt tidigare och hävda fortfarande och stödjade oss därvid på att industrien har gjort mycket stora vinster, att det finns en mycket bred marginal för prissänkningar och löneförhöjningar utan att dessa behöva hindra produktionen eller få liknande konsekvenser.

Vi vända oss alltså emot de nya indirekta skatterna i den mån dessa höja priserna och sänka folkets levnadsstandard. Vi säga nej till alla sådana åtgärder, som äro avsedda att försämra existensvillkoren för folket. Däremot äro vi naturligtvis anhängare av åtgärder som syfta till att sterilisera spekulationskapitalet, och därvidlag är en engångsskatt på de stora förmögenheterna det bästa alternativet. Vi anse, att löntagarna åtminstone måste erhålla kom-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

pensation för fjolårets prisstegringar. Det minsta man kan kräva är att real-lönerna från maj månad återställas, liksom att de krav om lika lön för lika arbete, förbättring av allmänna bestämmelser i avtalen o. s. v., vilka LO uppställt, genomföras och dessutom att folkpensionärerna erhålla kompensation för prisstegringarna. Vi kräva, att investeringsbegränsningen blir positiv och drives med syfte att fylla brister i landets behov samt att den inskränker framställningen och importen av lyxbetnade och umbärliga varor till senare. Till nödvändiga varor räkna vi bostäder och byggnadsmateriel. Enligt vår mening ha vi inte råd att minska produktionen härav.

Vi anse, att tidpunkten nu är inne att ställa de krav i efterkrigsprogrammet i förgrunden, som syfta till en statlig ledning och verklig kontroll över näringslivet. Vi tro inte på avspänningspolitiken eller på nödvändigheten av en paus i reformarbetet, lika litet som vi tro på möjligheten av någon lojalitet eller hänsyn till svårigheterna från storfinansen och dess partier. De vilja i dag prisstegringar. Vi och efterkrigsprogrammet vilja, och regeringen och dess parti borde vilja, den raka motsatsen. Vi komma för vår del att stödja varje förslag av regeringen och dess parti, som vi anse vara till folkets nytta, men vi dölja inte, att vi med största oro se dess reträtt inför kapitalisternas offensiv på senare tid. Varje steg på den vägen leder enligt vår mening till nederlag för arbetarklassen. Det är inte försent att vända, och vi se som vår uppgift att mobilisera de krafter, som ensamma kunna framtvunga en vändning, den svenska arbetarklassen. I finansministerns diktamen rörande inkomsterna heter det: »På hösten 1944 ansågs det inte längre möjligt att utan modifikationer hålla det lönestopp, som för de statsanställdas del genomförts.» Ännu vid valrörelsen 1944 var lönestopp-

pet regeringspartiernas officiella bekän-nelse. Alla veta, att det var den kommunistiska valsegern 1944, som undanröjde lönestoppet. Det lönade sig då för Sveriges arbetare att stödja det kommunistiska partiet. Jag tror det är bevisat, att den aktiva lönepolitikens väg, som då beträddes, inte behövde leda till den utlovade inflationen, utan att den i stället ledde till ett bättre välstånd för hela folket. Jag tror, att det kommer att gå på detta sätt också i stridens år 1948.

Vi önska lika uppriktigt som förut samarbete med regeringen och dess parti, men det skall vara ett samarbete med syfte att förverkliga efterkrigsprogrammet inom överskådlig tid. Varken vi eller socialdemokraterna kunna ensamma klara den uppgiften, om det andra arbetarpartiet för en annan politik. Herr Ohlin har i dag begärt besked av statsministern om regeringens politik gentemot kommunisterna. Han krävde ett avståndstagande från kommunisterna, och naturligtvis skyndade sig statsministern att på nytt deklarera ett avståndstagande, som om det skulle hjälpa någonting. Om avståndstaganden mot kommunisterna skulle ha någon verklig betydelse i politiken, då har det sagts mera tungt vägande ord än dem som presterats i dag. Hitler grundade en gång antikomintern och inledde ett korståg på uppgiften att bekämpa kommunismen. Man behöver bara jämföra hans anhängares ställning i dag med kommunisternas ställning för att få en illustration av fördelarna att bekämpa kommunismen.

Herr Ohlin försäkrade, att kommunisterna inte äro demokrater, och statsministern upprepade denna försäkran. Försiktigtvis sade herr Ohlin, att vi inte äro demokrater i den mening, som han och andra inlägger i termen demokrati. Men om man så tusen eller tiotusen gånger upprepar, att kommunisterna inte äro demokrater, har man därmed

Vid remiss av statsverkspropositionen.

inte levererat något faktiskt bevis för detta påstående. Bara tanken på en socialism utan demokrati är för mig fullständigt absurd. Jag kanske skall tillägga, att den demokrati, som man nu karakteriserar som västerländsk, anse vi inte vara någon fullödig demokrati. Den är en halv demokrati och knappt det. Så länge som den ekonomiska makten ligger i händerna på ett fåtal människor, så länge kan man inte tala om en fullständig demokrati. Jag vill därför råda både herr statsministern och herr Ohlin att upphöra med detta fullständigt meningslösa tal om att kommunisterna äro motståndare till demokratien. Vi vilja i stället utveckla demokratien. Men vad är det som ligger bakom herr Ohlins ivriga krav — även herr Skoglund reste det kravet i en kort formulering — att regeringen skall ta avstånd från kommunisterna? De borgerliga ha mycket att vinna på ett sådant avståndstagande. Läget är ju detta: Om man utgår från valresultatet 1946, behövs det bara en förskjutning av väljarkåren på 2,6 procent till de borgerligas förmån för att dessa skola få majoritet i andra kammaren. I Norge har det skett en sådan förskjutning med 3,6 procent, och de borgerliga hoppas väl, att något liknande skall ske här i landet. Herr Ohlin vill att statsministern skall deklarera ett avståndstagande från kommunisterna, emedan han vet, att om regeringspartiet fortsätter att köra huvudet i väggen, behöva de borgerliga partierna blott erövra 47 procent av väljarkåren för att få majoritet i denna kammare, nämligen under förutsättning, att de borgerliga partierna bilda kartell vid höstens val och att arbetarpartierna gå var för sig. Man behöver inte vara pessimistisk om den svenska arbetarklassens möjligheter att hävda sig för att inse detta enkla faktum. Jag tror, att arbetarklassen kommer att hävda sig, ty den har ett starkt klassmedvetande, men nog

borde socialdemokraterna ha anledning att mer än en gång tänka över dessa ständiga ståndpunktstaganden mot kommunismen, varigenom de göra den borgerliga oppositionen till viljes.

Jag tror, herr talman — och med detta vill jag också sluta mitt inlägg — att de vägar regeringen nu beträtt icke kunna vara i de egna väljarnas intresse. Att de icke äro i linje med huvudtanken i arbetarrörelsens efterkrigsprogram ha vi redan fått bekräftat av statsministern själv. Men jag tror på möjligheterna att ändra denna nya kurs. Jag vet, att den möjligheten ligger hos den svenska arbetarklassen. Och vi komma att använda våra möjligheter både här i riksdagen och utanför densamma för att mobilisera de krafter, som finnas i landet, som kunna åstadkomma en rättning vänster, en uppstramning av politiken för att undvika att de reträttsignaler, som i dag hissas, också skola bli grundvalen för den framtida politiken.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag vill bara med anledning av slutet av herr Hagbergs anförande säga: det socialdemokratiska partiets ställningstagande till kommunisterna har skett utifrån ideologiska och principiella överväganden. När exempelvis i går den socialdemokratiska partistyrelsen fullständigt enhälligt beslöt att för sin del avböja valsamverkan med kommunisterna vid 1948 års val och likaså avböja gemensamt uppträdande vid förstamajdemonstrationerna, skedde det, herr Hagberg, icke därför att vi trodde att vi därigenom skulle vinna de borgerligas sympatier utan av det skäl, som jag redovisade i mitt första anförande. Jag vet, att just ett sådant klart markerande av att det socialdemokratiska partiet är ett demokratiskt parti ligger helt i linje med partiets allmänna inställning, som Sveriges arbetare ha visat sig för-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

stå så väl, att de skänkt oss den ställning vi nu ha.

Herr Hagberg säger: det spelar ingen roll, om det bildas en enhetsfront mellan herr Ohlin och herr Erlander gentemot kommunisterna; Hitler försökte på samma sätt, och han lyckades icke krossa kommunismen, trots att han hade sådana väldiga resurser till sitt förfogande. Ja, herr talman, redan den repliken faller herr Hagberg. Vi kämpa för att på demokratisk väg övertyga Sveriges arbetare om att kommunismens teori och taktik är felaktig. Vi vilja icke tvinga en enda, vi vilja icke använda koncentrationsläger, tvång och diktatur. Vi vädja till folkets sunda förnuft. Hitler använde andra metoder. För honom tedde det sig naturligt att mobilisera våldet i den politiska kampen. Herr Hagberg ser ingen skillnad mellan mitt uppträdande och Hitlers. Därigenom har han givit sig repliken själv.

Herr SKOGLUND i Doverstorp, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Herr Hagberg säger, att det icke finns något bevis för att kommunisterna icke godkänna demokratin och för att det kommunistiska partiet icke är ett demokratiskt parti. Låt mig fråga: ett parti, som okritiskt hyllar en regim, som icke går med på fria val, som icke tillåter andra val än sådana med enpartilistor och som icke tillåter en fri kritikrätt, är icke det efter svenska begrepp ett odemokratiskt parti, och har icke det partiet något helt annat som mål än vad vi anse att ett demokratiskt parti skall ha? Kan herr Hagberg taga avstånd från detta, kunna vi alltid resonera. Till dess är jag fullständigt av statsministerns uppfattning.

Herr HAGBERG i Luleå erhöll jämväl på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det är väl

ändå en smula grovt när statsministern talar om att jag gjorde jämförelse mellan honom och Hitler. Vad jag sade var, att Hitler en gång ställde som sin uppgift att utrota kommunismen men att vi i dag veta resultatet därav, när vi se kommunismens ställning i Europa.

Vad talet om de ideologiska och principiella skälen beträffar, vill jag erinra om att socialdemokratien i dag icke representerar en enhetlig ideologi eller en enhetlig princip i förhållande till kommunismen. I en rad länder i Europa samarbeta nu kommunister och socialdemokrater. Härom dagen förklarade en av Polens främsta socialdemokratiska ledare, att socialdemokraterna där samarbeta med kommunisterna därför att de ideologiskt och principiellt äro ense. Det finns även en annan socialdemokrati, som samarbetar med fascisterna i Frankrike och regerar tillsammans med de Gaulles parti. Att tala om att det skulle föreligga en enhetlig ideologi och enhetliga principiella ståndpunkter från socialdemokratiens sida gentemot kommunismen är malplacerat.

Jag tänker att det blir stor glädje i det borgerliga lägret efter statsministerns meddelande här, att socialdemokraterna ståndaktigt vidhålla att de vilja gå för sig själva och spela över vinsten till de borgerliga vid valet 1948. Det lär väl vidare betyda, att man återigen på många håll skall göra förstamajdemonstrationerna till demonstrationer mot kommunismen, och detta i en tid, då allt talar för nödvändigheten av samarbete inom arbetarrörelsen. Statsministern säger, att han vidhåller linjen, att man icke skall samarbeta med kommunisterna. Ja, det vet jag att han gör. Det har framgått tydligt här. Men står ett parti, som inbjuder de borgerliga partierna till samarbete, verkligen till svars med att ställa 400 000 svenska arbetare utanför varje allvarligt resonemang om en samverkan? Kommunis-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

terna och socialdemokraterna ha ett gemensamt aktionsprogram. Socialdemokraterna och de borgerliga ha icke ett sådant. Men detta avståndstagande från samarbete och en nödvändig samverkan, en samverkan vars nödvändighet är solklar, stärker hos mig tvivlet på att man menar allvar med arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Menade man allvar, skulle man icke behandla samarbetsfrågan på ett sådant sätt.

Härpå anförde

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Det är kanske icke så lätt att efter den lilla uppgörelsen mellan herr Hagberg och andra återföra debatten till det ämne, som vi förut behandlade.

Jag skulle vilja säga, herr talman, att om någon, som under de senaste månaderna har hämtat sin kunskap ur de borgerliga partiernas press, här i dag hört de olika företrädarna för oppositionspartierna, måste han utan tvivel ha blivit en smula rådvill. Här har herr Ehrsson-Bramstorp talat om att han tror på möjligheten av att nå fram till en gemensam linje genom endräkt. Herr Skoglund i Doverstorp talade om att han också skulle kunna vara med, om det bara bleve fråga om att taga krafttag. Den ende, som var en smula tveksam, var herr Ohlin. Hur går nu detta tal samman med vad som under månader predikats i detta land om att man över huvud taget icke kan nå fram till den samverkan, som man eftersträvar, på grund av att man icke har det obetingade förtroende för den sittande regeringen, som är erforderligt för att över huvud taget nå några resultat. Nu kan man naturligtvis säga sig, att om vi alla sträva åt samma mål, är det väl icke nödvändigt att i varje detalj vara eniga för att åstadkomma resultat. Men är det icke på det sättet, att när man från borgerligt håll och framför allt i den borgerliga pressen under de senaste månaderna framhållit nöd-

vändigheten av ett byte av regering i detta land, man framför allt har syftat till att nå vad som blivit kallat för en »syndabekännelse». Man har dock i sin strävan att från regeringens sida få en syndabekännelse helt och hållet tappat bort och helt ignorerat ett spörsmål, som ändå icke är av underordnad betydelse i detta sammanhang, nämligen regeringens ställning till sitt eget underlag. Det är, herr talman, mycket viktigt, att regeringen kan förvärva oppositionens förtroende, men det är tusen gånger viktigare, att regeringen uppbäres av förtroendet hos den egna gruppen och av dem i väljarkåren, som utgöra underlaget för regeringen. Jag tycker, att man skulle taga en liten smula hänsyn på borgerligt håll till det faktiska förhållandet, som man ju icke borde sväva i okunnighet om, att den socialdemokratiska gruppen i riksdagen och det socialdemokratiska partiet stå fullständigt enigt samlade bakom regeringen och äro beslutna att med all sin kraft stödja genomförandet av de programpunkter för förbättring av det ekonomiska läget, som statsministern utformade i sitt konsert-hustal.

Skall man kunna förändra denna situation, måste man skapa ett sådant politiskt läge, att underlaget för denna kammares sammansättning blir förändrat, och om jag fattat det bekanta Ohlinska brevet till tidningsredaktörerna rätt, hyser man ju icke alltför stora förhoppningar på den punkten.

Jag skulle också vilja säga framför allt till den borgerliga pressen, att det icke alls lönar sig att plocka fram ett och annat statsråd och göra dem till »de onda andarna» i tro, att man därigenom skulle kunna åstadkomma en klyfta i det parti, som står bakom regeringen. Jag läste härom dagen i en tidning från mina hemtrakter, att det var en skriande nödvändighet att Wigforss försvann. Att statsministern är

Vid remiss av statsverkspropositionen.

olämplig på sin post, ha vi ju nu hört i flera år, och det har ju också talats om att man särskilt skulle hålla ögonen på vissa namngivna regeringsledamöter. Vi ha upplevat den taktiken förut. Vi erinra oss — åtminstone de som var med den gången — att 1920 och 1921 fanns det intet sämre statsråd än den som då beklädde försvarsministerposten. När han för ett par år sedan lämnade oss, omvittnades det, att han varit en mycket stor statsman. Jag vill också erinra om att vi socialdemokrater minnas 1924 och 1925. Då var det Gustav Möller, som stod i gluggen. Även i fråga om honom har ju uppfattningen ändrats, så att han i dag åtminstone är erkänd såsom ett bättre statsråd än de flesta andra. Jag erinrar även om att herr Wigforss samhälls fara upptäcktes 1933, och vid den tidpunkten delade — om jag icke minns fel — professor Bertil Ohlin med honom äran att vara samhällets fiende nr 1. Den taktiken att angripa vissa statsråd har aldrig lyckats.

Jag skulle t. ex. kunna fråga bondeförbundet: försvagades Pehrsson-Bramstorps ställning i bondekretsar i vårt land, när professor Andrén gjorde sitt radioporträtt av honom? Jag kan också fråga högern: hade herr Hagberg i Luleå någon succé inom högerns väljarkår, då han porträtterade doverstorparn i radio? På samma sätt som bondeförbundet och högern kände sig i dessa fall, måste vi inom vårt parti känna det inför angreppen på vårt folk. Varför förutsätta ni på borgerligt håll, att arbetarklassen skall reagera på ett annat sätt, när det gäller dess folk, än ni själva reagera på borgerligt håll? Jag tror man kan konstatera, att i det långa loppet är den metoden värst för dem som praktisera den.

För övrigt leva vi ju, herr talman, i en rätt rörlig tid, och framför allt är ju oppositionen, åtminstone herr Ohlin, övertygad om att någonting skall in-

träffa i september månad. Kanske det icke är så mycket som inträffar, men låt oss förutsätta, att det som herr Ohlin drömmer om skulle inträffa. Det skulle ju kunna tänkas, att man i en sådan situation hade intresse av att tala med det socialdemokratiska partiet. Vad skulle folkpartiets press säga, om det socialdemokratiska partiet i en sådan situation krävde att herr Ohlin först avlade en »syndabekännelse» innan han fick tala med den socialdemokratiska riksdagsoppositionen. Det kan, herr Ohlin, tänkas, att vi socialdemokrater äro så läraktiga, att vi skulle kunna intaga en sådan attityd. Det kan i det långa loppet hämnas sig att lära ut sådana konster.

Vi äro inom det socialdemokratiska partiet fullkomligt på det klara med det allvarliga läge som råder, såväl på arbetsmarknaden som när det gäller köpkraftsoverskottet. I sådana situationer tror jag icke den metoden är den riktiga, som man har valt ifrån arbetsgivarhåll. nämligen att slå näven i bordet och söka diktera för den andra parten vad det är som skall inträffa. Jag uttalar den förhoppningen, att man på ömse sidor skall förstå vad saken gäller och söka komma fram till ett resultat, som är godtagbart. Den tid vi gå till mötes kommer att kräva insatser av oss alla. Jag tror icke, att herr Skoglund i Doverstorp skall behöva sakna möjligheter att göra kraftinsatser, och jag tror också, att svenska folket skall förstå, att man av det kräver, att det skall ta sig samman och låta det svida ett litet tag för att så mycket säkrare komma över på fast mark.

Jag har, sedan vi började tala om köpkraftsoverskottet och hur man skulle kunna binda detta, hur man skulle kunna draga in det till statskassan, med synnerligen stort intresse följt oppositionspresen och dess ståndpunktstagan. Den s. k. konsumtionsskatteberedningens förslag avsågs ju vara ett

Vid remiss av statsverkspropositionen.

led i arbetet att nå fram till en stabilisering av penningvärdet. Jag erkänner fullt och väl, att man kan tvista om vägarna och metoderna att nå det målet, även om jag, herr Hagberg i Luleå, icke ett ögonblick kan fatta, hur man skulle kunna klara denna situation med uttagande av en engångsskatt på förmögenhet. Men även om vi ha delade meningar, skulle vi ju kunna resonera sakligt om dessa ting och icke utgå ifrån att den som vill följa en viss given väg, kan man över huvud taget icke resonera med i detta sammanhang. Jag erinrar om att den strid, som här kan komma att stå, ju gäller, om man skall återgå till en allmän omsättningsskatt eller om man skall låta beskattningen sätta in på vissa punkter. Vare sig vi tycka det är smakligt eller icke, tror jag vi allihopa tvingas att förr eller senare erkänna, att det i nuvarande läge är nödvändigt att övergå till ökad indirekt beskattning. Den uppfattningen delas ju av praktiskt taget hela konsumtionsskatteberedningen, nämligen alla utom kommunisterna.

Att majoriteten därvid avböjer att följa herr Henriksson på hans väg att i en eller annan form återgå till den gamla omsättningsskatten, är ju icke något märkvärdigt, om man tar hänsyn till riksdagens ställningstagande 1940 och 1946. Det har ju klart framgått av den debatt, som förts i dessa ärenden, att socialdemokrater, folkpartister och bondeförbundare alltjämt befinna sig kvar på 1946 års ståndpunkt, och om detta är fallet, är ju vägen till en återgång till den gamla omsättningsskatten i en eller annan förbättrad form fullkomligt stängd. Men vad är det man nu får uppleva? När man slår upp oppositionspressen i detta land, såväl höger-tidningarna som folkpartitidningarna, så finner man, att där talas det icke om medverkan i arbetet att nå fram till ett resultat utan där talas om, jag höll på att säga, ungefär detsamma som

herr Hagberg nyss utvecklade ifrån denna talarstol, nämligen att det blir någonting förfärligt. Av den pressen skulle man kunna få den uppfattningen, att det här är fråga om en marsch till den värsta dyrtid, som över huvud taget har funnits i detta land. Där talas det ju också om — herr Ohlin var ju för övrigt även och stövlade på den vägen — att det naturligtvis icke är den parlamentariska kommittén utan »den onde anden i kanslihuset», som kommenderat det hela.

Herr talman! Den dag kommer, då vi i detalj få diskutera dessa ting. Jag kan emellertid icke underlåta att säga, att om jag undantar fordonsbeskattningen, där herr Sandberg företrädde en särskild linje, så äro alltjämt alla, socialdemokrater, bondeförbundare och folkpartister, eniga, och i fråga om återgången till omsättningsskatten kunna vi ju också inräkna kommunistrepresentanten. Därmed kan man säga, att herr Henriksson står praktiskt taget ensam. Jag skulle emellertid, herr talman, vilja säga, att jag personligen icke alls är doktrinär i dessa ting. Skulle det visa sig, att folkpartiet i sin motion har påvisat en bättre väg än den Kungl. Maj:t anvisat, skall jag gärna resonera om dessa ting, när ärendet kommer före i bevillningsutskottet. Jag måste emellertid säga, att skall folkpartiet vid varje förändring av förslagen offra en åttendedel av de belopp, som Kungl. Maj:t har avsett att få in, tror jag icke, att enigheten kan hålla alltför länge. Jag skulle emellertid tro, att man missuppfattar hela situationen, när man särskilt i högerpressen underkänner alla de olika framlagda förslagen och därigenom tror sig kunna komma fram till en ny omsättningsskatt. Jag tror, att läget är det, att om man icke vill följa Kungl. Maj:ts proposition, fränsett att man kan avvika på en eller annan punkt, så är i varje fall omsättningsskattens återinförande en väg, som är ute-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

sluten. Det återstår, såvitt jag kan förstå, bara två vägar i så fall, nämligen antingen rena avslaget eller engångsskatt. Jag har ju svårt att tänka mig annat än att det parti, som under hela sin tillvaro varit principiell motståndare till engångsskatt på förmögenhet och den främsta främjaren av indirekt beskattning i vårt land, inte skulle stå inför ett mycket delikat val när det gällde välja mellan avslagslinjen och införandet av en engångsskatt.

Folk, som bara, i den mån det skett öppet, haft tillfälle att följa den nedvärdering av regeringspolitiken, som oupphörligt sker från oppositionens sida, har nog svårt att fatta vad den skall tjäna till. Ja, herr talman, ibland tycker man faktiskt, att det erinrar om sådana där börsaffärer, som visst kallas baisse, där man nedvärderar ett företag för att det skall vara så mycket lättare att erövra det. Det förefaller mig som om vi, även om vi hade delade meningar om den ena eller andra detaljen i de spörsmål, som komma att föreläggas detta års riksdag, skulle kunna göra gemensamma ansträngningar för att få skutan på rätt köl igen, vilket ju alla önska, att den skall komma. Jag skulle nästan vilja säga, herr talman, att hur mycket man än svartmålar gamla Sverige, så tycks icke konkursboet vara sämre än att såväl herr Ohlin som herr Domö och herr Pehrsson-Bramstorp sträva efter att få överta företaget.

Då jag, herr talman, yrkar remiss på de föreliggande propositionerna, så gör jag det i den fasta förvisningen, att när vi komma in på de konkreta förslagen, skall mycket av det, som nu skiljer oss, visa sig vara av föga värde. När man resonerar praktiskt om praktiska ting, kommer man i allmänhet till resultat.

I detta anförande instämde herr Olsson i Mellerud.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande proposition till kl. 7.30 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 6.

Avlämnades följande motioner, nämligen

nr 51, av herr Nilsson i Varuträsk *m. fl.*, om ökat anslag till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp;

nr 52, av herr von Friesen, angående pensionerad lärares avlöning vid vikarierande tjänstgöring vid de allmänna läroverken och motsvarande läroanstalter;

nr 53, av herr Nilsson i Varuträsk, angående ersättning till chauffören V. Bjurman för bilskada vid motorplogning;

nr 54, av herr Adolfsson, angående den allmänna skärmbildsundersökningen under budgetåret 1948/49;

nr 55, av herrar Sundström och Werner, om ökat anslag för stipendier, uppmuntran och belöningar åt svenska tonsättare;

nr 56, av herr Hagård *m. fl.*, om återupprättande av en fyraårig reallinje vid högre allmänna läroverket i Borås;

nr 57, av herr Jansson i Kalix, angående vidgad rätt till flyttningersättning för vissa beställningshavare vid Norrbottens flygbaskår;

nr 58, av herr Jonsson i Skedsbygd *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

nr 59, av herr Jonsson i Skedsbygd *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild automobilskatt, m. m.;

Interpellation ang. kvinnor i norrbottensindustrin.

nr 60, av herrar *Gezelius* och *Allard*, om viss ändring av 9 § tredje stycket förordningen den 21 december 1945 om nöjesskatt;

nr 61, av herr *Gustafsson* i Bogla, om årlig livränta åt makarna *Gustaf* och *Ester Johansson* med anledning av deras son *Sven Estbjörns* förolyckande under värnpliktstjänstgöring;

nr 62, av herr *Svensson* i Alingsås, om pension åt förre tillsyningsman *K. J. Hedén*;

nr 63, av herrar *Ericsson* i Sörsjön och *Hallberg*, om utredning rörande tingshusbyggnadsskyldigheten och därmed sammanhängande spörsmål;

nr 64, av herr *Andersson* i Malmö *m. fl.*, om beredande av ökad ersättning åt silikossjuka arbetare;

nr 65, av herrar *Svensson* i Alingsås och *Lundqvist*, om höjning av minimiåldern för erhållande av tillstånd att föra automobil och tyngre motorcykel;

nr 66, av herr *Thapper m. fl.*, angående en översyn av lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete;

nr 67, av herr *Hansson* i Skediga, om viss ändring av 54 kap. 12 § rättegångsbalken;

nr 68, av herr *Nilsson* i Göteborg och fröken *Öberg*, om viss ändring i lagen den 20 december 1940 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;

nr 69, av herr *Hallberg*, angående viss ändring av lagen om semester;

nr 70, av herr *Nilsson* i Varuträsk *m. fl.*, angående statens övertagande av vintervägunderhållet på vissa enskilda vägar, som användas för allmän trafik;

nr 71, av herr *Gavelin m. fl.*, om anslag till fraktlindring för frukt till Norrbottens och Västerbottens län;

nr 72, av herr *Jacobson* i Vilhelmina, om viss ändring av 34 § kungörelsen den 14 juni 1929 angående upplåtande

av kronotorp å vissa kronoparker m. m. (nr 170), m. m.;

nr 73, av herr *Pettersson* i Rosta *m. fl.*, angående garantipriset för vår-vete och korn;

nr 74, av herr *Jonsson* i Malmgrava, angående kassören hos skogsvårdsstyrelsen inom Kalmar läns norra del C. Bergenhems löneklassplacering;

nr 75, av herr *Mattsson m. fl.*, angående utredning om beredande av ersättning åt kommun för kostnader, åsamkade genom kommunal brandkårs deltagande i släckning av brand i staten tillhörig oförsäkrad egendom, m. m.;

nr 76, av herr *Holmberg m. fl.*, angående sänkning av järnvägstaxorna för godstransporter och personbefordran i Norrland;

nr 77, av fru *Ekendahl m. fl.*, om in-skränkning av den s. k. taxereducerade tiden för telefonsamtal;

nr 78, av herrar *Holmberg* och *Hagberg* i Luleå, angående ersättning till förra ekonomivikarien vid Umedalens sjukhus *Tyra Olofsson* för skada, ådragen under arbete på sjukhuset; samt

nr 79, av herrar *Holmberg* och *Hagberg* i Luleå, angående utredning och förslag till ny lag om yrkessjukdomar.

Dessa motioner bordlades.

§ 7.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **HOLMBERG**, som yttrade: Herr talman! Det är allmänt bekant att Norrbottens näringsliv är ytterligt ensidigt. Varje större ort är vanligen helt beroende av förvärvsmöjligheterna vid ett enda företag. Då därtill kommer att tillverkningen som regel gäller halvfabrikat eller råvaror för export blir Norrbottens näringsliv mycket känsligt för konjunktursvängningar. I olika sammanhang ha därför myndigheter och korporationer påkallat statsmakternas hjälp för att åstadkomma ett mera dif-

Interpellation ang. kvinnor i norrbottensindustrien.

ferentierat näringsliv i detta län. Bland annat har en framställning i detta syfte gjorts till regeringen från fackföreningar vid malmfälten och i Luleå. Dessa organisationer ha riktat uppmärksamheten på en aldeles speciell sak, nämligen frågan om lämplig industriell sysselsättning för kvinnlig arbetskraft. För närvarande finns i Norrbotten ingen sådan industri av nämnvärd omfattning, och bristen därvidlag gör sig särskilt starkt märkbar i de industrisamhällen där stora styrkor manlig arbetskraft äro sysselsatta. En stor del av den kvinnliga befolkningen på dessa orter skulle gärna utföra industriellt arbete om lämpligt sådant stode till buds. Detta är inte bara en fråga om bättre försörjningsmöjligheter och större stabilitet i Norrbottens näringsliv utan det måste också, så som framhålles i fackföreningarnas skrivelse, anses »vara ett betydande nationellt intresse att tillgängliga produktionskraft utnyttjas på bästa sätt».

De argument som angivits för att skapa sådana industrier i gruvsamhällena och Luleå kunna med samma styrka anföras också för träindustriområdena vid kusten och ytterligare en del samhällen i Norrbotten.

Alla erfarenheter hittills visa att man knappast kan påräkna någon medverkan från de privata företagen för en sysselsättningspolitik av här angivet slag. Norrbottens läns näringsutredning har förgäves försökt intressera privata industriidkare för denna sak. Statens omfattande innehav av råvarutillgångar, kraftkällor och anläggningar för tillverkning av halvfabrikat i Norrland talar ju också för att staten bör sörja för komplettering av detta näringsliv, framför allt genom att driva förädlingen av järn och trä längre än vad som för närvarande sker.

Med anledning av de fackliga organisationernas initiativ har inom landstingets näringsutredning i Norrbotten

bland annat frågan om ett pappersbruk diskuterats. En utvidgning av träförädlingen till att omfatta även pappers-tillverkning skulle nämligen dels bidra till differentieringen av länets näringsliv och dels göra det möjligt att utnyttja en del av den arbetskraftsreserv som fackföreningarna i sin framställning riktat uppmärksamheten på.

Som bekant beslöt riksdagen 1946 att i skrivelse till regeringen hemställa om utredning rörande lämpligheten och möjligheten av en ökad pappersproduktion under statlig medverkan. Det har hittills icke meddelats något om hur långt frågan sedan avancerat. Däremot har efter riksdagens behandling av denna sak bristen på papper framtvingat ransoneringsåtgärder. Det förefaller därför i hög grad angeläget att om möjligt öka landets tillgångar av papp och pappersvaror. Möjligheten att göra detta är naturligtvis beroende av flera olika faktorer, men åtminstone i fråga om tillgången på arbetskraft torde en sådan expansion av den norrländska träförädlingen icke möta nämnvärda hinder med hänsyn bl. a. till den omnämnda stora reserven av kvinnlig arbetskraft i landets nordligaste delar.

Expertis på detta område tycks även i övrigt anse att förutsättningar finnas för ett pappersbruk i Norrbotten. På förfrågan meddelar nämligen verkställande direktören i AB Statens Skogsindustrier att han »sedan närmare två år tillbaka har utarbetat ett detaljerat förslag till pappersproduktion i anslutning till Karlsborgs sulfatfabrik». Detta måste väl innebära att denna fråga i tekniskt och ekonomiskt hänseende redan är ganska grundligt utredd, och det är kanske därför möjligt för vederbörande statsråd att meddela om regeringen avser att verka för tillkomsten av ett pappersbruk i Karlsborg så att man inom en snar framtid kan tillgodose önskemål som angivits dels i motion till 1946 års riksdag och dels i

Interpellation ang. kvinnor i norrbottensindustrien.

skrivelsen från fackföreningarna i Norrbotten.

I den sistnämnda skrivelsen anföres såsom exempel på industrier lämpliga för kvinnlig arbetskraft även företag inom finmekaniken och textilbranschen. Även i fråga om dessa näringsgrenar har landstinget utan framgång försökt få privata industrier att i Norrbotten introducera företag, som för närvarande inte finnas där och som med fördel skulle kunna utnyttja kvinnlig arbetskraft. Fackföreningarna synas sålunda ha goda skäl för sin uppfattning att dessa frågor icke kunna lösas utan statlig medverkan.

Med anledning av vad sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet Kock få rikta följande frågor:

Har statsrådet med anledning av de norrbottniska fackföreningarnas skrivelse övervägt några åtgärder i syfte att utnyttja kvinnlig arbetskraft i Norrbotten för lämplig industriell verksamhet? Har statsrådet prövat möjligheten att förlägga ett pappersbruk i Norrbotten i enlighet med de av Aktiebolaget Statens Skogsindustrier i detalj utarbetade planerna för ett sådant pappersbruk?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med kamrarnas herrar talmän och vice talmän samt de ledamöter, vilka blivit utsedda att hava inseende över riksdagens kansli, den 16 januari 1948.

Jämlikt § 17 reglementariska föreskrifter för riksdagen företogs till be-

handling anställandet av tjänstemän inom riksdagens kansli, och beslöts därvid till en början på av herrar kanslideputerade framställt förslag, att å kansliet skulle anställas en sekreterare, en tjänsteman såsom biträde åt tryckeriexpeditionens föreståndare och tio korrekturläsare. Härefter antogs till

sekreterare f. hovrättsfiskalen N. Lielquist,

biträdande föreståndare å tryckeriexpeditionen revisorn Hugo Klingwall, samt

korrekturläsare: förste kammarskrivaren Claes Swedner,

byråsekreteraren filosofie kandidaten Valdemar Personne,

redaktören Sten-Olof Halldén, filosofie licentiaten A. Folke Daniellsson,

kammarskrivaren Nils E. Personne, byråsekreteraren Nils C. Lindquist,

e. o. hovrättsnotarien Folke Thorvall, kamreraren Harry Anderson,

juris studeranden Lars Lindquist samt

f. d. kamreraren T. von Schreeb.

In fidem:

N. Liliequist.

§ 9.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Erik Hagberg, Malmö, på grund av svalginfektion är oförmögen till arbete tiden 19/1—21/1 1948, intygas.

18/1 1948.

E. Westerberg.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.57 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Måndagen den 19 januari

kl. 7.30 eftermiddagen.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 20, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad, m. m.;

nr 22, med förslag till lag om upphävande av kap. 5 kyrkolagen m. m.; och

nr 23, med förslag till lag om upphävande av 17 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1948/49 nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet enligt förut gjord anteckning till

Herr *DICKSON*, som yttrade: Herr talman! Förmiddagens stiliga produktionsresultat, sex talare på sex timmar, efterträdes nu av eftermiddagens lättare stämning med uppträdande av de mindre profeterna, vilka kanske även komma att sväva ut något vid sidan om dagens egentliga ämne.

Jag har trott mig märka, herr talman, att om man skall försöka övertyga någon om en sak, går det lättare om man använder sig av en bild, och denna metod tjänar också det ändamålet att

vad man talar om kanske bränner sig fast i medvetandet och minnet hos den lyssnande på ett annat sätt än som blir fallet om man bara står och söker i ord beskriva abstrakta ting. Jag skall nu, med begagnande av den tolerans som talmannen vid dessa tillfällen ofta presterar, ge mig ut på områden, som kanske rätt sällan beträdas här i riksdagen. Till en början skall jag då be de närvarande kammarledamöterna samla sina tankar kring begreppet loppcircus. Då denna konstart tydligen endast lever ett tynande liv och kanske är i utdöende, kan det vara rimligt om jag med några ord karakteriserar innebörden av begreppet. Den person, som ämnar utöva en sådan verksamhet som den varom jag talade, går efter principen att genom uppfostran av de varelser han skall arbeta med få dem att rätta sig efter hans vilja. Det är en mycket sträng uppfostran. Genom hörsägner ha säkert de närvarande klart för sig att dessa djurs natur är att hoppa, och i den mån man tar bort denna egenskap från dem är det att göra våld på deras innersta natur. Uppfostran går till så, att man placerar dem i en platt ask, där de få dväljas. De försöka först leva i enlighet med naturens lagar och hoppa gång på gång. Varje gång slå de huvudet i taket, och så småningom går det upp även för ett sådant djurs medvetande att det är bäst att låta bli detta. De vänja sig då vid att krypa, och det är dit domptören vill ha dem. Han kan genom sin fingerfärdighet och på olika sätt anspänna dem framför små vagnar och få dem att krypande på läskpapper dra dessa vagnar till förlustelse för åskådaren.

Jag har ibland kommit att tänka på detta då jag begrundat samhällets problem nu för tiden. Här har ju talats om att det finns en viss olust hos folk. Livs-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

glädjen sättes ned, arbetslusten förtvinar och produktionsresultatet går ned. Jag skulle tro att man många gånger kan återföra dessa fenomen just på att taket i asken är för lågt. En del människor trivs med att lugnt och stilla och sedigt hålla sig på golvet. En del andra människors natur är mera fantasibetonad och tvingar dem att bildligt talat göra hopp upp i luften. Men finna de då att de gång på gång slå huvudet i taket, minskas deras lust att upprepa försöken och de resignera. Nu kan detta tillämpas på åtskilliga fenomen beträffande resultaten av den senaste tidens politik. Jag tänker t. ex. på skattefrågan — låt vara att den just nu inte är aktuell, men jag talar mera på lång sikt. En för hög beskattning medför att människor, som annars skulle sträva uppåt och hoppa högt, i stället ge upp och hålla sig kvar på marken till skada för samhället i dess helhet.

Jag går vidare på denna tanke. Samhället skall vara ett ordningssamhälle, detta är alldeles riktigt. Men ordningen får inte vara sådan, att den lägger ett alltför lågt lock på tillvaron. Den bör medge vissa toleranser. Jag kommer då in på vår lagstiftning. Frågan är — jag har i varje fall själv varit inne på den tanken — om vi inte kommit in på en oriktig väg i fråga om hela vår lagstiftning. Kan det vara riktigt att på det sätt som gjorts under medverkan från alla partier via riksdagen stifta lagar och förordningar för alla förhållanden som kunna tänkas inträffa i samhället. Jag har en känsla att det nu blivit så, att det allmänna genom sina förordningar och sitt lagstiftande tagit på sig att tala om för alla medborgare vad de skola göra, hur de skola göra det och vad som händer om de inte göra det. Och det allmänna håller sedan reda på om de göra det och bestraffar eller tillrättavisar dem, om de inte göra det. Är det inte på det sättet en viss risk för att människorna förlora förmågan och vil-

jan att reflektera och ordna saker och ting för sig själva, eftersom de kunna falla tillbaka på det allmännas önskan och även visade förmåga att styra och ställa för dem? Jag skulle tro att det förhåller sig så. Man blir mer och mer ett nummer, som inte behöver tänka själv och inte planera själv, som vet att bara jag gör som det står i lagen — om det nu finns någon möjlighet att hålla reda på vad som står i lagen — är det ingen risk för mig, medan det däremot kan hända mig ett och annat obehag om jag inte gör det.

Jag minns en gång då jag i min gröna ungdom var kommunalordförande i en landskommun i Västergötland. Jag hade observerat att sockenborna kände det olustigt att betala skatt, och jag kom då på den tanken att man skulle pigga upp det där momentet en smula genom att anordna ett lotteri på pensionsdebetsedlarna — de var visst bara på 3 kronor stycket på den tiden. Jag tog upp saken i kommunalfullmäktige, där diskuterades den, och andligen spänstiga som västgötar äro gingo kommunalfullmäktige enhälligt med på saken. Det anslogs en viss summa till priser, jag vill minnas att det hela gick på 250 kronor. Nu ville emellertid uturen att jag kom att träffa dåvarande landshövdingen i länet, och jag kom att nämna om mitt förslag för honom. Han blev ytterst chockerad och förklarade att det stred mot lotteriförordningen, att det var de och de straffsatserna och att det inte kunde gå för sig att göra något sådant. Jag fick ganska slokörad meddela kommunalfullmäktige detta, och saken fick förfalla. Jag kan tillägga att hade det varit nu, så hade jag nog inte frågat landshövdingen utan handlat ändå, och jag tror att det hade gått bra och att ingen olycka hade hänt. Alla skulle ha skyndat med glädje till uppbörd, och spänningen i socknen skulle ha varit stor inför frågan om vem som skulle bli den lycklige vinnaren.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Jag tar detta såsom exempel på en oskyldig och oförarglig sak, som är förbjuden. Det kan nog vara skäl att ha en förordning om lotterier, men varför skall denna förordning vara så rigorös att man inte kan få tillåta sig ett sådant här litet hopp åt sidan?

Det är så många talare efter mig att jag inte skall fördjupa mig i ytterligare spekulationer i detta ämne. Det vore frestande att göra det, men jag tror att den interpellationsdebatt som inom kort kommer beträffande Krängel-Sverige måhända skall ge underlag för ytterligare framträdande i hithörande ting.

Jag skall nu säga några få ord om statsverkspropositionen och vad därtill hör. Jag var inne i första kammaren och tjuvlyssnade när finansministern talade där. Han nämnde något om att man i stort sett var ense om situationens allvar, att man bara var tveksam om vad regeringen skulle göra i detta läge och att det förresten var tvivelaktigt om regeringen kunde göra så mycket i hithörande frågor. Jag är ledsen om jag förvanskar en smula vad han sade, men det gör inte så mycket, ty fortsättningen kommer att neutralisera detta. Jag skulle vilja glädja mig åt att alla nu inse situationens allvar. Den är mycket besvärlig, och i synnerhet de sista dagarnas underrättelser beträffande händelserna på arbetsmarknaden ha gjort att det mörknat ytterligare. Jag skulle vilja säga att regeringen naturligtvis bör göra sitt yttersta för att bringa rättelse, för att få människorna att inse hur läget förhåller sig. Det kanske kan kosta självupppoffring och självöverninnelse, och det är så mycket mer hedrande i den mån detta inte utgör ett hinder. Men det är ändå så mycket viktigare att herr Wigforss som person, icke som finansminister, sätter in sin auktoritet på denna upplysning. Det torde vara oomtvistligt att herr Wigforss som människa i stora och

manstarka kretsar av vårt folk har mycket stort förtroende. Om detta är oförtjänt eller inte går jag inte in på, men han har en auktoritet som kan vara tungan på vågen i denna situation. Det är nödvändigt att få folk att begripa var felet ligger, även om det kan vara svårt att vilja se sanningen i ögonen. Det är också nödvändigt att göra klart för sig allmänt här i landet att därför att en massa människor säger eller tycker en sak som de inte förstår något om, är det inte säkert att det är rätt för det. Denna vädjan skulle jag vilja rikta främst till herr Wigforss som person men också till hans kolleger i regeringen, alltså att de inte bara såsom regeringsledamöter eller såsom samfällid regering utan också såsom enskilda personer, partikamrater eller vad man nu skall kalla det, göra sitt bästa för att orientera svenska folket om vad som måste göras och om den obehagliga medicin som måste sväljas. När man vrickar en arm, gör det ont medan det sker, men sedan kan man gå med den vrickade armen och inte ha annat ont av den än att den sitter litet skevt. Skall man dra den rätt, gör det ont, men sedan blir det bra.

Vi ha ju alla, som det betonats från många håll, samma önskan att få ett riktigt och lyckligt förhållande i detta land. Det är därför nödvändigt med en hel del samarbete. Det har poängterats från flera håll. Även herr Adolv Olsson var inne på den saken i sitt anförande, och jag skall för övrigt honorera hans anförande med att senare instämma med honom i en betydelsefull punkt.

Dessförinnan skall jag bara såsom ett ytterligare stöd för minnet i den här frågan berätta, att jag tillsammans med en riksdagskollega i början av riksdagen passerade den punkt mellan hissarna i huvudvåningen, där det förut hängt en tavla med liljor. Där hänger nu en annan tavla, som föreställer en ganska yppig kvinna, klädd i dyrbara

Vid remiss av statsverkspropositionen.

kläder. Undertill hänger en liten tavla med påskriften: »Svea. Allegori över Sveriges välstånd genom endräkt.» Det ligger något i det. Jag tror att vi litet var i denna kammare och kanske i första kammaren också ha gott av att passera den där tavlan någon gång och begrunda vad där står.

Jag skall nu med hänsyn till den långa listan av talare endast fylla mitt löfte till herr Adolv Olsson och därvid instämma med honom i det yrkande han gjorde om remiss till utskott av denna proposition.

Vidare anförde:

Herr WIBERG: Herr talman! Det vore utan tvivel anledning i och för sig, att vid årets remissdebatt ägna särskild uppmärksamhet åt de utrikespolitiska frågorna. Emellertid har hans excellens utrikesministern meddelat, att han avsåg att den 4 februari lämna riksdagen en översikt över skilda utrikespolitiska spörsmål, och riksdagen får sålunda tillfälle att i samband därmed framlägga sina synpunkter. Med hänsyn härtill skall jag nu endast något beröra en del av de frågor, huvudsakligen av administrativ karaktär, vartill tredje huvudtiteln kan giva anledning.

Som totalomdöme om utrikesministerns framställningar skulle jag vilja uttala, att dessa karakteriseras av en i vissa fall alltför långt gående återhållsamhet. Utrikesministern framför såsom motivering för en del ifrågasatta anslag synnerligen starka och övertygande skäl. Man blir därför minst sagt överraskad, när man plötsligt finner, att klämman inte alls överensstämmer med argumenteringen. Man får också en känsla av att utrikesministern låtit finansministerns rödpenna gå allt för hårt fram. Naturligtvis är det alldeles riktigt, att vi, icke minst med tanke på det valutaläge vartill regeringens politik lett, synnerligen noga måste väga framställningar om ökade eller nya

anslag. Men det är också klart, att en anslagsframställning icke a priori måste betraktas såsom av ondo, även om det råkar vara fråga om en ökning. Tvärtom bör man just i krissituationer, såvitt jag kan se, ägna en alldeles särskild uppmärksamhet åt anslag av beskaffenhet att medverka till ett undanröjande av krisläget. Det är också fullkomligt riktigt, när utrikesministern framhåller, att utrikesdepartementet i dessa tider fått allt större uppgifter. Handeln länderna emellan regleras i allt större utsträckning genom traktater. Det är därför också nödvändigt att departementet, som är det statliga organ, som väsentligen omhänderhar de mycket viktiga avtalsfrågorna, till sitt förfogande har en tillräcklig organisation och en i alla hänseenden så kompetent och tränad personal som gärna är möjligt. Inom näringslivet har man den meningen, att utrikesdepartementets handelsavdelning är alltför hårt belastad i sitt mycket ansvarsfulla värv. Tydligen delar utrikesministern denna uppfattning, eftersom utrikesministern starkt understryker nödvändigheten av att tillföra handelsavdelningen en förstärkning. Men tyvärr har man icke tagit steget fullt ut, utan nöjt sig med en halvmesyrr. Skulle utrikesministern anse sig vara i tillfälle att avgiva en förklaring, att dessa farhågor äro ogrundade, skulle detta mötas med stor tillfredsställelse. Är med andra ord utrikesministern absolut förvissad om att handelsavdelningen med den nya organisation, som tydligen förestår, och efter överförandet till densamma av en del sekreterarebefattningar kommer att ha tillräckligt kvalificerad och omfattande personal för att sköta de tidsödande, vidlyftiga och krävande förberedelserna för olika förhandlingar, den kontinuerliga kontakten med näringslivet och dess organisationer och fullföljden och genomförandet av förhandlingarna?

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Utrikesministern redogör vidare för de framställningar, som ingått från bl. a. skilda näringsorganisationer beträffande beskickningarna i Chile, Colombia och Venezuela. I dessa länder ledas de svenska beskickningarna av en chargé d'affaires. Utrikesministern föreslår nu, att Kungl. Maj:t må kunna förordna att vederbörande erhålla ställning såsom sändebud. Detta skulle innebära, att någon förändring i ekonomiskt avseende icke inträffade, något som naturligtvis i förbigående nämnt är en rent intern svensk fråga. Naturligtvis finns det skäl som tala för att förändringen från chargé d'affaires till sändebud borde åtföljas även av vissa ekonomiska förbättringar för vederbörande beskickningar. Jag förmodar att utrikesministern även i detta fall är av samma mening, eftersom han såsom motivering för sitt ställningstagande funnit anledning hänvisa till det rådande finansiella läget. Av samma skäl skall jag inte heller nu komma med någon kritik. Man får väl hoppas, att det i finansiellt avseende skall komma andra tider för vårt land.

Däremot vill jag uttrycka min glädje över att utrikesministern synbarligen har för avsikt att inom kort föreslå regeringen den principiella förändringen beträffande beskickningschefernas ställning. Det torde väl därför icke dröja länge innan det hittillsvarande icke lyckliga tillståndet tillhör det förflutna. Jag har svårt tänka mig, att man från riksdagens sida skulle ha något att invända mot ett sådant steg i rätt riktning. Jag skulle för övrigt tro, att riksdagen skulle ha burit med jämnmod, om densamma i detta fall ställts inför fait accompli på samma sätt som i fråga om ambassadörerna.

Av statsverkspropositionen framgår, att utrikesministern av kostnadsskäl tyvärr icke funnit sig för närvarande kunna föreslå riksdagen inrättandet av en särskild diplomatisk representation

i Uruguay. Jag är förvissad om att jag gör ett riktigt konstaterande, som utrikesministern nog gärna instämmer i, när jag understryker, att det välordnade, ekonomiskt och kulturellt högtstående Uruguay här i landet omfattas med största sympati. Vårt handelsutbyte med Uruguay är icke ringa och har under årens lopp också stigit. För år 1945 översteg detsamma sålunda 23 miljoner kronor, för år 1946 34 miljoner och uppgick för de tio första månaderna år 1947 till mer än 44 miljoner kronor. Goda förutsättningar borde också vara för handen att till fördel för båda länderna ett betydande utbyte skall bestå i framtiden. När icke längre statsfinansiella skäl stå hindrande i vägen torde — därom vågar jag uttrycka en mycket varm förhoppning — förslag komma att framläggas för riksdagen om inrättande av en särskild diplomatisk representation i Montevideo.

Det finns naturligtvis även åtskilligt annat i tredje huvudtiteln än vad jag hittills berört, som skulle kunna föranleda kommentarer. Jag skall emellertid för närvarande inskränka mig till att uttrycka ett mycket stort beklagande av att regeringen i fråga om anslagen beträffande de kulturella förbindelserna med utlandet och upplysningsverksamheten därstädes angående Sverige sett sig föranlåten att intaga en ganska avvisande hållning. Vårt land behöver i dessa tider i allra högsta grad tänka på sin upplysningsverksamhet i utlandet. Vi ha behov av utlandet på helt annat sätt än under normala tider. Vi hade tidigare ett ganska gott anseende som exponent för den för ett litet land nog så kloka gyllene medelvägens politik. Vi kunna icke komma ifrån, att detta anseende på många håll blivit skakat. I vissa avseenden är detta utan tvivel vårt eget fel genom en del missgrepp i vår ekonomiska politik. Den saken kunna vi icke komma ifrån. En aldrig så välordnad upplysningsverk-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

samhet kan icke och skall naturligtvis icke heller ha till ändamål att söka göra svart till vitt. Men det råder i många länder och icke minst i Amerika i vida kretsar en på otillräckliga informationer grundad missuppfattning om åtskilliga saker och ting här i Sverige. Och vad sådan missbedömning beträffar ha vi både moralisk rättighet till och ett starkt intresse av ett tillrättaliggande. De misstag, vi begått, äro icke heller värre än att de gå att rätta till, om endast viljan och insikten finnas hos de styrande. Vi ha också all anledning att förstärka de kulturella förbindelserna med de länder, vilka ur vår synpunkt ha alla förutsättningar att stå oss nära. Det är naturligtvis också mycket nedstämmande att regeringen trots den starka motivering, som utrikesministern faktiskt framfört till stöd för Svenska institutets framställning, funnit sig böra komma med ett så magert förslag.

Jag skall här endast med några få ord beröra åttonde huvudtiteln. Som så ofta förr ha de kulturella anslagen fått stå tillbaka under hänvisningen till det ekonomiska läget. Som jag förut sagt medgiver jag gärna, att vi av skäl, som jag i detta sammanhang icke skall gå närmare in på, kommit in i en situation, där vi icke ha råd med en hel del utgifter till t. o. m. verkligt behjärtansvärda och gagneliga ändamål. Men det tråkiga är, att det tyvärr är så frestande för de avgörande instanserna att låta sparsamheten gå ut över kulturen. Man kan av naturliga skäl sällan peka på vilka konkreta och materiella resultat kulturanslagen kunna åstadkomma. Men man får aldrig glömma, att kulturella anslag, sedda ur vidare aspekt och på längre sikt, hava en verkligt stor betydelse. Vid den avvägning, som ur ekonomisk synpunkt måste företagas, bör nog också som huvudregel de kulturella anslagen icke hänföras till kategorien onödiga. Säkerligen få vi under

riksdagens gång också tillfälle att återkomma till flera av de punkter, vilka återfinnas i åttonde huvudtiteln, liksom till en hel del sådant, som tyvärr icke återfinnes där.

Jag kommer sedan in på de ekonomiska problemen. Större delen av debatten tidigare i dag har ju med fog ägnats den ekonomiska politiken. Utan tvivel kommer vad som åtgjorts och icke åtgjorts på det ekonomiska planet även att bliva föremål för erinringar från många av de talare, som ännu återstå. Med anledning främst av de uttalanden hans excellens statsministern tidigare i dag gjort skall jag likväl tillåta mig att något beröra det ekonomiska läget och vad därmed sammanhänger. Det är, som statsministern också medgav, ett ofrånkomligt faktum, att trots högkonjunktur, trots frånvaron av arbetslöshet och trots att någon bristande köpkraft icke finnes, den ekonomiska situationen nu, jämfört med så sent som för ett år sedan, företer en helt annan och mycket mörkare bild. Statsministern uttryckte, om jag icke missminner mig, saken så, att regeringen icke dolt, att den betraktar läget som allvarligt. Av allt att döma kan man icke heller komma till annan uppfattning än att vi ännu icke nått boten. Den dag skall väl — som man hoppas och tror — komma, då kurvan åter går uppåt. Men jag befarar, att vårt folk dessförinnan måste finna sig i många bekymmer och uppoffringar. Något annat hade ju icke heller statsministern att ställa i utsikt. Han ville visserligen icke gå så långt som till att lova blod, svett och tårar, men förbådade en sparsamhets- och återhållsambetspolitik, vilket med hänsyn till den parlamentariska vokabulären här i riksdagen och den socialdemokratiska terminologien nog säger en hel del. Vi gå, såvitt man kan se, till mötes tider av varuknapphet och besvärigheter. Regeringens politik avser ju också att

Vid remiss av statsverkspropositionen.

skapa minskade arbetstillfällena för att dymedelst åstadkomma vad man i detta läge förmenar vara en lättnad på arbetsmarknaden.

Det kan måbända tyckas onödigt att spilla ord på vems skulden till den föreliggande situationen är. Orsakerna äro naturligtvis många. Och regeringen har ju icke heller velat påstå, att den skulle vara helt oskyldig. Jag föreställer mig, att regeringen nog i verkligheten bra gärna önskade, att åtskilligt av vad som gjorts hade blivit ogjort. En mycket väsentlig anledning till valutabristen är naturligtvis regeringens importpolitik. Nu framhöll emellertid statsministern, att anledningen till att regeringen tidigare icke hade vidtagit effektiva importregleringsåtgärder hade varit om tanken om näringslivets frihet. Naturligtvis måste näringslivet betrakta det som mycket tacknämligt, att regeringen ägnar en tanke åt dess frihet. Vi äro faktiskt inte så bortskämda med sådant. Jag är emellertid förvissad om att hans excellens statsministern inte skall ta illa upp om jag nu såsom företagare anser mig böra citera: »Timeo Danaos et dona ferentes.» Statsministern vill också hävda att spörsmålet, om regeringen hade bort ingripa tidigare eller icke, måste anses vara uteslutande en avvägningsfråga. I första hand måste man, om man skall acceptera denna tankegång, konstatera, att resultatet visar, att regeringen i så fall i sin avvägning gjort sig skyldig till en påtaglig missbedömning. Men jag vågar ifrågasätta, om icke den verkliga orsaken ligger på ett annat plan. Är det icke i stället så, att handelskommissionen icke förde sådan statistik över de beviljade licenserna, som skulle ha möjliggjort en överblick beträffande valutabelastningen. Regeringen, som icke alls saknade varningar, har åtnöjt sig härmed månad efter månad, ja, år. Följden blev också en ackumulerad, fullkomligt orimlig import. Härtill har för övrigt också

kommit, att vi varit bundna av diverse handelsavtal, som förorsakat en varuimport, som vi faktiskt icke ha haft råd till. Låt mig göra följande fråga: om en enskild person besinningslöst endast hade köpt, till på köpet en mängd onödiga ting, utan att tänka sig för huru det skulle bli med betalningen och utan att strängt taget ha haft något begrepp om omfattningen av sina köp och därför en vacker dag stode inför en kris, skulle vederbörande då icke ha fått det ganska otrevligt? Detta är väl strängt taget vad som skett här i landet, samtidigt som vi ökat byråkratien och, som statsministern medgav, därmed relativt sett minskat produktionen. Till vilken storleksordning denna relativa minskning uppgår är naturligtvis svårt att säga. Jag skulle föreställa mig, att man — jämfört med förkrignivån — kan räkna med gott och väl 1 000 miljoner per år och antagligen ännu mer.

Statsministern gjorde under sitt bemötande av kritiken mot byråkratien, planhushållningen och regleringarna en parallell med Förenta staterna. Han erinrade om huru man i Förenta staterna också hade haft att brottas med regleringsproblem. Efter kriget hade man skyndat sig att avveckla regleringarna. Helt nyligen hade emellertid president Truman ifrågasatt återinförande av sådana under hänvisning till att behovet av säd vore för stort för att tillåta utfodring till kreaturen, att tillgången på stål ej heller räckte, att man också hade vissa svårigheter med trafiktjänsten och att åtgärder beträffande exporten vore behövliga. Att president Truman gjort en sådan framställning är fullkomligt riktigt. Däremot kan jag icke finna att förhållandena äro sådana, att man för Sveriges vidkommande kan draga de slutsatser därav som statsministern ville göra. Det är emellertid fullkomligt överensstämmande med verkligheten att det i Förenta staterna uppkommit en brist i de avseenden statsministern berörde.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Men detta har sina alldeles speciella orsaker. Vad sålunda säd beträffar lämnades just i dag i ett Reutertelegram följande meddelande: »Under det budgetår, som avslutades den 30 juni i följ, exporterade Förenta staterna 19 miljoner ton spannmål och andra livsmedel, framför allt till krigshärjade länder. Meddelandet gjordes av jordbruksminister Clinton P. Anderson i hans årsrapport på söndagen.» Vi veta att Förenta staternas majsskörd i höstas blev dålig samt att Förenta staterna även för innevarande år lagt upp ett utomordentligt omfattande hjälpleveransprogram för Europa och andra länder, som icke skulle kunna undgå svält utan amerikanskt bistånd. Vad stål beträffar förhåller det sig på motsvarande sätt. Om amerikanerna icke brydde sig om världen i övrigt, skulle de ingalunda själva behöva draga åt svångremmen. Vad trafiken och åtgärder för ökning av exporten angår förhåller det sig på samma sätt. I vad mån en önskan att spara olja kan hänföras till upplagring, undandraget sig naturligtvis vårt bedömande. Mig veterligen ha Förenta staterna icke någon brist på hårdvalutor, men någon import att tala om kunna Förenta Staterna för närvarande icke räkna med på grund av det tillstånd, vari världen i övrigt befinner sig. En jämförelse förefaller i varje fall på grund av de fullkomligt skiljaktiga förutsättningarna vara absolut haltande.

Det har framhållits, även från regeringshåll, att vi icke vore i behov av något lån från utlandet. Statsministern var, såvitt jag uppfattade, i sitt anförande i dag inne på frågan om Europas behov av utländska lån men däremot icke på frågan om Sveriges. Vilken mening regeringen hyser vad Sverige beträffar, känner jag icke till, och jag skall ej heller i detta avseende framställa några frågor. Däremot finner jag mig oförhindrad att uttala min egen

uppfattning, vilken är, att det enda riktiga vore att vi, huru bittert det än må kännas, icke minst med tanke på de många gynnsamma tillfällen som försumrats, på allvar verkligen borde inrikta oss på att ordna upp vår likviditet genom ett lån. Vårt land bör också betraktas som en fullgod låntagare. Vi ha till förfogande en av kriget orörd produktionsapparat, en arbetsam befolkning, en högt stående industri och stora naturliga tillgångar. Varken ur vår egen eller ur världspolitisk synpunkt kan det vara önskvärt, att vi på grund av valutabrist skola tvingas att inrikta oss på förtäring av realvärden, att vi icke kunna rationalisera våra företag och icke förnya våra maskiner men väl snedvrیدا vår produktion. Men ett lån vore till ringa nytta, om det användes till konsumtion i stället för till produktiva investeringar. Jag är säker på att statsministern i princip delar denna min uppfattning. Han använde själv uttrycket »hjälp till självhjälp».

Att regeringen också borde taga våra kreditutfästelser under omprövning för att se, om något därvidlag kunde åtgöras, förefaller mig alldeles uppenbart. Här liksom i många andra avseenden träder naturligtvis ryssavtalet i förgrunden. Jag förmodar, att även regeringen numera betraktar detsamma som en allt annat än önskvärd belastning. Är läget emellertid enligt regeringens mening sådant, att vårt folk ej har annat att göra än att tömma kalken i botten? Hans excellens statsministern berörde den socialdemokratiska regeringens kreditgivning samt framhöll, att densamma endast skulle ha uppgått till 200 miljoner, varav huvudparten skulle avse Polen. Genom denna kreditgivning skulle vi i vår tur ha kunnat erhålla de för vårt land så betydelsefulla fasta bränslena. Den socialdemokratiska kreditgivningen skulle, enligt statsministern, i penningpolitiskt eller an-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

nat hänseende inte ha kunnat ställa till något ohägn. Jag måste, herr talman, på den punkten anmäla en avvikande mening. Jag vill först och främst betona att jag fortfarande förmenar, att de polska avtalen inte handlagts på ett sätt, som ur svensk synpunkt vore önskvärt. Jag vill också i förbigående erinra om att när det andra avtalet underställdes riksdagen, jag ansåg mig med fog böra yrka avslag. Beträffande omfattningen av den kreditgivning vilken är förenad med socialdemokratiskt ansvar, förbiser statsministern tydligen ryssavtalet. I fråga om detta avtal förhåller det sig väl ändå så, att i verkligheten finansministern är den man som bär ansvaret eller, om man så vill uttrycka saken, har äran av detsamma med åtföljande kredit.

Den fråga, som nu står i förgrunden, är kampen mot inflation och varuknapphet. Tyvärr måste jag ansluta mig till dem som anse, att regeringens program, även om regeringen i vissa hänseenden utan tvivel är inne på rätt väg, icke leder till målet.

Dagens debatt har i ett par hänseenden skapat en oväntad klarhet. Statsministern har sålunda klart och tydligt tillkännagivit, att det socialdemokratiska partiet alltjämt står kvar på arbetarrörelsens efterkrigsprogramms grundval, men att regeringen också står bakom finansministerns förklaring helt nyligen, att endast så länge krisförhållandena nödvändiggöra en ganska hårdhänt politik, större partiskiljande frågor skola skjutas tillbaka. Härom behöver sålunda hädanefter icke råda någon tvekan. Vi veta vad vi ha att rätta oss efter. När krisläget är eliminerat — och det hoppas ju alla skall ske så snart som möjligt — ha vi att vänta en socialdemokratisk politik — naturligtvis under förutsättning att socialdemokraterna även då bestämma — som går ut på socialisering och planhushållning. Statsministern tillade, att han var

väl medveten om att regeringen icke hade något större förtroende hos näringslivet och dess folk. Detta är nog tyvärr ett riktigt konstaterande från statsministerns sida, men statsministerns förklaring av i dag kommer för hela vårt näringsliv och för den stora procent av vårt folk, som i politiskt hänseende delar näringslivets uppfattning, att utgöra en bitter besvikelse.

Herr Skoglund nämnde att riksbanken utgör ett riksdagens verk, och detta är naturligtvis riktigt. För en del år sedan ansåg man här i riksdagen, att det icke rädde tillräckligt samband mellan riksbanken och riksgälden samt finansdepartementet. I det avseendet ha vi nog blivit bönhörda över hövan. Jag förmodar nämligen att finansministern är beredd påtaga sig ansvaret för riksbankens ytterst olyckliga obligationsköp. Jag kan för övrigt inte heller finna, att frågan om räntepolitiken i nuvarande situation absolut måste sammankopplas med frågan om en fortsättning av obligationsköpen. I detta sammanhang skulle jag också vilja understryka vikten av att de medel, som skola insättas i riksbanken, för den händelse riksdagen beslutar sådan insättning, bliva effektivt steriliserade, ett förhållande vilket vederbörande kommitté för övrigt också understrukt.

Jag skall i korthet beröra denna kommittés betänkande. Kommittén tillsattes av regeringen i höstas med representanter för näringslivet och för samtliga politiska partier. Kort före jul framlade som bekant kommittén ett betänkande angående utdelningsbegränsning och vinststerilisering. Betänkandet var enhälligt med undantag naturligtvis för kommunistrepresentanten. Men att en kommunistreservation skulle komma vad betänkandet än skulle komma att innehålla var det väl ingen som icke hade väntat sig. Betänkandet, som höll sig inom ramen för direktiven, ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

gjorde resultatet av en kompromiss. Förslaget innebär tyvärr en mycket stark belastning av den för landet så viktiga verksamhet, som bedrivs i bodelagsform. I många enskilda fall kan steriliseringen få ganska allvarliga konsekvenser. Säkert är också, att ett utdelningsstopp utan samband med ett något så när orubbligt lönestopp framstår såsom varken penningpolitiskt eller fördelningspolitiskt motiverat. Men när vi representanter för de borgerliga partierna och för näringslivet inom kommittén funno oss böra gå med på förslaget trots alla de invändningar, som med fog skulle kunna resas mot den föreslagna lagstiftningen, bör detta betraktas som uttryck för den starka ansvarskänsla, som envar bör ha i allvarstider, och samtidigt som en förhoppning och förväntan att fackföreningarna skola följa landsorganisationens maningar till den starkaste återhållsamhet när det gäller lönerörelserna. Den synnerligen betydande del av näringslivet som är konstruerad i bodelagsform har nu anledning förvänta att icke minst regeringen — eller, för att hänvisa till herr Dicksons recept, herr Wigforss personligen — som står fackföreningsrörelsen så nära, gör vad på vederbörande ankommer, så att avtalsförhandlingarna leda till ett ur landets synpunkt önskvärt resultat. Vi ha i förlitande på fackföreningsrörelsens politiska och ekonomiska mognad tagit steget fullt ut på den samförståndsväg, som arbetsmarknadens parter måste beträda, om vi åter skola få ordning på vårt penningvärde och vårt lands ekonomi. Det återstår nu att se, om detta påtagliga bevis för god vilja skall leda till resultat.

Jag skall, herr talman, sluta med att uttrycka min tillfredsställelse över att hans excellens statsministern begagnade tillfället att i dag avge en klar och otvetydig deklaration beträffande socialdemokratiens inställning till kom-

ministerna. Det är glädjande att statsministern inte svävar på målet. Jag instämmer för mitt vidkommande också till fullo i den karakteristik av det kommunistiska partiet, som statsministern gjorde. Kommunistpartiet är demokratiens och svenska folkets fiende.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Den föregående ärade talaren gjorde några randanmärkningar till tredje huvudtiteln, och jag skall be att få svara honom med några ord. Jag går inte djupare in på frågorna, eftersom de återkomma senare under riksdagen.

Herr Wiberg hade tyckt sig finna en viss motsägelse mellan motiveringarna och yrkandena i fråga om en del förslag om utvidgning av personalen, och det är alldeles riktigt. Det är så sant som han sade, att jag i åtskilliga fall å ena sidan nödgats framhålla, att vissa önskemål äro väl motiverade, men att jag å andra sidan varit tvungen att avböja ett yrkande om anslagshöjningar. Detta har berott på att regeringen generellt nödgats intaga den ställningen, att alla departementschefer vid uppgörandet av årets budget måst iakttaga den allra största återhållsamhet och att det framför allt inte skulle inrättas några nya befattningar, såvida inte utomordentligt starka skäl funnes.

Herr Wiberg undrade om jag kunde förklara, att organisationen av utrikesdepartementets handelsavdelning skulle bli tillfredsställande med hänsyn till de vidsträckta uppgifter, som denna avdelning kommer att få. Det är klart att jag anser, att det skall gå med det förslag som föreligger, och jag vill tillägga att organisationen är så pass elastisk, att man inom ramen för den nuvarande organisationen kan göra vissa utvidgningar utan att nya tjänster behöva inrättas.

Beträffande de nya ministerposterna i några sydamerikanska länder fick jag

Vid remiss av statsverkspropositionen.

ju från herr Wiberg ett stöd för det arrangemang, som föreslagits och som inte skulle medföra några nya kostnader. Jag kan instämma med honom i fråga om önskvärdheten av att ha en särskild beskickning i Uruguay, men det har inte varit möjligt att få pengar därför detta år.

Slutligen kom herr Wiberg in på en fjärde punkt. Han rörde vid upplysningsanslaget och då framför allt de medel som gå till Svenska institutet. Jag vill säga, att orsaken till att Svenska institutet kommit i ett besvärligt läge är inte den, att staten minskar sina anslag. Det har tvärtom föreslagits en viss höjning. Orsaken är att den ursprungligen planerade hälftindelningen i fråga om institutets utgifter mellan staten och de enskilda bidragsgivarna — d. v. s. näringslivet — inte kunnat fullföljas och det av det skälet, att de enskilda bidragsgivarna — vilka visserligen givit sina bidrag för den första treårsperioden — sedermera i viss utsträckning dragit sig tillbaka. Jag hoppas ännu att det skall vara möjligt att få större bidrag från enskilt håll i enlighet med den ursprungliga planen än som varit möjligt under den senaste tiden.

Då jag har ordet, herr talman, kan jag inte undgå att säga några ord om herr Wibergs uttalande rörande importregleringen. Han klandrade regeringen för att den inte tidigare vidtagit erforderliga importrestriktioner, och han gjorde en jämförelse och frågade vad man skulle säga om en privat person, som besinningslöst gjorde en mängd onödiga inköp utan att tänka sig för och sedan inte kunde betala. Men, herr Wiberg, det är inte staten som gjort dessa inköp, utan det är ju det enskilda näringslivet. Detta är ju också herr Wiberg medveten om, eftersom han säger, att felet antagligen ligger i att staten inte tillräckligt noggrant registrerat importlicenserna och därför inte kun-

nat följa utvecklingen tillräckligt noga. Det är ganska intressant och ganska ovanligt att från en näringslivets representant höra, att det varit för litet kontroll från statens sida över importen. I detta fall skulle det alltså inte ha gått så som annars påstås vara fallet, att ju mer de enskilda näringsidkarna få sköta sig själva, desto bättre blir resultatet. Här klandras regeringen för att den inte tillräckligt noga övervakat de enskilda importörernas transaktioner och i tid gripit in för att hejda dem. Herr Wiberg gick så långt att han gentemot statsministern citerade en latinsk vers — han fruktar danaerna även när de komma med gåvor. Statsministerns gåva i detta fall var ökad frihet för näringslivet. Han har inte velat ingripa förr än det varit alldeles nödvändigt med importreglering. Detta avvisade herr Wiberg, och genom att citera denna vers menade han, att en sådan gåva från regeringens sida, som ökar friheten för det enskilda näringslivet, vill han inte ta emot å näringslivets vägnar.

Herr WIBERG erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill först understryka att näringslivet i princip önskar största möjliga frihet. Under dessa år torde dock alla i riksdagen ha blivit fullkomligt medvetna om, att man inom näringslivet inser, att det under onormala förhållanden på vissa områden är nödvändigt att ha regleringar.

Beträffande nu ifrågavarande sektor, nämligen importen, har näringslivet hela tiden förmenat, att det var felaktigt att tillåta en ohejdad och onödig import av färdigvaror i stora kvantiteter, varor av sådan art, som vårt land inte behövt, genom vilken import den situationen uppenbarligen skulle uppstå, att vi inte skulle ha valuta att inköpa i första hand erforderliga råvaror och i andra hand de nya maskiner som

Vid remiss av statsverkspropositionen.

kunna behövas. Beträffande den »gåva» regeringen i förevarande fall skulle ha kommit med har densamma i verkligheten också varit av en helt annan karaktär.

Hans excellens utrikesministern berörde mitt uttalande angående bl. a. Svenska institutet. Tillåt mig att fästa utrikesministerns uppmärksamhet på att i statsverkspropositionen framhålls, att institutet anfört i och för sig välgrundade skäl för en viss utvidgning av verksamheten, varigenom institutet skulle kunna sättas i stånd att mer effektivt än hittills varit fallet tillmötesgå de krav, som från skilda håll resas på svensk upplysningsverksamhet i utlandet. Denna utvidgning är alldeles oberoende av den ursprungliga planen beträffande enskilda företags gåvor. Det är främst beträffande den punkten jag måste uttrycka mitt stora beklagande av att regeringen, som jag föreställer mig, inte velat gå med på utrikesministerns önskan om anslag.

Härpå anförde:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Wiberg konstaterar, att näringslivet är fullt på det klara med att man är tvungen att i sådana besvärliga tider som de nuvarande ha sådana här regleringar, bland annat importregleringar. Han tillägger, att det har han varit på det klara med hela tiden. Vad den sista reflexionen angår tror jag inte att den är fullt exakt, ty när dåvarande statsrådet Myrdal i föredrag i december 1946 berörde möjligheten av att en importreglering skulle bli nödvändig under året därpå, så tog man ju på det starkaste avstånd från den tanken i den press, som står näringslivet nära. Man värjde sig den gången mot blotta tanken på att man skulle få en importreglering igen. Det är nog i alla fall en kunskap som kommit i efterhand.

Herr LUNDSTEDT: Herr talman! Då denna debatt med all sannolikhet är den sista vid remiss av statsverkspropositionen, som jag har äran deltaga i, önskar jag uttala mig i en fråga, som enligt min mening har större betydelse för land och folk än någon annan fråga, som plägar mera ingående diskuteras vid detta slags plena. Vad betyder väl det för oss, att våra inrikespolitiska problem kanske vinna möjligast tillfredsställande lösning, vad betyder väl det för oss, så länge fara finns för, att inom överskådlig framtid hela denna lösning varder överkorsad? Vad betyder väl det för oss, att här till äventyrs skapades ett idealsamhälle, om detta kort därefter nödgades vika för en inrikespolitik, som dirigerades av lydregeringen under en diktatur, vars främsta karaktärsdrag framträder i den individuella frihetens förkvävande under den hemliga polisens skräckvälde och i vad som därmed står i samband, nämligen samhällsekonomiens grundande på slavarbete. Det är verkligen fråga om den enskilda människans förtryckande, ty människorna i den diktaturen äro med största effektivitet påpassade av den hemliga polisen och dess spioner. Människorna där våga icke ens tänka fritt, långt mindre så tala eller handla. Och det är verkligen fråga om slavarbete. Detta *redan* därigenom, att arbetarna och deras fackföreningar äro maktlösa redskap i regimens hand. Arbetarna under denna regim sakna alla effektiva påtryckningsmedel. De kunna icke ens fritt välja arbete och arbetsplatser, och avlöningssystemet pressar dem stundom till krafternas uttagande till det yttersta för att förebygga svält och misär. Här till komma så slavarbena i *bokstavlig* mening, tvångsarbetsbrigaderna, som räkna olyckliga individer i många miljoner. Det är icke min mening att här söka skildra den fasans tillvaro, vari dessa människor ofta utan något hopp

Vid remiss av statsverkspropositionen.

om sin befrielse nödgas släpa sig fram, icke heller att närmare ingå på orsakerna till deras grymma öde, såsom t. ex. *att* de varit medborgare i vissa länder och tvångsdeporterats just för att bli slavarbetare, *att* de på ett eller annat sätt sökt taga avstånd från detta statsskick av terroristiskt förtryck eller *att* de överhuvud haft ett socialdemokratiskt eller eljest demokratiskt sinne-lag och icke helt lyckats dölja detta.

Jag skall som sagt icke närmare gå in på hur dessa bortåt åtminstone 10 miljoner, kanske 15 eller 20 miljoner, människor rekryteras till de sannolikt över hundratalet koncentrationslägren eller förvisningskolonierna för att därifrån användas som slavarbetare. Men jag ställer kort och gott den frågan: vad för garantier av något så när tillförlitlig art ha väl *vi* emot, att det icke inom något eller några tiotal år blir också *vår* lott att komma under en regim, som behandlar oss såsom en människohjord, en hjord, i vilken den enskilda människan ofta icke aktas mer än och stundom blir behandlad vida sämre än ett kreatur? Begreppen humanitet och människovärde äro utmönstrade och kastade på sophögen, när de enskilda människorna betraktas och utnyttjas såsom delar av en massa. Människomassan har inga känslor, inga tankar. Dylika är det blott individerna som ha. En regim, som blott härskar över en människohjord, den härskar över något som, andligen sett, är en ödemark — hur fylld den än må vara av miljoner och åter miljoner människor.

Jag upprepar, herr talman, min fråga: finns det någon garanti för att icke också *svenska* folket inom en överskådlig framtid tvingas sjunka ned och ihop till en sådan massa? Vi ha sett, hur det gått med Estland, Lettland, Litauen, Polen, Ungern, Rumänien, Jugoslavien. Vi ha försport ett hot av liknande art i Frankrike. Vi se vad som försiggår i 6 — *Andra kammarens protokoll 1948. Nr 2.*

Grekland. Och vi ha näppeligen anledning göra oss några förhoppningar på grund av situationen i Finland. Det är sant, att vi ha ett ganska stort vatten öster om oss. Men är det tillräckligt? Vi ha en betydande, med diktaturer sympatiserande organisation *inom* oss. Denna organisations motsvarighet spelade en betydande, kanske avgörande roll för regimförändringen i de länder, som jag nyss nämnde.

Man behöver emellertid kanske icke räkna med några ytterligare utbredningstendenser österifrån, i varje fall icke mot vårt land. Detta oaktat kunna vi icke göra oss blinda för den möjligheten, att en kraftmätning kan komma till stånd mellan öst och yttersta väst. Det lönar sig icke att söka kannstöpa därom, vilket förlopp en sådan sammanstötning kommer att få; jag menar i vilka spår ett sådant världskrig kommer att spränga sig fram. Den situationen kan i allt fall icke anses utesluten, att vårt land med hjälp av härvarande, diktatursympatiserande organisation, som jag nyss nämnde, varder ockuperat från öster, helt enkelt därför att en sådan okkupation i den föreliggande situationen betraktades som gynnsam för den nämnda kraftmätningen med västerlandet. Väl en gång ockuperat kan Sverige icke räkna med något annat öde än det som vederfarits månet annat land. Våra neutralitetsproklamationer ha då icke hjälpt oss. Föreanta nationerna ha då redan hunnit bli en saga blott.

Jag menar icke, att denna vårt lands tragiska väg mot kulturell undergång är *sannolik*, men den är *möjlig*. Och denna möjlighet måste vi göra vårt yttersta för att reducera till ett minimum. Den *enskilde* kan i sina strävanden taga högprocentiga risker. Detta kan till och med bli hans land till gagn därför att de största framgångarna nås genom djärvhet, och man kan bortse från de

Vid remiss av statsverkspropositionen.

förluster, som kunna skrivas på dris-tighetens konto, enär det övervägande flertalet individer i allt fall handla med försiktighet och icke efter maximen våga—vinn! Men ett *land*, en hel *nation*, får icke taga några andra risker för sin existens såsom tillhörande den västerländska civilisationen, än dem som äro *fullständigt oundvikliga*. Den risk, som här kan föreligga — vore den också blott en-procentig — måste vi, enligt min mening, söka ytterligare reducera till det lägsta möjliga.

Ett detaljerat program för detta syfte är jag icke i stånd att framlägga. Men jag har i decennier reflekterat över detta problem. Jag har för min ringa del icke kunnat finna någon annan lösning, som synes mig genomförbar, än att vårt land tillsammans med andra *demokratiska* länder i Europa jämkade på sina suveränitetsföreställningar och *utrikespolitiskt* ginge upp i en större enhet, om man så vill Europas förenta stater. Varför diktaturer, särskilt stormaktsdiktaturer, måste vara uteslutna från ett sådant statsförbund, utveckla-de jag på sin tid vid vårt inträde i Förenta nationerna och behöver icke nu taga upp tiden därmed. Europas förenta stater borde såsom en enhet *utåt* vara lika starkt sammansvetsat som Nordamerikas förenta stater, så att ett angrepp, låt oss säga mot Sverige, ur t. ex. engelsk eller fransk synpunkt måste betraktas aldeles så, som om England eller Frankrike självt direkt hade angripits. Detta utrikespolitiska europeiska statsförbund hade i sin tur att söka utrikespolitisk kontakt med Nordamerikas förenta stater eller den större utrikespolitiska enhet, som i Amerika möjligen kunnat bildas. För de europeiska demokratierna måste England — på starka grunder — framstå som deras räddare från den nazistiska diktaturen. Detta jämte Englands mångåriga erfarenhet i spetsen för sitt imperium torde ställa England i cent-

rum för Europas förenta stater och för-anleda att åt England överlåtes den administrativa ledningen av de gemensamma angelägenheterna.

Slutligen, herr talman, vill jag säga, att anblicken av vad som på sina håll skett och sker är ägnad att fylla oss med särskild oro. Den borde komma oss att inse, att det kan ligga fara i dröjs-mål, att det kanske gäller att snarast möjligt övergå från ord till handling, från *tanken* på ett europeiskt statsför-bund till *stiftandet* av ett sådant. Vi stå inför ett val mellan två världar, mellan öst och väst. Denna valmöjlighet kan för vår del snart vara försut-ten. Vi fösas under trycket av omstän-digheter, som jag inte här vill söka när-mare skildra, bort från västerlandet — dit vi, frånräknat alla femtekolonnare, höra med allt vad i vårt land lever och andas — vi fösas kanske bort från väs-terlandet in i en värld, som är oss full-komligt främmande och inger oss ängs-lan genom allt skrämmande och hemskt, som sipprat ut trots den eljest ogenom-trängliga järnridån.

Naturligtvis kommer man att säga, att tanken på ett utrikespolitiskt enan-de av Europas demokratiska stater i närvarande stund är en ren utopi. Den-na inställning torde dock kunna över-vinnas. När denna tanke för omkring 25 år sedan här i landet framfördes så-som ett aktuellt mål att sträva för, om-fattades den visserligen icke med nå-got större intresse. Men vad som då sä-kerligen främst stod i vägen för den-samma var tron på det gamla folkför-bundet och dettas utvecklingsmöjlighe-ter. Nationernas förbunds sammanbrott, Hitlerdiktaturens tillkomst och ondske-fulla härjningar, det fruktansvärda andra världskriget, uppfinningen av atombomben och andra nya medel till förödelse av människor och material, av andlig och materiell kultur, ångesten för ett nytt, ännu förfärligare världs-krig, varpå redan åtskilliga tecken tyda

Vid remiss av statsverkspropositionen.

— allt är sådant att det måste ha bidragit till att jämna vägen för realisandet av idén om bildandet av Europas förenta stater.

Att Winston Churchill sedan några år så starkt gått in för denna idé talar här ett särskilt tydligt språk. Hans hårda konservatism borde ju ha gjort honom mindre benägen än många andra statsmän att gå med på den för ett sådant statsförbund nödvändiga modifikationen i föreställningen om delstaternas suveränitet. Men det finns ingenting som är effektivare för raserandet av gamla fördomar än att få dem konfronterade med ödesdigra händelser, med en hotfull verklighet.

Det är min övertygelse, att — därest icke snarligen faktorer, som ännu äro oss okända, gripa in och förändra den politiska världsbilden — ett nytt världskrig icke kan förebyggas, såvida icke ett sådant utrikespolitiskt enande av västerlandet kommer till stånd, som jag här pläderat för. Den »öster», varom jag talat, utgör praktiskt taget ett enat välde, stort som en stor kontinent. Det västerländska Europa ligger söndrat i mestadels småstater. Det är orimligt antaga, att detta splittrade Europa skall kunna hålla stånd mot jätten i öster, därest denne fortsätter sin hittillsvarande taktik att för sina syften förbereda jordmånen hos sina västra grannar. Den tanken synes mig också orimlig, att vi skulle söka bygga vår framtid på samförstånd med jätten i fråga. Samförstånd bliver icke till genom enriktad förståelse. Hur skall något samförstånd kunna åstadkommas, så länge östern och dess regim på mest verkningfulla sätt förvägrar sina folk att få någon som helst inblick i, därmed också varje förståelse för, västerländsk civilisation och dennas strävanden?

Jag uttalade nyss min övertygelse, att ett tredje världskrig näppeligen kunde förebyggas, därest icke ett förbund av Europas demokratiska stater bildades

och sökte kontakt med Amerika. Det är emellertid också min övertygelse, att snabbt nog ett åtminstone tills vidare funktionsdugligt Europas förenta stater skulle kunna komma till stånd, som sedermera kunde konsolideras och förbättras, om i vårt land, Norge, Danmark, Holland, Belgien, Frankrike och England några behjärtade kraftkarlar av en Churchills typ trädde fram och tillsammans uppgjorde ett förslag till program för organisation av Europas förenta stater.

Vad jag nu yttrat, herr talman, är kontentan av vad jag vid detta tillfälle önskat säga. Ytterligare förklaringar finner jag det icke vara lämpligt att här utföra. De torde också vara överflödiga. Styrande i regering och riksdag och andra, som ha förmågan att här kunna utträta något, måste kunna uppfatta uppriktigheten i den av oro för vårt lands och folks framtid burna vädjan, som innefattas i mina ord.

Herr von FRIESEN: I den propositionsförteckning, som på ett ganska nödvändigt sätt kompletterar årets trontal men som bara finns tillgänglig på kamrarnas kanslier, återfinner man ett väntat, eventuellt förslag från ecklesiastikdepartementet om inrättande av en medicinsk högskola i Göteborg. Jag hoppas, att ordet »eventuellt» framför denna utlovade proposition skall kunna strykas med det snaraste.

Inom mycket kort tid — jag tror redan i morgon — överlämnar organisationskommitténs ordförande, landshövding Jacobsson, till ecklesiastikministern ett förslag om anordnande av medicinsk undervisning i Göteborg från och med instundande höst. Meningen är, att denna undervisning skall börja i provisoriska lokaler. Detta kan ordnas på ett ganska tillfredsställande sätt och till låga kostnader. Jag hoppas, att regeringen åtminstone i denna

Vid remiss av statsverkspropositionen.

fråga skall kunna mobilisera någon form av enighet och lämna fram proposition i en fråga, som riksdagen ju i alla fall mycket bestämt uttalat sig för redan 1946.

Jag tror, att det är nödvändigt, att man tillmötesgår medicinalstyrelsens mycket bestämt uttalade önskan om en ökning av antalet läkare. Alldeles nyss hörde jag från kompetent håll vilken katastrofal läkarbrist, som redan i dag råder vid vissa av våra sjukhus, framför allt vid sinnessjukhusen och sanatorierna. Det är alldeles nödvändigt att ökade utbildningsmöjligheter ställas till buds.

Det finns många skäl som tala för inrättande av ytterligare en medicinsk läroanstalt. Det är nödvändigt och nyttigt med en viss spridning av undervisningen. Jag tror därför att det är synnerligen klokt att ordna en sådan undervisning i Göteborg, där mycket goda studiemöjligheter finnas. De kurser, som redan nu hållas i Stockholm, Uppsala och Lund, skulle eljest bli alltför överbelastade. — Jag vill i denna fråga till slut även säga, att det väl skulle vara ganska hopplöst att genomföra socialministerns planer beträffande sjukvårdsreformerna, om det inte fanns tillräckligt med personal.

Statsrådet Weijne har under sin huvudtitel tvingats till en ganska beklaglig sparsamhet beträffande kulturanslagen. Man måste säga, att i många avseenden dessa anslag ha tilltagits i allra knappaste laget. Jag förvånar mig stordligen över den radikala åtstramning, som ägt rum sedan i våras, då det föreföll som om det nästan inte fanns någon gräns för möjligheterna till vetenskaplig forskning o. s. v. Nu drar man hastigt ner en järnridå och beviljar ytterst sparsamt nya anslag.

På sid. 20 i bilaga 10 under åttonde huvudtiteln förstår man, att ecklesiastikministern själv beklagar denna utveckling. Det framgår visserligen där,

att han är glad åt att kunna bevilja anslag till restaurering av porträtten av den gamle rikshushållaren Karl XI:s ridhästar. Men ecklesiastikministern säger med en viss ledsnad att han tycker det är tråkigt, att man icke kan förnya det nationella porträttgalleriet på Gripsholm och låta måla porträtt av ett antal betydande män efter 1809. Någon kanske nu invänder, att det inte finns så många tillräckligt betydande män efter 1809, att det skall anses vara ett lönande företag att måla dem. Detta är naturligtvis en alldeles felaktig uppfattning. Om man bara ser på landets statsministrar under denna tid, finner man, att vi över Louis De Geer den äldre, över Branting, Staaff, Arvid Lindman och fram till Per Albin Hansson otvivelaktigt ha många betydande personligheter, vilkas minne genom målning av ett porträtt skulle bringas i åtanke av eftervärlden. Om jag sedan går över till landets finansministrar efter denna tid, vill jag i detta sammanhang erinra om en mycket betydande person, vilkens porträtt man just i dessa dagar skulle kunna ha anledning att hänga upp till beskådande för allt folket. Jag tänker på Fredrik Vilhelm Thorsson. Ätminstone de äldre i denna kammare erinra sig hans ganska imposanta gestalt. Den som en gång haft förmånen att komma i personlig kontakt med den mannen glömmet icke gärna. Det var en man, för vilken sparsamheten icke bara var ett talesätt under vissa speciella förhållanden, utan han menade allvar med vad han sade. Han hade naturligtvis som alla människor vissa personliga svagheter. Han kanske icke var så väl teoretiskt bevandrad, i varje fall icke i den teoretiska nationalekonomien — jag skall naturligtvis icke som lekman på detta område tillåta mig den hädelser, herr talman, att jag skulle vilja göra gällande, att det ibland förefaller som om detta kunde vara en förtjänst — men

Vid remiss av statsverkspropositionen.

han hade i alla fall ett sunt och klart omdöme i ekonomiska ting, och han genomförde också på sin tid ytterst önskvärda ehuru ganska drastiska besparingsåtgärder.

Det gäller otvivelaktigt också nu att spara och — jag medger, att det sagts många gånger förut i denna kammare — att spara på det rätta sättet. Jag läste för något år sedan en diktsamling av en av vårt lands allra största skaldar, i vilken han kritiserade den nuvarande tiden som en bakvänd tid. Han skrev en dikt, som han kallade »Den bakvända visan». Det är Harry Martinsson jag syftar på, och visan ingår i diktsamlingen »Passad». Inledningen till den visan lyder som följer:

»I Bakvända visans skogar
jag tröskar i flammande smedjor
smider på halmfyllda logar
smickrar en mygga jag möter
för hennes goda hull
medan min syssla jag sköter
för bakvändhetens skull.»

Det är med andra ord på prosa uttryckt den tid, då finansminister Wigforss manar oss att återgå till den goda dygden sparsamhet.

Då hans excellens utrikesministern är närvarande här, liksom även eklestistikministern, så vill jag fästa uppmärksamheten på en del egendomliga förhållanden rörande vår uteblivna anslutning till den kulturella världsorganisationen UNESCO, dit eklestistikministern skickade en delegat i slutet av oktober 1947 med direktiv att verka för anslutning till densamma. Denne delegat kom tillbaka vid jultiden. Han meddelade mig härom dagen, att han först vid hemkomsten från sin resa fick reda på att man icke hade för avsikt att anslå medel för betalning av avgiften för medlemskap i denna organisation. Det har anförts skiftande motiveringar för vår uteblivna anslutning till denna organisation. Jag skall icke

så mycket uppehålla mig vid själva det faktum att vi icke tillhöra sammanslutningen i fråga. Från vissa håll här i Sverige har det uttalats kritik mot densamma. Det har sålunda gjorts gällande, att den icke skulle vara tillräckligt vederhäftig eller representativ. Jag kan icke uttala mig om det. Jag bara konstaterar, att utom Sverige är det i den västra delen av världen endast Spanien och Island, som för närvarande icke äro anslutna till den. Det skulle vara intressant att få höra någon annan motivering än dollarnöden till detta uteblivna anslag, som ute i världen i olika kretsar betraktas som någonting som liknar en kulturell skandal. Kunde icke regeringen, under vars mycket insiktsfulla ledning åtskilliga krediter ha beviljats till olika stater, t. ex. Ryssland och Polen, betala den svenska årsavgiften på kredit? Det är bara ett uppslag, som här framföres. Härom dagen ringde mig några personer i Göteborg, som voro mycket intresserade av denna sak, och ifrågasatte, huruvida man icke skulle kunna reparera denna uraktlåtenhet genom att på privat väg starta en insamling för att täcka årsavgiften, som skall betalas i dollar. Det hittills fastställda beloppet lär uppgå till 160 000 dollar. Både Polen och Tjeckoslovakien äro medlemmar av UNESCO. Jag utgår därför ifrån, att det icke kan vara någon alldeles speciell statskonst, som har väglett utrikesdepartementet. Jag vet, att det går på eklestistikdepartementets stat, men jag förmodar, att utrikesministern och eklestistikministern i någon mån tala med varandra i sådana ting. Vår till Mexiko utsände delegat har meddelat mig, att icke ens utrikesdepartementets representant i Mexiko har underrättat honom om det regeringens beslut, som väl ändå, förmodar jag, måste ha förelagat, när han var där, att vi icke skulle gå in i organisationen. Jag skall icke längre uppehålla mig vid denna

Vid remiss av statsverkspropositionen.

historia, där det finns åtskilliga enskildheter att berätta. Det är ju möjligt, att det blir tillfälle för något av riksdagens kontrollorgan att närmare undersöka, hur det förhåller sig med den saken, om det verkligen förelegat en ordentlig beredning. Jag utgår ju ifrån att regeringens ledamöter — jag anknuter till något, som herr Ohlin sade tidigare i dag — åtminstone träffas någon gång och resonera om rikets angelägenheter. Det vore ju också skönt, om man snart kunde komma med den proposition i frågan, som utlovats i tidningspressen, så att vi sluppe skicka endast observatörer till nästa världskonferens, som, enligt de uppgifter som stått mig till buds, kommer att hållas i Oslo.

Jag hade, herr talman, tänkt sluta med dessa korta randanmärkningar, men då hans excellens statsministern hållit ett längre anförande här, som jag med största uppmärksamhet åhörde, vill jag säga ytterligare några ord, då jag gjorde några anteckningar med anledning av vad han sade. Statsministern är icke närvarande nu — han kanske är ute och håller något föredrag eller något sådant eller uppehåller sig i medkammaren — och jag beklagar, att jag måste gå in på vad han har sagt i hans frånvaro, men vad jag kommer att säga kanske kan framföras till honom. Det är många tankeskorn, som återfinnas i statsministerns redogörelse. Jag tänker då icke på hans replik utan på det långa anförande, som han höll här omedelbart före herr Ohlins yttrande. Vad jag med glädje konstaterar är den bekännelse till tryckfrihet, yttrandefrihet och, jag utgår ifrån också till *läsfrihet*, som statsministern gav uttryck åt. Han tillade vidare, att friheten är värd att man tar vissa risker för dess skull, och det är otvivelaktigt något som är mycket vackert sagt. Jag tror dock, herr talman, att detta att ha frihet icke är riktigt

detsamma som att ta sig friheter, vilket otvivelaktigt den nuvarande regeringen i mer än ett avseende har gjort, då den t. ex. fört en politik, som så snabbt nästan tömt våra utländska valutatillgångar, särskilt våra tillgångar på hård valuta.

Jag nödgas också på tal om friheten säga ett par ord till hans excellens utrikesministern med anledning av hans yttrande här nyss i en replik till herr Wiberg, då han gav en skildring av de åtgärder, som omedelbart föregingo importstoppet, vilken skildring jag med ett mycket milt uttryck vill kalla förvånande. Med den dialektiska skärpa, som utmärker utrikesministern i likhet med flera andra av regeringens ledamöter, gjorde han gällande, att det var det som nu med ett mycket dåligt ord kallas näringslivet, som hade fått sin chans av vår frihetsälskande regering. Det skulle få sköta sig självt, och regeringen skulle iaktta en anmärkningsvärd passivitet. Det kan väl ändå icke vara utrikesministerns mening, att enskilda importörer i den bakvända situation, vari vi befinna oss, skola handla utan någon som helst anvisning från regeringens sida. De hade ju icke tillgång till vad regeringen hade tillgång till eller åtminstone *borde* haft tillgång till, nämligen en importstatistik. Jag tror, att när man en gång skall göra den verkliga historieskrivningen om vad som skett i detta avseende efter dåvarande statsrådet Myrdals numera ganska bekanta tal i, jag tror det var nationalekonomiska föreningen, kommer den bilden att ganska väsentligt avvika från den skildring utrikesministern här gav. En mycket kompetent och kvalificerad iakttagare meddelade mig för några månader sedan, att hans uppfattning var den, att i själva verket var det så, att regeringen icke alls visste vad den skulle göra under dessa månader. Man pratade helt enkelt bort hela frågan.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Vad skulle då importörerna göra, uppmuntrade som de voro av Myrdal? Man kan väl ändå icke begära, att de skulle handlat på annat sätt, när de icke fingo några direktiv ovanifrån, och när regeringens eget organ, handelskommissionen, befann sig i ganska avrustat tillstånd.

Statsministern tyckte, att oppositionen såg så ledsen ut, men den hade samtidigt, menade statsministern, haft den uppfattningen, att den politik regeringen hade fört varit riktig. Skillnaden mellan regeringen och oppositionen var endast, om jag fattade statsministern rätt, att regeringen var mycket glad och belåten, medan man i oppositionen såg ledsen ut. Jag skulle till statsministern och kanske också i någon mån till den likaledes här frånvarande finansministern vilja säga, att jag hade det intrycket, när jag hörde deras anföranden, att de se anmärkningsvärt belåtna ut, men jag kan omöjligt förstå, vad det egentligen är, som de äro belåtna över annat än möjligen över sig själva. Men det får ju förlåtas oss, som tillhöra oppositionen, att vi icke kunna dela denna glädje. För min personliga del, och jag kan bara tala för egen del med de rättigheter, som tillkomma en svensk riksdagsman, kan jag säga, att jag icke har det ringaste svårt att hålla mig för skratt, när jag hör talas om den mycket sällsamma ekonomiska politik, som under sista året bedrivits i detta land.

Så sade statsministern — jag instämmer fortfarande i hans ord, därför att det är riktigt vad han sade — något, som kanske kan liknas vid en vänlig klapp på skuldran åt riksdagen, att hans erfarenhet var, att riksdagen var en förträfflig inrättning, som skulle pröva och bedöma regeringens åtgärder, och att riksdagen nog skulle förstå att begagna sig av sin finansmakt. Han sade icke, ty det gör

ju icke en statsminister, att den skulle begagna sig av sin kontrollmakt. Jag delar fullständigt statsministerns uppfattning i detta avseende, och jag vill också från denna plats ge uttryck åt den förhoppningen, att denna riksdag, som möjligen kan betyda en ny vändpunkt i vår politiska historia, skall bli i stånd att återtaga något av den makt och myndighet, som vår konstitution medger den.

Herr talman! Jag har under jag tror mer än ett kvartsekel varit en intresserad iakttagare av de politiska förhållandena i detta land. Regeringar ha kommit, och regeringar ha gått. Riksdagar ha avlöst varandra. Majoriteterna ha ändrats, ibland ganska väsentligt. Man har under dessa år talat om starka regeringar och starka riksdagar. Man har talat om svaga regeringar och svaga riksdagar, varmed man naturligtvis icke åsyftat något i och för sig förklenande vare sig om regeringen eller riksdagen. Man menar bara, att det finns vissa tider, då vi ha en stark första statsmakt, då den andra statsmakten är mera följsam i förhållande till den första statsmaktens intentioner. Så var otvivelaktigt förhållandet under samlingsregeringens tid under den nys genomgångna krisen i samband med kriget. Vi hade då otvivelaktigt en s. k. stark regering, som hade förmånen av att räkna med en i hög grad lydaktig riksdag. Det finns många andra sådana exempel. Men aldrig förr i vår nyare parlamentariska demokratis historia har det förekommit att det sitter en svag regering, som har förmånen av majoritetsstöd i riksdagens båda kamrar. Detta tillstånd är i själva verket icke naturligt ur parlamentarisk synpunkt. Det borde finnas möjligheter för riksdagen att ge sin mening till känna. Det borde också finnas möjligheter att inom majoritetspartiets led få fram personer, som bättre än vissa av dem, som nu sitta i re-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

geringen, kunde tillvarataga vårt lands intressen, inåt som utåt.

Till sist yttrade herr statsministern några ord om behovet av kärvare linjer i svensk politik. Det är, herr talman, otvivelaktigt så, att det behövs dylika kärvare linjer, vad nu uttrycket innebär. Jag skulle vilja tillägga, att det i vissa avseenden kanske också behövs kärvare män. Jag tror att tiden snart är ute för dessa debattglada munhuggare, för vilka det väsentliga är en uppvisning i dialektik för talekonstens egen skull. Jag tror att man börjar bli litet trött på detta. Jag säger det, emedan jag antar att finansministern kommer att ta till orda i denna kammare liksom han gjort i medkammaren, där han talade under någon timmes tid. Vår finansminister är utan tvivel en utomordentligt fascinerande människa, en i många avseenden imponerande personlighet. Han har en alldeles särskild förmåga — det vet var och en som hört hans ypperliga uppläggning av statsverkspropositionen varje år i radio — att framställa saker och ting på ett sådant sätt att det verkar övertygande. Därest statsrådet och chefen för finansdepartementet kommer att uppträda här litet senare i kväll, skulle jag vilja varna riksdagens ledamöter och övriga åhörare för att tro på allt vad han säger och med en viss kritik också höra på hans skickligt gjorda formuleringar.

Jag tror, som sagt, att det finns viktigare ting att syssla med än dessa dialektiska konster, och jag slutar, herr talman, med att själv återropa den av statsministern ofta återropade kontakten med arbetarrörelsen. Jag hoppas nämligen att det verkligen skall finnas så goda kontaktmöjligheter, att vi på vissa av de högsta postererna här i landet skulle kunna få personer, som vore en smula mer målfylliga än de nuvarande innehavarna av dessa poster och som på ett bättre sätt — det gäller åt-

minstone ett par av dem — kunna göra anspråk på att vara vår andes stämma i världen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Den föregående ärade talaren, vilkens utläggning jag i övrigt inte skall gå in på, hade några uttalanden om Sveriges anslutning till den internationella kulturorganisation som kallas för UNESCO. Han insinuerade att det utöver de motiv, som offentligen ha delgivits allmänheten från ecklesiastikdepartementets sida, skulle finnas några dolda motiv för regeringens beslut att någon anslutning till UNESCO inte skulle ske detta år.

Ja vill först i fråga om det skäl, som ecklesiastikministern har meddelat, nämligen att avgiften var så betydande, säga att herr von Friesen kom med felaktiga uppgifter om avgiftens storlek. De anslag, som beviljas av UNESCO, fördelas på de olika staterna enligt samma tariff som gäller för bidragen till Förenta nationerna, och Sverige har satts upp på en mycket hög plats i denna bidragsskala, nämligen som nr 8. Först komma de fem stormakterna och så Indien och Kanada och därefter kommer Sverige. Vårt bidrag har alltså blivit onaturligt högt, ty såsom var och en förstår, är det orimligt att vårt lilla land i fråga om bidragets storlek skall komma som nr 8 bland världens länder. Vid den sista församlingen har vår bidragsskyldighet i någon mån reducerats, men inte så mycket att vi kunnat lämna den där hedersplatsen som nr 8 bland staterna. Enligt den beräkning, som jag har låtit anställa, skulle årsavgiften till UNESCO bli sådan, att vi, om vi skulle ta upp ett anslag för ändamålet på åttonde huvudtiteln, skulle behöva anslå icke mindre än mellan 900 000 och 1 miljon kronor. Det är litet svårt att exakt ange siffran, därför att vårt budgetår inte sammanfaller med

Vid remiss av statsverkspropositionen.

budgetåret för UNESCO, men i varje fall rör det sig om ett betydande be-
lopp, och ecklesiastikministern har, så-
som han meddelat offentligen, inte an-
sett sig kunna ta på sitt ansvar att för-
ordna, att man vid en tidpunkt, då rege-
ringen har antagit så stränga direktiv
angående återhållsamhet i fråga om ut-
gifterna och då så många viktiga och
angelägna svenska anslagskrav — för
att ta ett exempel på åttonde huvud-
titeln: anslagen till våra bibliotek —
ha fått stå tillbaka, skulle ge ut bortåt
en miljon kronor i årsbidrag till den
internationella organisation som det här
gäller.

Det må emellertid tillåtas mig nämna
— jag hoppas att min kollega herr
Weijne ursäktar, om jag röjer den lilla
hemligheten —, att när frågan var uppe
i allmän beredning, förordade jag för
min del av utrikespolitiska skäl, att vi
skulle ansluta oss redan i år. Regerin-
gen följde emellertid ecklesiastikminis-
tern av de finansiella skäl, som jag här
nyss berört. Det finns alltså inte några
hemliga motiv, såsom herr von Friesen
tillåtit sig insinuera. Det är de finan-
siella motiven, som av regeringens fler-
tal ansetts böra vara avgörande med
hänsyn till de utomordentligt stränga
bestämmelser som just i år utfärdats.

Herr von Friesen slutade sitt anfö-
rande med att förklara, att vi här i lan-
det hade en utomordentligt svag rege-
ring. Samtidigt har, om jag får tro en
aftontidnings referat, herr Skoglund
sagt, att riksdagen bara är en kaval-
jersflygel till kanslihuset, och folkpar-
tiets representant i första kammaren
skulle ha sagt någonting om att riksdagen
bara är en namnstämpel. Inför alla
dessa olika uttalanden får jag lust att
saga som auktionsförrättarna brukar
göra: »Många bud, skilj er åt!»

Herr VON FRIESEN, som på begäran
erhöll ordet för kort genmäle, yttrade:
Herr talman! Jag är mycket tacksam

för det meddelande, som utrikesminis-
tern här har lämnat och som ju i många
avseenden är klarläggande. Det har
bl. a. blottat vad jag misstänkte, nämligen
att det funnits meningsskiljaktig-
heter inom regeringen.

De siffror, som jag har till mitt för-
fogande, har jag fått av regeringens de-
legat — denne delegat som, jag beto-
nar det ännu en gång, i oktober månad
reste ut till UNESCO med direktiv att
ansluta sig till organisationen men som
kommer hem i december och finner att
vi icke ha anslutit oss. Kommer jag,
herr utrikesminister, med felaktiga upp-
lysningar, kan jag tala om att jag har
dem från regeringens egen represen-
tant. Men vi bli kanske så småningom i
tillfälle att skapa ökad klarhet kring
detta intressanta problem.

Vidare anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet,
herr statsrådet WEIJNE: Herr talman!
Jag ber bara få konstatera, att den ob-
servatör, som Sverige skickade till
UNESCO, inte kunde ha några direktiv,
när han reste, av det enkla skälet att
regeringen då ännu inte hade tagit ställ-
ning till frågan, huruvida Sverige redan
1948 borde ansluta sig till UNESCO.

Vidare måste jag säga, att det ser ut
som om Mexico skulle bli mitt öde. Här
hotar herr von Friesen med att konsti-
tutionsutskottet skall granska den här
»skumma» affären, som i själva verket
inte är det ringaste skum utan som helt
enkelt består i att jag har föredragit
ärendet i en allmän beredning, där man
dels av finansiella skäl, dels av valuta-
politiska skäl stannade för att Sverige
för närvarande inte borde ansluta sig
till UNESCO. Vad konstitutionsutskottet
skall kunna göra i den affären har jag
mycket svårt att begripa. Då hade jag
förr trott, att man skulle söka göra affär
av en annan sak, som också har spökal
när det gäller Mexico, nämligen över-
intendent Wettergrens inhiberade resa,

Vid remiss av statsverkspropositionen.

som ju hörde till de storpolitiska händelserna i vårt land under den senaste förflutna hösten. Jag hade nästan väntat mig, att den saken skulle omnämnas också här i remissdebatten.

Herr THAPPER: Herr talman! Redan i förra årets remissdebatt framhöll jag, att det fanns tecken, som tydde på en inflatorisk utveckling och som gjorde att man måste bedöma läget som allvarligt. Men jag framhöll även att oppositionen gjort sig skyldig till överdrifter, när den skildrade läget, framför allt i sitt utmålande av regeringens skuld till de ekonomiska svårigheterna för vårt land. Det rådde väl då den uppfattningen — och den finns nog kvar fortfarande — att vårt utgångsläge vid krigets slut var så bra, att vi skulle kunna leva oberoende av världens svårigheter i övrigt. Kanske man skall erkänna, att vi över lag överskattat våra möjligheter härutinnan. Sanningen är väl den, att oavsett vilken politik som hade förts i vårt land, hade vi inte kunnat undgå följderna av den ekonomiska kris som nu råder över hela världen. Detta kan inte förnekas eller bortresoneras. Man kan möjligen tvista om vilket land som bäst har lyckats att klara sig undan krisen.

När man från oppositionens sida sökt att praktiskt taget kasta all skuld på regeringen för vårt lands svårigheter, så skjuter man över målet på ett sådant sätt, att folk i allmänhet nog har fullt klart för sig, att påståendet är oriktigt. Det går gärna så med den, som målar i överdrivet svarta färger, att han inte blir trodd i sin skildring av läget.

Det kan kanske sägas, att det finns länder som bättre än vårt land klarat sig undan risken för en inflatorisk utveckling. Men man får inte glömma, att jämförelser i detta avseende äro synnerligen svåra att göra. Den politik, som förts mot inflationen, har kanske

i ett land förts på ett sådant sätt, att man för att förhindra en prisstegring redan från början vidtagit åtgärder, som i första hand gått ut över de mindre inkomsttagarna och över arbetarklassen, och detta har ju stor betydelse vid en jämförelse. Även om landet som helhet betraktat kan anses ligga bättre till än vårt land, kan det ha förts en politik, som innebär att arbetarnas standard har pressats ned. Vad vårt land beträffar kunna vi slå fast, att prisstegringen hittills varit mycket måttlig och att vi lyckats förhindra en mera avsevärd sänkning av standarden. Om vi skulle vara ärliga, skulle vi egentligen erkänna att vi fortfarande intaga en förmånsställning, jämfört med hur man har det i andra länder.

När jag gör detta erkännande, är jag ingalunda blind för att det fortfarande finns många människor, ja, alltför många människor, som leva på en alldeles för låg standard och som ha stora svårigheter att få sina inkomster att räckta till det allra nödvändigaste. Men orsaken härtill är helt enkelt den, att de aldrig tidigare ha kunnat uppnå någon avsevärd förbättring och att de framsteg, som otvivelaktigt ha gjorts på olika områden, alltså inte ha varit tillräckliga. Jag pekar på detta förhållande, trots att jag vet att de förbättrade sociala reformer, som träda i kraft under innevarande år, betyda oerhört mycket för våra gamla och för våra barnfamiljer. Vad som härvidlag skett är tacknämligt, och man kan vara regeringen tacksam för att den trots det allvarliga ekonomiska läget inte ett ögonblick tvekat att låta dessa reformer träda i kraft under innevarande år. Detta bevisar att regeringen vid bekämpandet av inflationen inte vill vidtaga åtgärder, som gå ut över de mindre inkomsttagarna och de mest behövande. Det är också därför som vi på arbetarhåll äro medvetna om att de åtgärder, som vidtagits eller föreslagits vidtagna

Vid remiss av statsverkspropositionen.

för att skydda vårt penningvärde, inte i onödan komma att gå ut över de mindre inkomsttagarna. Att det kanske ändå inte går att helt förhindra, att även de små inkomsttagarna få kännning av dessa åtgärder, beror på förhållanden, som praktiskt taget inte någon kan råda bot för.

Vad jag tycker är ganska intressant och värt att observera är, att medan man från oppositionens sida med stora bokstäver försöker tala om vanstyret i vårt land — det har i varje fall skett i den borgerliga pressen — är det ändå ett faktum, att länder med oerhört mycket större ekonomiska resurser än Sverige kämpa med samma och kanske ännu större svårigheter än vi göra. Statsministern har här tidigare erinrat om hur det är i Amerika, och jag skulle vilja ytterligare understryka, att man även i detta land kämpar med svårigheter i detta avseende och har måst lägga fram ett program för inflationens bekämpande. Ett faktum är, att prisstegringen där varit betydligt våldsammare än hos oss. Den har varit mer än tio gånger så stor som i vårt land, och i detta fall räcker ju inte herr Ohlins förklaring att vi bara göra jämförelser med krigshärjade länder. Och det visar sig, att vårt land står sig ganska gott även vid jämförelser med de flesta andra länder.

Sett mot bakgrunden av dessa fakta blir det inte så mycket kvar av talet om att vårt land skulle vara vanstyrt. Oppositionens tillvägagångssätt är därför ägnat att förvåna, och fråga är väl om inte oppositionen skulle ha vunnit större tilltro, om man inte tillåtit sig de våldsamma överdrifter, som ändå ha förekommit. Jag tror att man ganska väsentligt underskattat det svenska folkets omdömesförmåga härvidlag. När jag säger detta, är det icke dikterat av den uppfattningen, att vi här i landet icke skulle känna oss ha behov av en opposition. På socialdemokratiskt håll

äro vi fullt beredda att erkänna oppositionens betydelse. Den har en uppgift att fylla för att man skall få samhällsfrågorna så allsidigt belysta som möjligt. Men då skall oppositionen föras på ett sådant sätt, att den kan betecknas som saklig.

Högerledaren herr Skoglund framförde även i årets remissdebatt åsikten att riksdagsmännen icke få bli heltidsanställda. Varför han framförde det även i år var litet svårt att förstå, då vi ju förra året icke hade någon höstriktdag. Tvärtom tycker jag, att herr Skoglund skulle ha varit tillfreds med att vi följt hans rekommendation i förra årets remissdebatt. Han sade då, att en verkstadsarbetare icke borde glömma bort hur en verkstad såg ut invändigt och en lantbrukare hur en ko luktar. Vi hade alltså möjligheter att följa herr Skoglunds rekommendation, vilket också undertecknad gjort i höstas — jag såg nämligen efter hur verkstaden såg ut invändigt — och kanske herr Skoglund också följde sina egna anvisningar. Sedan tyckte jag nog, att herr Skoglund, när han försökte tillvarata riksdagens intressen, gjorde det på ett mindre tillfredsställande sätt — vilket erinrats om ett par gånger tidigare under debatten — när han tillät sig att likna riksdagen vid en kavaljersflygel. Vad har herr Skoglund för fog för denna liknelse? Tillvarata vi verkligen demokratiens och folkväldets intressen genom en sådan liknelse? Jag tycker, att detta klankande på riksdagen är så mycket mer betänkligt, när det kommer från ett så pass ansvarigt håll, som man ju ändå måste betrakta herr Skoglunds. Betraktar herr Skoglund sin egen roll såsom endast en av kavaljerrernas?

Klankandet på riksdagen och riksdagsmännen drives ju även från annat och mindre ansvarigt håll. Det skulle man kanske icke fästa så synnerligen

Vid remiss av statsverkspropositionen.

stort avseende vid, men det kan ju faktiskt hända, att man, när man hör högerledarens uttalanden och studerar dessa klankanden, gör den reflexionen, att det kanske ändå finns ett visst samband därvidlag. Jag har i dag av en kollega fått ett urklipp ur bildtidningen »Se», där det finns en artikel om riksdagsmännen med rubriken »Blindpipor och pratmakare». Något annat alternativ ges tydligen icke i denna artikel. Nu har jag icke studerat den tidningen förut och känner icke till den närmare. Tvärtom. Min bekantskap med den säger mig, att det kanske är ett vanligt pekoral av den kolorerade veckopressen, som man icke bör fästa så stort avseende vid. Vad som emellertid kan göra en något betänksammare är, att artikeln är författad av en, som kallar sig ledare av kritikavdelningen. Jag skall icke citera denna artikel, emedan jag tror att den skjuter över målet på ett sådant sätt, att man icke skall fästa alltför stort avseende vid den. Men jag tror ändå, det vill jag ha sagt, att alla klankanden på riksdagsmännen, som äro svenska folkets representanter, ur folkväldets och demokratiens synpunkt äro ganska betänkliga. När man läser sådana saker, frågar man sig faktiskt, om vi icke kunna använda våra papperstillgångar på ett bättre och förnuftigare sätt.

För att återgå till oppositionen går man ofta till väga på det sättet att man först kritiserar regeringen för att den ingenting gör mot inflationen, och när åtgärder föreslås, så utlösa även åtgärderna över lag kritik. När vi efterlysa vilka åtgärder eller vilket program, som oppositionen skulle vilja ha genomfört, så mötas vi ju endast av undvikande svar. Man förklarar, att det icke är oppositionens sak utan regeringens att föreslå åtgärder mot inflationen. Men är icke detta att göra det alldeles för bekvämt för sig? Jag har svårt att få respekt för människor, som bara kri-

tisera men icke själva ha några egentliga alternativ att komma med.

Jag skulle kunna ta ett belysande exempel på hur dubbelbottnat man går till väga. Jag har hört antydningar i den riktningen även i dagens debatt, men framför allt i den borgerliga pressen kritiserar man häftigt alla regleringar över lag, precis som om dessa skulle vara ett påfund av socialdemokraterna och som om vi skulle kunna vara dem förutan precis när som helst. Men är man verkligen på borgerligt håll beredd att i dagens läge avskaffa regleringarna? Nej, förvisso icke. Ty man vet, att ett avskaffande i första hand skulle komma att gå ut över de ekonomiskt svagast ställda. Och jag förutsätter, att icke ens inom de borgerliga partierna skulle man vilja ta ansvaret för en sådan utveckling. Det är alltså den hårda nödvändigheten, som tvingar oss att ha kvar regleringarna. Vi ha ingen lust på socialdemokratiskt håll att behålla regleringarna en dag längre än nödvändigt. Det är alltså ärligare att öppet erkänna, att regleringarna för närvarande äro en trängande nödvändighet, och att de under nuvarande förhållanden måste finnas, vilken politisk regim vi än ha i landet. Svensk arbetarklass och det svenska folkets överväldigande flertal inse detta, liksom också, att de allvarliga åtgärder, som ha vidtagits och som föreslås vidtagna, äro dikterade av en strävan att slå vakt om vårt penningvärde och om vår reala levnadsstandard. Jag tror, att om man kanske framför allt från höger och folkpartiets sida spekulerat i att göra den socialdemokratiska regeringen och partiet impopulära ute bland folket genom att låta den socialdemokratiska regeringen ensam stå för åtgärderna mot inflationen, vilka åtgärder, om man betraktar dem på kort sikt, av naturliga skäl icke kunna vara populära men som på lång sikt äro ofrånkomliga, så har man spekulerat

Vid remiss av statsverkspropositionen.

fel. Jag tror icke heller, att jag tillvitar dessa båda partier olovligt låga bevekelsegrunder, om jag gissar att tillväggångssättet under nuvarande kritiska skede varit ungefär följande. Man har icke velat samverka om nödvändiga åtgärder mot krisen av rädsla för att dessa åtgärder skulle verka så impopulära, att det var behagligast att stå utanför, och så kan man ju också alltid spekulera i att den socialdemokratiska regeringen skall misslyckas i sin strävan att förhindra penningvärdesförsämring och dyrtid.

Ingen kan emellertid efter framläggandet av årets statsverksproposition missta sig på allvaret i regeringens strävan härutinnan. Det är klart att dessa åtgärder komma att bli kännbara för hela det svenska folket, således även för arbetarklass och småfolk. Detta är i och för sig att beklaga, men i kampen för att skydda vår levnadsstandard äro åtgärderna ofrånkomliga. Den föreslagna överbalanseringen av budgeten skall åstadkommas genom skatt på umbärliga varor. Visst känner jag till att begreppet umbärliga varor är mycket tämjbart och att vad som är umbärligt för en är nästan umbärligt för en annan. Men ingen skall kunna bestrida, att det finns oändligt mycket mera umbärliga varor än de som nu drabbats av den föreslagna extrabeskattningen. Vad som härvidlag är viktigast är att suga upp något av den köpkraft, som eljest resulterar i att pengarna i alla fall försvinna och ta mer med sig på den kvantitet varor som vi nu ha.

Men det tarvas även andra åtgärder för att komma till rätta med inflationstrycket. Det är inte bara de medel som finnas i allmänhetens fickor, som utgöra det stora köpkraftsöverskottet. Vi känna till hur de svenska företagarna redovisa vinster, som vi tidigare inte sett maken till. Aktiebolagens vinster stego ju 1946 med inte mindre än 72 %, jämfört med 1945, och vi veta också att

vinsterna i varje fall inte komma att bli mycket lägre 1947. Även dessa vinster utgöra en starkt inflationsdrivande faktor. Visserligen har jag deltagit i den utredning, som herr Wiberg erinrade om, och visserligen var det en kompromiss, som han säger, när vi överenskommo om en viss sterilisering av dessa vinster. Men min uppfattning är ganska motsatt herr Wibergs på den punkten, ty jag anser att det var vi som sträckte oss rätt långt i enighetens intresse för att få en kompromiss till stånd och att det alltså fortfarande finns ett rätt stort penningöverskott kvar hos företagarna. Visserligen ha vi även byggnadstillstånd och importregleringar, men faktum är att företagen detta till trots ha stora möjligheter att utöva stark konkurrens om de knappa varutillgångarna.

Nu skola vi naturligtvis vara måna om att bygga ut vår produktionsapparat, ty det är ju framför allt en ökning av produktionen som skall hjälpa oss ut ur de nuvarande svårigheterna. Men vi måste nog under en övergångstid även överväga, om vi just nu ha möjlighet till vilken utbyggnad som helst. Läget är sådant att det torde vara ofrånkomligt, att den största försiktighet iakttages. Nu möter man alltid det påståendet från dem som älska att betrakta sig som de enda representanterna för näringslivet, att dessa ting sköter man bäst utan statliga inblandningar. Men är detta alltid så säkert? Det förhåller sig ofta på det sättet att den enskilde företagarens vinstintresse inte sammanfaller med samhällets eller folkhushållets. Vi ha sett åtskilliga exempel på detta, allt vackert tal om motsatsen till trots. Även på detta område torde det därför vara nödvändigt att samhället ser till vad som behöver göras eller inte göras.

Så skulle jag vilja säga ett par ord till herr Ohlin. Jag tyckte att hans anförande präglades av — som vanligt,

Vid remiss av statsverkspropositionen.

höll jag på att säga — alltför mycken efterklokhet. Han talar om bristen på förutseende och försöker framställa sig själv som den verkligt förutseende politikern. Men denna efterklokhet inger ingen större respekt, särskilt som den denna gång även serverades med en, som åtminstone jag tyckte, viss skolmästaraktig förnumstighet. Jag fäste mig vid sådana uttryck av herr Ohlin som — jag citerar: »Jag misströstar om att få statsministern och finansministern att förstå». Är det verkligen så lätt att förstå alla herr Ohlins vändningar? Herr Ohlin yttrade vidare att det är ett något underligt resonemang, att det fria näringslivet skulle få sköta om importen. Menar herr Ohlin därmed verkligen att vi äro mogna för statsmonopol för att reglera hela vår import — alltså inte bara i en krissituation utan även sedan vi övergått till mera normala förhållanden? Vi på socialdemokratiskt håll ha ofta hört från de borgerliga partierna, att näringslivet bör sköta sig självt med minsta möjliga statliga reglering. Det har kanske varit så att vi ha litat alltför mycket på detta fria näringsliv och på omdömet hos de män, som suttit i ledningen. Att tala om sådana självklara saker som herr Ohlin gjorde, att staten hade mera råd till vissa saker i januari 1947 än i januari i år är, för att använda hans egna ord, att slå in öppna dörrar. Det är ju i år och inte 1947 som de kostnadskrävande sociala reformerna skola ut i det levande livet, och detta gör att vi ha sämre råd nu, då dessa reformer måste medföra ett ökat tryck. Men allt detta är ju reformer, som vi tagit med öppna ögon och om vilka delade meningar icke rått.

På arbetarhåll äro vi fullt medvetna om att en av förutsättningarna för att komma ut ur nuvarande beträngda läge är en obruten, ja, helst en avsevärt ökad produktion. Men frukterna av denna ökade produktion måste då också komma de anställda arbetarna till godo. Det

är det gamla rättvisekravet om en berättigad andel av produktion och dess avkastning. Behovet av återhållsamhet har även från arbetarhåll i nuvarande läge deklarerats. Den av dem visade återhållsamheten får icke på företagarehåll på sätt som skett tagas till intäkt för att man där överhuvud taget icke vill resonera om några förbättringar. Det är icke genom sådana diktat, som arbetsgivargeneralen gjort sig skyldig till, som man främjar arbetsfreden i ett demokratiskt land som vårt. Man får ej taga ens det nuvarande läget till förvändning för att parterna icke, som tidigare varit fallet, skola mötas inför förhandlingsbordet som två jämbördiga parter.

Jag vill här närmast göra mig till tolk för den industri jag bäst känner till, nämligen metallindustrien. Det finns där flera i lönehänseende eftersatta grupper, som mer än väl behöva höjning av lönerna, och så kan säkerligen också ske utan att detta i och för sig behöver betyda ett hot mot återhållsamhetspolitiken i övrigt. Vi ha på arbetarhåll en känsla av att de av regeringen föreslagna åtgärderna äro ofrånkomliga. De äro vidtagna av omtanke i första hand för bevarandet av penningvärdet och arbetarnas levnadsstandard. Vi hysa fullt förtroende för regeringspolitiken, och jag är övertygad om att dessa åtgärder icke skola bibehållas en dag längre än nödvändigt, blott tills vi kämpat oss igenom det nuvarande svåraläget.

Svensk arbetarklass känner också att de åtgärder som finansministern föreslagit för överbalansering av budgeten äro till dess egen båtnad, även om dessa åtgärder för dagen innebära en påfrestning. Förtroendet till herr Wigforss påverkas icke i negativ riktning av klumpiga yttranden i borgerlig press mot honom. Det påverkas icke ens av sådana naiva uttalanden som herr von Friesen nu har framfört. Jag håller även i den punkten fast vid vad jag sade i fjol, när

Vid remiss av statsverkspropositionen.

det gällde agitationen mot herr Wigforss. Tillvägagångssättet härvidlag är så pass genomskinligt att arbetarna mer än väl genomskåda det. Herr Wigforss' goda renommé bland arbetarklassen lider ingen som helst skada av detta. Det kan vara möjligt, att han kan få dela med sig av sin popularitet även till andra statsråd, t. ex. herr Ericsson och herr Sträng, mot vilka kritiken nu dirigeras. Som vi tidigare framhållit underkänna vi icke på något sätt oppositionspartiernas rätt till kritik, men den bör vara saklig och helst icke dirigerad.

Jag skulle, herr talman, vilja sluta med att förklara, att ingen kan misstaga sig på allvaret i det program som regeringen föreslagit för att komma till rätta med nuvarande svårigheter. Vi äro på arbetarhåll på det klara med att intet av vad som behöver göras för att kämpa oss igenom skall underlätas. Det skall lyckas oss med förenade ansträngningar, och i de ansträngningarna komma Sveriges arbetare att ta del av ren självbevaringsdrift men även av förortroende för regeringen.

Under detta anförande hade herr talman övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSSON i Falun: Herr talman! Det går en klagande ton genom denna remissdebatt. Alla klaga över det bekymmersamma ekonomiska läget, oppositionen klagat över regeringen, och nu senast har den föregående talaren klagat över oppositionen. Jag är ledsen, herr talman, att inte heller jag kan spela på någon gladare melodi utan måste stämma in i klagokören.

Jag skall emellertid inte uppehålla mig vid de allmänna bekymren eller inlåta mig på några analyser av läget eller spekulationer om hur vi kommit dit där vi äro och på vad sätt vi lämpligen skola komma ur svårigheterna. Det är i stället en detalj i den förda krispolitiken, som jag måste ägna en

viss kritik, nämligen regleringarna beträffande motortrafiken. Jag förmodar, herr talman, att vi nu kommit till det skede av remissdebatten, då det inte anses opassande att tala även om detaljer.

Den förste talaren i dagens debatt var inne på detta ämne, och de synpunkter jag kommer att anföras här överensstämma i allt väsentligt med vad han androg. Jag vill emellertid för säkerhetens skull förutskicka, att det ingalunda är för att bestrida nödvändigheten av vissa inskränkningar i motortrafiken som jag tar till orda. Regeringen är väl försvarad när den i strävandena att minska importen och främja en god hushållning med det som finns i landet gör inskränkningar även i denna trafik. Men det är sättet för dessa ingripanden som måste mötas med kritik, dels därför att åtgärderna icke utan vidare eller på bästa sätt främja det föregivna syftet, och dels och framför allt emedan dessa regleringar verka i hög grad orättvist och skapa onödiga irritationer mellan myndigheterna och medborgarna.

Jag tror mig rätt väl kunna bedöma dessa förhållanden sedan jag i tjänsten varit med om att handlägga många tusen ärenden, först efter förordningen angående handeln med automobilgummi, sedan körtillståndsgivningen efter kungörelsen av mars i fjol och slutligen prövningen av söndagskörtillstånd. Rörande den senaste påbjudna omprövningen av *alla* körtillstånd ha vi ännu inte någon annan erfarenhet än att anordningen kräver en orimligt stor organisationsapparat och en mångfald av blanketter. Min kritik sträcker sig dock inte längre än till det som hänt under det sistförflutna året. Över allt som har samband med beslaget av bilringarna och den orättvisa behandling som fordonsägarna därvid blevo utsatta för är det bäst att dra en slöja.

Vad då först angår bestämmelserna om att särskilt körtillstånd skall sökas av

Vid remiss av statsverkspropositionen.

den som efter ett visst datum vill sätta in ett motorfordon i trafik, så har det ju ifrågasatts, om detta ingrepp överhuvud taget var förenligt med grundlagarna. Därmed må nu vara hur som helst. Egendomligt är det dock för vårt styrelseskick, att en dylik i enskilda medborgares rätt så ingripande åtgärd kan genomföras utan riksdagens hörande. Här sitta vi och behandla en mångfald små frågor av ringa räckvidd, och så kan Kungl. Maj:t med stöd av fullmakter, som synas vara användbara till nästan vad som helst, utfärda bestämmelser av en så genomgripande natur som stadgandena om körtillståndsvånget! Med detta exempel för ögonen måste det bli en angelägenhet för riksdagen att inskränka krisfullmakterna eller att helt återkalla desamma. I varje fall borde de icke få användas under tid då riksdagen är samlad.

Enligt förordningen om körtillstånd skola sökandena grupperas efter det behov, de kunna anses ha av eget motorfordon. Efter angelägenhetsgraden uppdelas ansökningarna i tre grupper. De som komma i den första och andra gruppen kunna i allmänhet få sina ansökningar bifallna, varemot de som hamna i tredje gruppen ha ganska små utsikter härutinnan. Låt mig säga att denna uppdelning i behovsgrupper är synnerligen vansklig att utföra. Enstaka fall kunna givetvis vara klara, men i regel är det ytterst tvivelaktigt om vederbörande skall hamna på den ena eller andra sidan om gränsen mellan grupperna. Ännu värre är det att avväga emellan ansökningarna i tredje gruppen, för det fall att det blir några tillstånd över att fördela inom denna av de medgivna kvoterna.

Prövningen måste ske med stöd av papper, och endast undantagsvis kan länsstyrelsen inhämta upplysningar på annan väg. Det finns mycket små utsikter att myndigheten skall kunna skipa

rättvisa mellan de sökande. Behoven äro av skiftande natur, det ena behovet kan inte jämföras med det andra. Det blir dess värre så att slumpen ofta blir avgörande, men ännu oftare sökandenas förtänksamhet och skicklighet, när det gäller att skaffa intyg och rada upp skäl för ett bifall. Sällan känner sig länsstyrelsen övertygad om att ha fällt det rätta utslaget i valet mellan dem som tävla om körtillstånden. Man måste resignera inför omöjligheten att få ett fast grepp om ärendena och får nöja sig med beslut, som se ut att vara rimliga. Men om de äro det lär ingen kunna gå i borgen för. Det är obehagligt för en myndighet att nödgas träffa avgöranden, då man nästan alltid måste vara oviss om man träffat det rätta.

Till att börja med låg tillståndsprövningen i trafikkommissionen. Jag beklagar livligt att strävandena till decentralisering i detta speciella fall slogo igenom så hastigt. Om ärendena även i fortsättningen fått handläggas där, kanske vederbörande kommit underfund med att systemet är omöjligt att tillämpa förnuftigt. Nu lämnades stora buntar med ansökningar över till länsstyrelserna, som fingo ta hand om både buntarna, bekymren och obehagen. Det sistnämnda är ingen oväsentlig sak. Eftersom mångfaldiga misstag kunna påvisas beträffande länsstyrelsernas handläggning av körtillståndsärendena, kommer ämbetsverkens anseende inför allmänheten att äventyras. En kommission behöver inte vara lika mån om sitt anseende, eftersom den är en icke permanent institution utan något som alla hoppas rätt snart skall försvinna.

De personliga obehagen för länschefen skulle man kanske inte klaga över. Jag stod tämligen väl till boks hos mina länsbor innan körtillståndsprövningen började, men nu har jag ungefär lika många ovänner som antalet av dem som

Vid remiss av statsverkspropositionen.

fått sina ansökningar i sådana ärenden avslagna. Hur det skall bli om vi nödgas fortsätta efter den senast planerade vägen och slå ut ett stort antal av de bilar, som äro i gång, tors jag inte tänka på. Det värsta är att man icke kan vare sig förklara eller försvara åtgärderna, då man själv inte kan fatta den förnuftiga grund som skall berättiga anordningen i fråga.

Förbudet att köra motorfordon under lördagskvällar och söndagar har mötts av något större förståelse än körtillståndstvånget. Jag vill också medge att bestämmelserna här varit lättare att tillämpa, särskilt om man velat gå hårt och konsekvent fram — därför att man haft möjlighet att avslå praktiskt taget alla ansökningar. Men i fråga om söndagsförbudet måste man konstatera två saker, som betänkligt rubba grunden även för detta förbud. Den ena är att oväntat mycken verklig nyttokörning förekommer under den tid som nu är spärrad, och när denna körning inte kan utföras som förut varit vanligt måste färderna företas på annan tid och således inkräkta på vederbörandes vardagliga arbete. I ett mycket stort antal fall har man kunnat se att förbudet för söndagskörning vållat enskilda ekonomiska svårigheter och förluster. Särskilt i fråga om skogsbruket är det påfallande i vilken utsträckning nyttokörning förekommit under söndagarna. Den andra iakttagelsen, som är ännu mera anmärkningsvärd, är att den bensinsparande effekten av söndagsförbudet sannolikt är ganska ringa. Jag vill erinra om att inga säkra statistiska hållpunkter därvidlag äro tillfinnandes. Söndagsförbudet infördes samtidigt med vinterns inträde, då trafiken nedgått, och samtidigt med startandet av den stora sparkampanjen för bensin. Den nedgång i bensinförsäljningen, som kunnat iakttagas, kan alltså icke med säkerhet skrivas på det ena eller andra kontot. Min uppfattning att spareffek-

ten av söndagsförbudet är ringa stöder jag på iakttagelsen att körningarna i så stor utsträckning flyttats över till den fria tiden. Alla bilägare, som själva disponera sina bilar, flytta nu över på vardagarna de resor som tidigare gjordes på lördagar och söndagar. Familjefester och sammankomster, som tidigare förlades till söndagsdygnen, hållas nu på någon dag i veckan. Kommunala sammanträden på landet höllos tidigare i de flesta fall på lördagseftermiddagar och söndagar. Nu söker man så gott man kan undvika dessa dagar. Inom vissa företag har man också märkt att ledighetsansökningarna till lördagar och måndagar ökats, enär de anställda önskat göra någon resa under söndagsdygnet och icke kunnat inpassa denna under den tillättna tiden. Olägenheterna härvidlag drabba dem som själva ej disponera sin tid, såsom tjänstemän och arbetare. Företagare, lantbrukare och andra kunna kanske mycket väl disponera sin tid och förvandla vardag till helgdag. Vidare är det självfallet att ett mycket stort antal resor, som tidigare utförts med privatbil, nu fått övertagas av den yrkesmässiga trafiken. Dubbelkörningar förekomma oftare, och bensinåtgången blir i de flesta fall större än om privatbil kommit till användning. Bristen på droskbilar är en av de svårigheter som allmänheten i dag mest klagar över. Denna brist hänför sig väsentligen till överflyttningen av trafik från privatbilar till taxibilar. En icke ringa del av den strypta söndagstrafiken har också överflyttats till busslinjerna med påföljd att dessa fått dubblera i större omfattning än förut.

Jag vill icke bestrida att söndagsförbudets effektivitet är så gott som hundra procentig när det gäller att lamslå den privata biltrafiken. Men därmed är ingalunda sagt att effekten kan inkasseras i form av en förhållandevis lika stor bensinbesparing. Jag måste alltså beträffande båda de åtgärder som

Vid remiss av statsverkspropositionen.

regeringen hittills vidtagit för att spara på importerade drivmedel och andra förnödenheter för motortrafiken säga, att åtgärderna äro synnerligen irriterande och opraktiska för allmänheten liksom för de myndigheter som skola tillämpa desamma samt att de avsedda besparingarna ingalunda äro säkra. Det synes som om den önskade effekten lämpligare borde sökas på andra vägar. Närmast i tankarna ligger då bensinransonering. Med sällspord enighet ha motortrafikens målsmän föreslagit en dylik ransonering i stället för de nu tillämpade restriktionerna. Det är ju en rätt egendomlig situation, som väl icke har motsvarighet på andra områden. Eljest pläga berörda parter vilja avskaffa ransoneringar, men här begära parterna en dylik ransonering utan att bli bönhörda. Regeringens motiv för valet av de genomförda regleringarna i stället för den enklare och effektivare ransoneringen har anförts vara dels den vidlyftiga apparat som ransoneringen kräver, dels risken för hamstring och smyghandel.

Vad hamstringen angår måste den få mycket begränsad omfattning på grund av bristen på förvaringsutrymmen. Ett köpstopp kunde ha genomförts med kort varsel och en provisorisk ransonering tillgripits, medan man ordnade den definitiva. Och vad smyghandeln angår förekommer sådan i fråga om åtskilliga andra ransoneringar utan att man tagit detta som motiv för att avskaffa ransoneringarna. Hur smusslas det icke exempelvis med motbokssprit utan att det i och för sig utgjort skäl för att avskaffa restriktionssystemet.

För övrigt anser jag, att man får finna sig i en viss smyghandel med bensin under en ransonering. Om man bestämmer sig för en viss månadskvot av bensin, som man anser sig ha råd att importera, och fördelar denna mellan fordonen efter så rationella grunder som möjligt, är ju ingen större skada

skedd, om någon skvätt då och då byter ägare. Huvudsaken är ju att importen hålles nere vid det kvantum som valutaläget tillåter. Huruvida ransoneringsapparaten skulle kräva mera folk och vålla större besvär än de nu tillämpade och planerade inskränkningarna undandraget sig mitt bedömande. Att en sådan ransonering skulle omfattas med större förståelse från trafikanternas sida och icke vålla tiondelen så mycket irritationer mellan allmänhet och myndigheter som under nuvarande förhållanden är jag absolut övertygad om. Om något är odemokratiskt, så är det de nu tillämpade restriktionerna beträffande biltrafiken. Vi skola skriva oss till minnes, att de allra flesta ansökningar om körtillstånd komma från folk i arbetarklassen, och ett stort antal av dessa ansökningar måste avslås. Ser man det hela ur litet vidsträcktare perspektiv, måste man säga sig, att kännetecknet för demokrati är medborgarnas valfrihet. Här använder man pengarna till vad som helst annat. Vore det ej skäl i att låta medborgarna välja, hur de vilja använda sina pengar och sin fritid på det sätt de vilja och reglera åtkomsten av svåråtkomliga varor genom en ransonering?

Den nuvarande handelsministern förklarade vid tiden för införandet av körtillståndstvånget att bensinransonering icke skulle genomföras. Är det måhända denna kategoriska utsago som nu står hindrande i vägen för en förnuftig ordning i fråga om inskränkningarna i motortrafiken, så vädjar jag till herr Gjöres att han som en klok och fördomsfri man träder fram och med ett ord löser bindningen. Ett besked i antydd riktning borde givetvis omedelbart föranleda ett stoppande av den behovsprövning som nu påbörjats hos länsstyrelserna och som i fråga om vanskligheter och risk för irritationer kommer att övergå allt vad vi hittills genomlidit på detta område. Jag skall

Vid remiss av statsverkspropositionen.

icke i detta sammanhang gå in på de föreslagna höjda skatterna för motortrafiken. Det blir tids nog senare i riksdagen. Men när man ser dessa skatteförslag i belysning av de tillämpade restriktionerna, måste man fråga sig, varför just bilismen skall vara en strykpojke. Föreställningen att bilen är ett lyxfordon är orimlig. Det är ju så att i vårt land med dess stora avstånd och glesa bebyggelse, där är bilen nödvändig för stora grupper av medborgare.

Statsministern citerade på förmiddagen några ord som uttalats av en statsman: »Om restriktioner skapa inflation och olust och verka hämmande så» — hette det i fortsättningen av citatet — »låt människorna ha en så stor frihet som är förenlig med våra resurser.» Citatet är i allra högsta grad tillämpligt i fråga om regleringarna på motortrafiken, och uttalandet borde vara vägledande för folkhushållningsministerns fortsatta handlande på detta område.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Under denna dags debatt har det från olika håll riktats en hel del kritik mot och missnöje med vissa av regeringens ingripanden på olika försörjningsområden. Det har också luftats en del kritik och missnöje över att regeringen underlåtit att ingripa på andra områden. Det har här gällt frågan om jordbrukets maskinförsörjning, och det har gällt restriktionerna för bilismen; den senaste ärade talaren var ju mycket utförlig i sin kritik på detta område. Man har också ifrågasatt riktigheten av den utbyggda kontroll och koncentration av slakten, som gäller fr. o. m. januari månads ingång detta år.

Nu ligger det interpellationer på underrekningsbord både i fråga om jordbrukets maskinanskaffning och restriktionerna för bilismen, varför kamrar-

na få tillfälle att mer detaljdiskutera dessa intressanta spörsmål längre fram. Om jag emellertid skall säga något här, om, kan jag hänvisa till vad herr Pehrson-Bramstorp sade i sitt anförande när denna debatt öppnades. Han kom ett par gånger tillbaka till uttrycket: vi ha inte möjlighet att lyfta oss själva i håret. Både i fråga om jordbrukets maskinanskaffning och de impopulära ingripandena på bilismens område grunda sig regleringarna i stort sett på den satsen, att vi kunna inte undgå dem — helt enkelt därför att vi inte ha möjlighet att lyfta oss själva i håret!

Som var och en känner till sakna vi järn för den inhemska produktionen av jordbruksmaskiner och lantbruksredskap, och vi sakna valutor som skola ge oss möjlighet att i tillfredsställande utsträckning importera dessa förnödenheter. Jag ber att få erinra om att när det gäller lantbruksmaskiner ha vi inom regeringen betraktat dem såsom en angelägen nytthetsvara, som i olika sammanhang satts i en klar prioritetsställning. När importrestriktionerna genomfördes den 15 mars placerades importen av lantbruksmaskiner på den s. k. frilistan. Vid en del skärpningar som gjordes i juni månad och som gingo ut över industriens maskinanskaffning ansåg man det ändå nödvändigt att hålla jordbrukets maskiner fria från restriktioner i avseende på importen. Det var först i september månad, när läget var så pass allvarligt att den i dag rådande hårda politiken måste införas, som jordbruksmaskinerna kommo in under statlig licensiering och importreglering. För tiden efter september månad har lantbruksmaskinimporten bedömts som en import av första angelägenhetsgraden, och den har inte stått tillbaka för någon annan angelägen importvara i detta land under denna tid. För närvarande handlägger också industrikommissionen importfrågorna i avseende på lantbruks-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

maskiner i nära kontakt med jordbruksmaskinimportörernas organisationer.

Herr Pehrsson-Bramstorp yttrade sig bl. a. i den riktningen, att man också måste se till att jordbruksmaskinerna verkligen bli importerade, det är angeläget att man har maskinerna inne i landet, när vårbruket snart börjar. Allt det där är ju i och för sig riktigt, men i fråga om takten på importen ligger ju initiativet hos importörerna själva. Staten har inte etablerat sig som någon importör av jordbruksmaskiner. Staten lämnar licenser och ställer valuta till förfogande i den utsträckning som vårt trängda valutaläge medgiver.

Vad sedan gäller produktionen inom landet av järn till redskap och lantbruksmaskiner uttalade sig herr Pehrsson-Bramstorp så, att det hjälper inte om man inom regeringen håller ett otal beredningar för att klara denna fråga — här måste regeringen ge direktiv och order, om det skall bli något resultat av det hela. Detta var väl närmast en anmaning till undertecknad, som i min egenskap av ansvarig för den fronten har att ge dessa direktiv och order. Nu finns det ju en hel del folk som brukar anklaga mig för att ha litet för stor benägenhet att ge direktiv. Herr Pehrsson-Bramstorp och hans vänner voro rätt angelägna att framhålla detta, när vi för ett halvår sedan debatterade arealbidragen till jordbruket. Skulle jag nu med en gång ha blivit så blek och försiktig, att jag bara håller ett oändligt antal beredningar, utan att det blir något direktiv som följd därav? Nej, så är det självfallet inte. Jag kan som försvar för beredningarna i och för sig säga, att de äro nödvändiga för att ventilera försörjningsläget och situationen. Herr Pehrsson-Bramstorp är som gammal nioårig regeringsledamot väl medveten om beredningarnas nödvändighet. Jag kan också med glädje konstatera, att dessa beredningar givit en hel del resultat. Herr Pehrsson-Brams-

torp kan tala vid direktör Sundberg i första kammaren, som i sin civila gärning representerar en av våra största lantbruksredskapsfabriker. Som ett resultat av dessa beredningar har hans företag fått en järnförsörjning, som givit det möjlighet att under den gångna hösten och vintern tillverka de plogar för hästar och traktorer som varit nödvändiga för att en del av jordbruket skall kunna klara vårbruket om några månader.

Här är det fråga om vad de svenska järnverken kunna prestera; det är Domnarvet, Fagersta och Smedjebacken, som i sina fin- och mediumvalsverk svara för just de specifikationer som användas vid tillverkningen av jordbruksmaskiner och lantbruksredskap. Dessa företag ha dragits med utomordentligt stora besvärigheter. Jag är beredd förklara, att de gjort vad man kunnat begära för att komma oss till mötes, men de ha icke haft möjlighet att bemästra de svårigheter, som rullat över dem. Man har under sommaren haft en klar brist på arbetskraft. Järnverken och bruken, som tidigare arbetat i tre skift, ha fått nöja sig med två skift, i något fall med ett skift. Under den heta, varma årstiden är det ej så lätt att engagera folk till hårt, slitsamt arbete, som det här är fråga om. Arbetsmarknadskommissionen gjorde vad den kunde. Den drev en ackvisitionsverksamhet i hela landet, bland annat i hela Norrland. Men resultatet blev ej vad man väntade. Det var fram på hösten man kunde räkna med att det beträffande arbetskraftsförsörjningen ej längre, om jag så får säga, skulle uppstå flaskhalsar. När det på detta område lättade, ja, då tillkom en annan omständighet, nämligen svårigheten att hålla bruken med elkraft. Av den anledningen har den totala produktionen gått ner på dessa nödvändiga specifikationer, och man kunde inte gärna klara problemen så enkelt som herr

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Bramstorp gjorde gällande i sitt anförande. Han sade, att när det gäller konkurrens mellan erforderliga råvaror till jordbruksmaskiner och andra intressen, får allt annat stå tillbaka. Men om de andra intressena äro ytterligt angelägna intressen, ja, då blir man tvungen sätta sig ner och göra den avvägning och bedömning, som är erforderlig. Om vi med våra begränsade inhemska tillgångar skola se till att jordbruket får större tilldelning för sin maskinproduktion, då måste det gå ut över bland annat valstråds-, spik- och skruvtillverkningen och andra utomordentligt trånga sektioner. Det går ut över den tråd som användes i massaemballagen, och det är massan, som på världsmarknaden skall giva oss hårda valutor, som vi just nu äro i sådan avsaknad av. Det skulle bland annat betyda mindre järn till de nödvändiga byggnationer vi skola göra, när det gäller våra kraftverk, något som vi önska göra, oavsett hur besvärligt det än är, därför att vi icke om ett år eller två vilja stå i det predikamentet att få en nedgång i produktionskurvan av den anledningen att kraftverken ej kunna leverera elektrisk kraft i detta land, där de objektiva förutsättningarna därför finnas i utomordentligt tillfredsställande utsträckning.

Jag har endast velat peka på ett par av de konkurrerande områdena, för att kammarens ledamöter skola förstå, att problemet är ganska svärbemästrat, i varje fall mycket mera nyanserat än att man löser det på det enkla sättet, att man säger att här få andra intressen stå tillbaka, därför att jordbruket måste komma i första hand.

Såväl herr Pehrsson-Bramstorp som herr Andersson i Falun voro i sina anföranden inne på bilrestriktionerna för körtillståndsprövning och överhuvud taget på hela denna utomordentligt tråkiga och ledsamma apparatur, som vi äro tvungna dragas med med hänsyn

till våra begränsade tillgångar på bensin eller, rättare sagt, våra begränsade tillgångar på valutor att köpa bensin för. Herr Pehrsson-Bramstorp hoppades på, jag minns att han uttryckte det så, att undertecknad såsom sann demokrat av västerländskt ursprung skulle slopa körtillståndsprövningen och införa bensinransonering med grundtilldelning till alla. Om jag fattade herr Andersson i Falun rätt, hade han samma uppfattning. Jag är självfallet utomordentligt tacksam för karakteristiken och skall söka göra mitt bästa för att motsvara den. Men skulle det visa sig, att vi av försörjningsskäl omöjligen kunna följa herrar Pehrsson-Bramstorp och »Rasjön», får det icke fattas såsom något avkall på den demokratiska lödigheten hos det statsråd, som råkar ha olyckan att behöva vidimera en sådan framställning.

Nu har ledamoten av denna kammare herr Onsjö interPELLERAT i fråga om körtillstånden. Det blir följaktligen, som jag sade inledningsvis, tillfälle att mera i detalj ventilera denna fråga, när interpellationen kommer på kammarens bord. Jag vill endast konstatera, att när vi här i mars månad i fjol stodo inför den situationen, att det gällde att dämna upp den strida flod av bensin, som flöt ut i detta land, för att få den att falla inom ramen för vår betalningsförmåga, så tillgrep man en åtgärd, som väl i det läget var den minst ingripande åtgärden: man gjorde ingen allmän besinransonering, man gjorde ingen allmän behovsprövning; man sade bara kort och gott, att de som i dag köra med sina bilar få fortsätta att köra, men hädanefter sätta vi icke in några nya bilar, vi utöka icke bilparken med mindre vederbörande kan förete ett angeläget behov av att ha ett motorfordon till sitt förfogande.

Det är klart att man kan säga som här sagts, att detta icke är någon demokratisk ståndpunkt. Det innebär med

Vid remiss av statsverkspropositionen.

de begränsningar vi i dag ha med avseende å körtillstånden, att många — jag vill icke säga utomordentligt angelägna men jag kan säga många angelägna — behov bli utan, samtidigt som de som till äventyrs hade bil den 19 mars få fortsätta att åka i den bilen, även om de icke alls behöva det. Det är självfallet, att det stöter folks vanliga rättvisepufffattning och att man reagerar mot detta.

Men det finnes bara två alternativ att komma ifrån det. Det är att göra en allmän behovsprövning och behandla alla lika, varvid alla ställas utanför som icke redovisa ett angeläget behov, eller att genomföra en bensinransonering.

Jag ber att få erinra om att i det läget ingrepp motorismens och bilismens olika organisationer och begärde, att de skulle få chansen att klara detta själva: de ville icke ha någon allmän behovsprövning och de ville vid det tillfället ej heller ha någon bensinransonering; de ville ha möjlighet att genom en frivillig återhållsamhet och besparing komma ned inom den kvantitet, som vi enligt importplanen ha räknat med att konsumera.

Motorismens organisationers företrädare förklarade sig beredda att taga en del obehag för att slippa en allmän reglering på området. De förklarade sig beredda att taga detta söndagsförbud och detta lördagskvällsförbud; de förklarade sig beredda att taga viss räjongbegränsning för drosktrafiken under lördags- och söndagsdygnen, allt i akt och mening att få hjälp i sina strävanden att komma ned till en önskvärd bensinförbrukning. Nu fick motorismen den chans, som den själv önskade. Då är det väl kanske honnett att låta motorismen prova, ifall den kan klara denna sin arbetsuppgift. Jag skall icke spå huruvida det går; jag hoppas livligt, att det skall lyckas. Men om man vill vara planerare och en försik-

tig planerare, måste man ju alltid ha någonting där bakom, ifall den frivilliga besparingen skulle misslyckas. Det är av den anledningen som länsstyrelserna i dag ha bekymren med försärbetena för en allmän behovsprövning.

Nu förs ju här fram krav på ransonerung med tilldelning för alla, som överhuvud taget ännu ha sina bilar i gång. Är det så att man gör en bensinransonering med viss grundtilldelning till alla, kräver väl också rättvisan, att man släpper loss de 18 000 personbilar, som i dag stå uppallade i garage och ej komma ut i trafiken på grund av körtillståndsprövningen. Det blir på de premisserna en ovanligt stor vagnpark, på vilken vi skola fördela våra begränsade bensinkvantiteter. Det blir en lastbilstrafik, som är uppe i 70 000 enheter, sett mot ungefär 60 000 enheter före kriget. Det blir en personbils- park, som är uppe i ungefär detsamma som före kriget, kanske litet därutöver. Det är alldeles klart, att om man vill tillgodose — vilket man måste göra — nyttotrafiken i första hand, så blir den kvarvarande kvantitet, som skall delas ut på den privata bilismen, av ganska ringa omfattning.

Jag vill minnas att det var herr Pehrsson-Bramstorp, som i sitt anförande sade att han skulle vara glad, om han också bara hade 60 liter per månad att röra sig med. Tyvärr måste jag mot bakgrunden av de utredningar, som gjorts av expertisen på området, säga att med den bensinkvantitet, som står till vårt förfogande inom importplanen, och med beaktande av att vi måste tillgodose den nödvändiga trafiken — lastbilstrafiken, taxitrafiken och omnibustrafiken — kommer den kvantitet, som blir över till privatbilar, som icke ha en absolut klar nyttokarakter, att bli mycket mindre än till och med den blygsamma kvantitet, som herr Pehrsson-Bramstorp förklarade sig beredd att vara nöjd med.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Det finns en annan sak, som också kommer in i ekvationen. Det är, att i alla de länder, där man har provat en bensinransonering, har man skändligt spruckit på den. Man har provat den i Danmark, man har provat den i Norge, man har provat den i England och man har provat den i Frankrike. På alla dessa platser har man efter en tid konstaterat, att det går icke med en bensinransonering, där alla skola ha en grundtilldelning, därför att det blir en svart handel, som gör hela ransoneringen illusorisk.

Nu har jag därmed ej sagt, att det skulle behöva gå lika illa i vårt land. Det är möjligt, att de svenska bilisterna ha en starkare känsla av respekt för ransoneringsordningar och, om jag så får säga, en starkare känsla av respekt för myndigheternas bestämmelser än vad man har bland bilisterna i de länder jag här räknat upp. Det är möjligt att det är så; men det finns ingen garanti för att det är på det sättet.

Jag har velat göra dessa reflexioner i anledning av att så många talare trott, att hela problemet skulle vara löst med en bensinransonering. Jag vill också påpeka, att när det måste bli så liten tilldelning till privatbilismen, så har man, eftersom innehavare av motorfordon många gånger ha goda ekonomiska möjligheter, anledning befara att man får en illegal handel i gång med de dyrbara bensinlitrarna. Då flyter bensinen ut i strömmar, som icke folkförsörjningsmässigt och nationalekonomiskt äro de riktiga. Det kan bli störningar i den ofrånkomligt nödvändiga trafikapparaten som vi måste uppehålla. Dessa störningar vill jag icke så här utan vidare nonchalera och säga: dem kunna vi taga och leva lika glatt i alla fall.

Jag vill också här bara en passant meddela, att man beräknar, att införandet av en bensinransonering kom-

mer att medföra en administrativ apparat, som sysselsätter i runt tal 500 personer, om jag även räknar med de människor på oljebolagen, som skola involveras i ransoneringsarbetet.

Jag vill också innan jag slutar säga någonting om en fråga, som herr Skoglund i Doverstorp tog upp, nämligen om koncentrationen av slakten. Herr Skoglund ifrågasatte, om det varit nödvändigt med denna stränga och rigorösa reglering av slakten och handeln med kött och fläsk. Jag ber att få erinra om att av vår årsproduktion av kött och fläsk på 280 miljoner kilo kan man med starka skäl säga, att ungefär 9 å 10 % går på illojala vägar. Det finnes vissa utredningar som ge belägg för detta. Det betyder kvantitetsmässigt, att det under fjolåret såldes 20—25 miljoner kilo svart kött och fläsk, om jag så får uttrycka mig.

Vilka lida av det? Det är naturligtvis för det första jordbrukets ekonomiska organisationer. De kunna ju av kända skäl ej låna sig till någon illojal handel med kött och fläsk. Jag vill också till jordbrukarnas erkännande säga, att det ha de icke gjort. Sveriges slakteriförbund har varit angeläget att hålla ransoneringsstadgar och principer i helgd. Det har varit utomordentligt välgörande för folkhushållet under dessa ransoneringsstider att kunna lita på denna lojalitet från jordbrukarnas föreningsrörelser. Men självfallet ha de lidit av att en svart handel gått vid sidan om och att mot ransoneringsordningen illojala uppköpare rest omkring bland bönderna och därför att det ej finns normalpriser på levande djur kunnat bjuda över och på detta sätt ställt den enskilda föreningsbonden på ganska hårda prov som organisationsmänniska, prov som han kanske icke alltid lyckats stå rycken inför. Det är därför ett angeläget intresse för jordbrukarna själva att få komma till rätta med detta. Vidare är det ett intresse

Vid remiss av statsverkspropositionen.

för den lojala handeln och i sista hand ett intresse för alla lojala konsumenter.

Jag är medveten om att herr Skoglund delar min uppfattning. Här föreligger säkerligen icke någon divergens. Men vill man taga konsekvensen av att komma till rätta med denna illojala handel, kommer man ej undan denna hårda koncentration. Sedan kan saken självfallet diskuteras. Herr Skoglund har den uppfattningen, att vi gått litet längre än som varit nödvändigt. För egen del har jag den uppfattningen, att vi gått så långt som är nödvändigt.

Jag vill också säga, att denna koncentration av slakten har genomförts i full överenskommelse och samförstånd med jordbrukarnas organisationer, med Sveriges slakteriförbund och med Kooperativa förbundet. Det har icke anförts några reservationer från jordbrukarnas representanter i livsmedelskommissionen och andra myndigheter.

Jag vill minnas, att herr Skoglund läste ett brev för oss på förmiddagen. Det var en jordbrukare som skrev till honom och var så ärlig, att han till och med talade om sitt namn, när han skrev brevet. Han ifrågasatte, om regeringen drev upp sin ranson, innan cirkuläret om slaktens koncentration utfärdades. Jag vill icke replikera herr Skoglund, men jag vill giva honom rådet, att när han svarar denne jordbrukare bör han säga till honom, att han i konsekvensens intresse även insisterar på att fråga, ifall icke styrelsen för Sveriges slakteriförbund och jordbrukarna i livsmedelskommissionen också drev upp sin ranson, innan de träffade överenskommelse med regeringen om detta cirkulär.

Detta var några av de försörjningsfrågor, som återkommit i en hel del av olika talares inlägg här i dag. Jag har icke kunnat uraktlåta att, låt vara blott i stora drag, bemöta dem. De komma att bli föremål för riksdagens noggranna och detaljerade överlägg-

ningar längre fram. Därför kanske det är onödigt att spilla mera ord och tid på dem vid detta tillfälle.

Herr ANDERSSON i Falun erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Statsrådet säger, att därest ej sparsamhetskampanjen för minskad bensinförbrukning ger önskat resultat finnas bara två vägar: antingen behovsprövning för att behandla alla lika eller också bensinransonering. Jag tror, att jag i mitt anförande klargjorde, hur svårt det var att genomföra önskemålet att behandla alla lika. Det var just det jag betecknade som den största svagheten i detta system av prövning, att man ej når någon nöjaktig rättvisa.

Jag vill icke byta arbete med folkhushållningsministern, men jag inbjuder honom att sitta på länsstyrelsen i Falun i tre veckor och gå igenom de 8 000 ansökningar, som ligga sedan den 5 januari. Då får han själv se, hur omöjligt det är att nå det syfte han anför som önskvärt: att behandla alla lika. Man kunde behandla alla lika, om man droge in alla tillstånd, men att vid en omprövning av tillstånden behandla alla rättvist är omöjligt. Det finnes knappast en enda bil, där det icke kan anföras något skäl för att den har en viss nyttokaraktär. Lyxbilarna äro till antalet ytterligt få. Att skilja det ena fördonet från det andra, när behoven äro av ungefär lika karaktär, står ej i mänsklig makt. Därför kommer missnöjet att stegras i den mån dessa indragningar gå längre och längre.

När statsrådet talar om hur svårt det varit att genomföra bensinransonering i andra länder, glömde han nämna, att vi hade bensinransonering i början av kriget. Jag erinrar mig icke, att den slog så dåligt ut. Varför upphörde den? Jo, därför att det tog totalt slut på bensinen. Viingo övergå till gengasdrift.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Det var icke för att ransoneringen misslyckades, som den togs bort.

När statsrådet gjorde en jämförelse mellan bensinransoneringen och den illegala handeln med kött och fläsk, så tror jag, att svartabörshandeln med bensin kommer att röra sig om betydligt mindre kvantiteter.

Härpå anförde

Chefen för folkhushållningsdepartementet herr statsrådet **STRÅNG**: Herr talman! Jag har i mitt anförande, såsom jag sade, icke gått in på detaljer. Men om man icke är nöjd med det nuvarande systemet med körtillståndsprovning, finns det två andra system. Det ena är en allmän omprovning, där man självfallet icke får någon millimeterrättvisa men där de mest iögonenfallande orättvisorna kunna elimineras. Det andra systemet är en bensinransonering med fri tilldelning till alla. Men även detta system för med sig en ömtålig och svår angelägenhetsbedömning. Alla kunna icke få lika mycket bensin. Där får man göra en inklassering i olika behovsgrupper, och därvid komma kontroverser att uppstå mellan de olika grupperna om de kvantiteter, som respektive grupper kunna erhålla.

Jag tror icke, att man bara kan hänvisa till 1940 och säga, att då hade vi en bensinransonering, som gick relativt bra. Vi hade den, kan jag säga, så länge bensintillgången räckte. Men som alla känna till var det en ganska kort och tillfällig historia. Dessutom var denna bensinransonering förknippad med körtillstånd. Följaktligen låg där bakom samma behovsprovning, som man alltid har framför sig, när det gäller att fördela en för liten kvantitet bland för många fordonsägare med ett samlat för stort behov i förhållande till våra tillgångar.

Herr **ANDERSSON** i Falun erhöi på begäran ordet för kort genmäle och yt-

rade: Herr talman! Därest de centrala myndigheterna möjligen leva i den föreställningen, att körtillståndstvånget och förbudet mot söndagskörningar kunna upprätthållas effektivt, hänge de sig åt illusioner. Det är nämligen omöjligt för polismyndigheten att ens något så när kunna kontrollera om dessa båda förbud överträdas. Det är ingen större konst för folk, som vill fuska, att fara ut på en söndag, i varje fall icke sedan det blivit mörkt. Vi ha icke tillräcklig polisbevakning för att kunna ordna kontroll på alla vägar. Detsamma är förhållandet med körtillståndet. En person, som har en bil i sitt garage och kan köpa bensin, anser sig nog icke göra någon större synd, om han kör då och då. Det skulle vara en sällsynt otur för honom, om han bleve ertappad på en sådan färd i skymningen.

Vidare anförde:

Herr **SEFVE**: Herr talman! Gång efter annan får man läsa i tidningarna om vilket besvär affärsmän och industridkare ha med de många statliga kommissionerna. Särskilt en göteborgare har rikliga tillfällen att få höra klagomål över de olidliga förhållandena på detta område. Den som reser mellan Göteborg och Stockholm kan inte undgå iakta hur tid, som borde användas på bättre sätt, slösas bort på resor till Stockholm och antichambroring hos de olika statliga myndigheterna. Företagschefer, som förgäves sökt per post, telegraf eller telefon klara upp kommissionsbesvärigheterna, måste allt som oftast upp till den statliga dirigeringscentraler för att om möjligt genom personliga samtal klargöra för de olika tjänstemännen vad de ej lyckats åstadkomma genom mera tidsbesparande samfärdsmedel. Uppenbart är att enbart detta förhållande är av ondo. Ofta högt utbildad och effektiv arbetskraft måste användas på något så improduk-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

tivt som en uppvaktning, som bort vara onödig.

Talar man med dessa resenärer om deras erfarenheter, får man till livs redogörelser för handläggningen i kommissionerna av ärendena där, som — för att använda ett milt uttryck — vittnar om en märklig långsamhet och osäkerhet. Den som hör dessa berättelser kan — om de nu äro sanna — inte undgå att känna sig upprörd över det slöseri med arbetskraft och den brist på verklighetssinne, som de vittna om. Men ber jag vederbörande att här i riksdagen få påtala dessa olidliga arbetsförhållanden och därvid använda mig av de exempel, som i detta avseende anförts, ombeds jag i regel att låta bli. De klagande säga sig visserligen garantera riktigheten av vad de berättat, men de äro rädda för konsekvenserna. »Om det kommer fram, att det är vi som klagat», säga de, »få vi inga licenser längre, och hur skola vi i så fall kunna existera. Vi äro ju numera beroende av den statliga dirigeringen.»

Jag lämnar nu helt och hållet åt sidan huruvida de häri ha rätt eller inte — för min del skulle jag inte anse det troligt. Ett faktum är dock, att man i mycket stor utsträckning har denna föreställning. Rädslan är en realitet, som man måste räkna med, när man skall bedöma hithörande problem. Enbart själva faktum måste tydligen alstra ett kryperi för kommissionerna, som inte kan vara hälsosamt.

Ibland träffar man emellertid representanter för firmor, som säga: »Visserligen utsätter jag kanske mig själv för en rad obehag och tar kanhända risker, som äro ganska stora, men jag inser, att om vi skola kunna få någon rätsida på trasslet så måste någon lägga fram sina klagomål inte bara i allmänna talesätt utan precis så som det har varit och fortfarande är.» Jag fick sålunda för någon tid sedan besök av en industriidkare i Göteborg, som inte

bara beklagade sig över dessa förhållanden utan som också hade med sig papper och handlingar, av vilka det syntes framgå, att åtskilliga ärenden handlagts på ett — efter vad det tycktes — både besynnerligt och för landet olämpligt sätt. Ett exempel. Som bekant råder i landet stor brist på ylledamstrumpor. Kunde denna brist botas utan att man för mycket tärde på landets tillgångar av valuta, vore det tacknämligt. Den firma, som jag nu talar om, fick i början av år 1947 kontakt med en välkänd strumpfabrikant i den ryska zonen av Tyskland, med vilken firman före kriget gjort stora affärer. En preliminär överenskommelse om löntillverkning av en rätt stor kvantitet ylledamstrumpor träffades. Garnet fanns tillgängligt i Sverige, och arbetet kunde igångsättas så snart licenserna på ömse håll blivit ordnade. Endast förädlingskostnader, utgörande cirka 40 procent av varans värde, skulle betalas i utländsk valuta. Vederbörande svenska myndigheter, som höllos underrättade om förhandlingarna, lovade att så snart den ryska militäradministrationens godkännande förelåg lämna erforderliga export- respektive importlicenser. Detta godkännande utfärdades den 16 maj och avlämnades till svenska konsulatet i Berlin den 22 maj tillsammans med det ryska transporttillståndet. Den 16 juni kommo handlingarna firman tillhanda genom utrikesdepartementet, och samma dag skickades licensansökningarna till handelskommissionen. Trots ärendets brådskande natur tog det sex veckor för kommissionen att expediera licenserna, och garnet kunde alltså icke skickas härifrån förrän i augusti. Den tyske fabrikanten hade från början lovat att leverera strumporna före utgången av 1947, men på grund av dröjsmålet i handelskommissionen måste leveransterminen framflyttas till början av 1948. Förädlingskostnaden skulle beta-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

las medelst oåterkallelig rembours i en berlinbank till förmån för den tyska sovjetadministrationens utrikeshandelsförvaltning. Eftersom handelskommissionen, för den importlicens som utställdes, begränsade giltighetstiden till den 31 december, kunde vederbörande svenska bank icke öppna rembours med längre giltighetstid. För att kunna förnya importlicensen före årsskiftet begärde firman därför redan den 19 november hos handelskommissionen att densamma skulle förlängas att gälla första halvåret 1948. Trots påminnelser vid besök och per telefon lät kommissionen vecka efter vecka ärendet ligga obehandlat. Den 18 december lovade man äntligen tillse att någonting blev åtgjort, men sedan avhördes därav ingenting förrän den 3 januari, då någon på valutakontoret ringde upp och meddelade, att handlingarna föregående dag sänts över till honom från handelskommissionen. Vederbörande lovade också att påskynda behandlingen men först den 14 januari fick firman från handelskommissionen förlängningsbeviset för den tidigare beviljade importlicensen. Eftersom ansökan insänts den 19 november hade behandlingen av förlängningen tagit närmare 2 månader.

Firman framhåller, att kommissionen dock borde ha kunnat inse, att detta ärende krävde skyndsam handläggning både i somras och i all synnerhet nu senast, då det som sagt blott var fråga om en nödvändig förlängning av en förut utfärdad licens. Bortsett från allt onödigt arbete, all oro och väntan, som firman i fråga blivit utsatt för, har genom den påtalade långsambeten en för affärens genomförande farlig situation uppstått. Remboursen har ej kunnat förnyas vid årsskiftet, och detta kan befaras komma att medföra många och stora svårigheter, detta särskilt om den tyske strumpfabrikanten eller de ryska myndigheterna på grund av den bort-

fallna bankgarantien skulle anse den gamla överenskommelsen förfallen.

Av andra fall synes det framgå, att kommissionen antingen själv ibland handlar på ett inkonsekvent sätt eller också skriver sina anvisningar eller formulerar sina blanketter så, att de missförstås av vederbörande licenssökande. Ett exempel. En strumpfabrik fick i början av december erbjudande att köpa en begränsad kvantitet kamgarn från en belgisk leverantör. Kvaliteten var utmärkt och priset ej högt. I enlighet med de anvisningar, som återfinnas i kommissionens meddelande nr 68 och varom erinras genom ett observandum på licensblanketterna, slöt den svenska firman icke genast något bindande avtal utan sökte först importlicens. Ansökan återkom emellertid efter ett par dagar med anmodan från vederbörande, att densamma skulle kompletteras med säljarens orderbekräftelse eller proformafaktura. Strumpfabriken tog detta som en uppmaning att göra upp affären med den belgiska firman, och när den definitiva orderbekräftelsen anlände efter några dagar blev licensansökan, åtföljd av bekräftelsen, genast återsänd till handelskommissionen. En vecka senare kommo samtliga handlingar tillbaka med en vidfäst pappersremsa medelst vilken kommissionen underrättade, att den icke var beredd mottaga ansökningar om import från Belgien, förrän särskilt meddelande bleve lämnat, och att detta skulle ske i anslutning till avslutandet av ett handelsavtal. Den klagande frågar nu, varför detta svar icke lämnades genast, så att den svenska firman kunnat informera den belgiska om läget.

För min del vågar jag inte uttala mig om var felet i sådana fall som detta kan ligga. Jag nöjer mig med att konstatera, att under nuvarande förhållanden en rad besvärligheter uppkommit, som kanske kunnat undvikas. Den good will, som gamla svenska firmor arbe-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

tat sig fram till i utlandet, blir lätt förstörd, om firmorna först träffa avtal och sedan till följd av bristande licenser inte kunna fullfölja dem.

En annan typ av klagomål är också ganska vanlig och kan belysas av följande exempel, som för någon tid sedan gick genom tidningspressen. En importör, som inom parentes sagt tidigare varit etablerad i strumpbranschen, hade i augusti månad fått importlicens på nylonstrumpor från USA till ett värde av 800 000 kronor. Detta var i och för sig anmärkningsvärt, ty vid ifrågavarande tidpunkt fingo gamla branschföretag avslag på sina ansökningar därför att nylonstrumpor ansågos som umbärlig vara. Ännu egendomligare tedde sig saken, när det blev bekant, att inköpspriset varit 18 dollars per dussin, medan tidigare licenser vägrats för likartad vara så snart priset översteg 12 $\frac{1}{2}$ dollars. De tidningar, som togo upp saken, uppmanade handelskommissionen att förklara skälet till ett dylikt slöseri med dollarvaluta. Ett göteborgsföretag, som fann sina intressen åsidosatta, tillskrev kommissionen i saken, och i det svar, som efter lång betänketid lämnades, förklarades, »att det givetvis icke är möjligt för kommissionen att med enskilda importörer diskutera andra importörers affärsangelägenheter sådana de blivit av kommissionen kända under handläggningen av licensärendet». Med denna motivering avböjde således kommissionen att lämna några upplysningar rörande den åsyftade importen av nylonstrumpor.

I detta liksom i åtskilliga andra liknande fall gör sedan ryktet gällande, att licens beviljats i annan ordning än den vanliga.

Handelskommissionens sätt att bevilja licenser har också dragits inför JO i en anmälan från en industriidkare i Göteborg. Denne konstaterar i en inlägga till JO, att när han hos kommis-

sionen skriftligen begärt upplysning om kvantiteten av vissa importerade varor har intet som helst svar kommit och att vid personligt besök svaret blivit avvisande. Vederbörande gör för sin del gällande, att handelskommissionens åtgärder i detta avseende sprida en allmän rättsosäkerhet. Var och en, säger han, som har med handelskommissionen att göra, känner sig tydligen helt utlämnad åt den licensskrivande tjänstemannens godtycke. Den som kritiserar förhållandena har en känsla av att han riskerar repressalier t. ex. i form av en om möjligt ännu långsammare behandling av sina ärenden eller ock avslag på sina ansökningar.

Detta var ett referat av en skrivelse till JO. Huruvida de sålunda uttalade misstankarna äro riktiga eller inte lämnar jag helt och hållet därhän. Att de äro allmänt spridda är säkert, likaså att förhållandet är till skada för de statliga kommissionernas möjligheter att arbeta framgångsrikt. Något bör göras för att hos de licenssökande skapa större förtroende för kommissionerna.

De nu senast av mig anförda uttalandena äro som sagt hämtade ur ett yttrande till JO. Såvitt jag vet har JO ännu inte tagit ställning till dem. Det kan emellertid ifrågasättas, om det är lämpligt att JO belastas med ärenden av detta slag, då ju antalet av dessa kan befaras växa i oroande grad, men det förefaller mig nödvändigt, att de licenssökande, som anse sig ha anledning till klagomål, få vetskap om vart de skola vända sig med dessa. Den uppfattningen är nog ganska allmän, att det bör tillskapas en särskild av kommissionerna oberoende klagostans, som gärna dessutom bör få till uppgift att övervaka kommissionernas verksamhet.

Mycket påtalad är den långsamhet, varmed ärendena handläggas. Såväl registrering som expedition tar mycken tid. När t. ex. en licensansökan inläm-

Vid remiss av statsverkspropositionen.

nades den 27 november, kom meddelandet att ansökan inkommit först den 8 december. Varje ärende måste, efter vad det säges, före avgörandet remitteras till andra kommissioner. När ett ärende kommit in till handelskommissionen och där registrerats, remitteras det kanske till industrikommissionen, därpå till priskontrollnämnden och går sedan tillbaka till handelskommissionen. Sedan licensen beviljats, är ärendet dock icke klart, ty först måste valutakontoret bevilja valuta. Det är möjligt att allt detta under nuvarande förhållanden är nödvändigt, men nog skapas därigenom långa dröjsmål, som många gånger äro till stor skada. Att priskontrollnämnden skall yttra sig är ju förstäeligt, men nog förefaller det som om mer rutinmässiga regler skulle kunna tillämpas, så att den långa omgången i ett flertal fall skulle kunna förkortas. Att priskontrollnämnden dessutom i vissa fall synes ha förlorat kontrollen över marknaden är en annan historia. Enligt uppgift säljas nu oombärliga varor till priser, som i betänklig grad överstiga av priskontrollen fastställda normalpriser.

I kommissionerna utföres självfallet en oerhörd massa arbete, som inte ger motsvarande produktiva resultat. Ännu betänkligare är dock det arbete, som måste utföras i de många licenssökande firmorna. Dessa måste sysselsätta ett stort antal anställda för att fylla i blanketter och svara på frågor från kommissionerna. Denna arbetskraft måste betalas genom höjda priser på nyttigheter. En mängd arbetstid går också förlorad hos företagen både genom väntan på kommissionernas beslut och genom under normala förhållanden onödiga skrivelser, telegram och telefonsamtal med de utländska förbindelserna. Under normala tider kunna affärer göras upp direkt med utlandet utan tidsutdräkt. Nu däremot kan ett avtal slutas endast under förutsättning att

licens beviljas. Under tiden tills detta sker måste ständig kontakt uppehållas åt olika håll. Om licensansökan avslås, har allt arbete och alla kostnader varit bortkastade. Om licensen beviljas vid en för sen tidpunkt har tiden för affärsöverenskommelsen kanske överskridits. Affärsöverenskommelsen är då ej längre giltig, utan nya förhandlingar måste upptagas.

Jag förstår mycket väl att under de förhållanden, i vilka vi nu råkat, handelen inte utan mycket stora risker kan släppas helt fri, men jag vet också, att det finns folk, som anse att de riskerna borde vara mindre än de, som nu föreligga som följd av det statliga förmynderskapet. Det är uppenbart att de skadeverkningar som genom denna statliga centraldirigering av vår handel med utlandet åsamkas näringslivet blivit stora. Annat var ej heller att vänta. Det finns väl ingen som tror att man från en central i Stockholm utan olägenhet skall kunna behärska och dirigera en så mångsidig näringsverksamhet som den, som tar sig uttryck i vår utrikeshandel.

Herr VON SETH: Herr talman! Ett gammalt uttryck säger, att det är mycket, mycket svårt att ena svenska folket, och säkerligen är det högst få gånger som det svenska folket varit enigt. Men i fråga om bilar och bilåkning är det en annan sak. Det är lätt att komma till tals med folk i dessa stycken, och utan att göra sig skyldig till överdrift torde man kunna konstatera, att svenska folket är ganska enigt om att de restriktioner och förbud av olika slag, som i detta avseende funnits under den senaste tiden, borde ha kunnat tillämpas på ett smidigare sätt än som skett. Jag vill för min del icke på något sätt förringa de mycket stora svårigheter, som folkhushållningsministern i detta avseende haft att kämpa med, men den som något skärskådat

Vid remiss av statsverkspropositionen.

vad som härvidlag åtgjorts måste dock kritisera förbudet mot bilkörning mellan lördag kl. 18 och måndag morgon. Hur många människor finns det icke, och då framför allt på landsbygden, som sparat ihop till en bil för att från ett avlägset liggande ställe kunna komma i kontakt med andra människor, göra gudstjänstbesök eller besök till trevnad och nöje. En sådan bilägare har mycket svårt att förstå, att även om han sparar in på sin bilåkning under veckans vardagar han är förbjuden att använda sin bil under veckohelgen. Det är därför givet att mycken kritik riktats mot detta förbud.

Folkhushållningsministern gick i sitt anförande icke in på frågan om den skärpta bensinbeskattningen och fordonsbeskattningen. Jag förstår ju att detta berodde därpå, att under propositionen i fråga återfinns inte statsrådets eget utan finansminister Wigforss' namn. Nog måste man väl säga, att denna proposition, som rör beskattningen av ett av våra viktigaste fortskaffningsmedel, väckt mycket stor undran bland de av frågan berörda. Under de senaste 30 åren har inom vårt land en fullständig revolution ägt rum på kommunikationsväsendets område. Tidigare voro järnvägarna det dominerande fortskaffningsmedlet, och på landsbygden åtminstone var man van vid att använda hästfordon även på långa sträckor eller också gick man till fots. Under de senaste årtiondena har emellertid biltrafiken kommit alltmera i förgrunden och personbiltrafiken och lastbiltrafiken för att nu icke nämna postbiltrafiken ha — den senare framför allt i Norrland — bidragit till att bryta landsbygdens isolering. Landets olika delar ha på detta sätt kommit våra kulturcentra närmare, och tack vare den ökade biltrafiken har handel och vandel stimulerats. Utan överdrift torde man också kunna säga, att bilen blivit icke bara

människornas utan även näringslivets viktigaste samfärdsmedel. Återverkningarna av bilrestriktionerna komma därför att sträcka sig över mycket stora områden av vårt samhällsliv och drabba icke bara landsbygdens folk och städernas innebyggare utan även hela vår produktion, en produktion, som enligt vad herr statsministern sagt svenska folket måste öka. Finansministern har ju i allmänhet ingen större aktning för svenska folkets tillhörigheter, och läser man denna proposition om ökade skatter på bensin och motorfordon kommer man osökt att tänka på att finansministern jämställer dessa skatteobjekt med grammofonskivor, nagellack, parfym och håroljor. Låt vara att finansministern procentuellt sett icke höjer skatten lika mycket på bilar och bensin som på parfym och håroljor, så måste dock den förra höjningen få stora återverkningar på flera områden av vårt näringsliv. Det blir dyrare frakter och därmed obönhörligen högre priser på förnödenheter av olika slag. Jag skulle vilja fråga jordbruksminister Sköld, om han vill att de dyrare frakter, som obönhörligen komma att bli en följd av en ökad beskattning i detta hänseende, skall gå ut över de priser, som regering och riksdag åsatt jordbrukets produkter. Beträffande mjölk, potatis och dylikt, som ofta måste fraktas långa vägar med bil, frågar man sig: Skola Sveriges bönder betala dessa ökade kostnader i den mån de hänföra sig till mjölk och potatis, och skola Sveriges jordägare betala dem i den mån de hänföra sig till veden och andra skogens produkter? Man har säkerligen anledning att ställa sig dylika frågor inför här föreliggande spörsmål.

Jag tror icke att det i denna sena timme lönar sig att mera ingående lägga ut texten om i vilken grad bilen så att säga vuxit till ett med svenska folket. I vårt land med dess långa avstånd och glest befolkade landsbygd

Vid remiss av statsverkspropositionen.

betyder förvisso bilen för många människor vad man kallar livets nödortf. Låt vara att finansministern behöver 500 miljoner kronor som tillskott i statskassan, så är därmed icke sagt att just motortrafiken skall bidra med cirka 180 miljoner kronor i form av ökade skatter. Förslaget om särskild fordonskatt har mottagits med de största farhågor av näringslivet, och jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon överdrift när jag påstår, att detta är ett angrepp på den ekonomiska och medborgerliga friheten i landet.

Den utredningskommitté, som haft hand om saken, fick innan kommittén hade börjat sitt arbete sig förelagd en matsedel av finansministern, där det stod uppräknat vilka varor som skulle skattebeläggas och vilka skattesatser som skulle åsättas. Det är ju inom parentes sagt också ett belägg för att riksdagen inte är självständig och att de utredningsmän, som accepterat förslaget, icke haft någon självständig åsikt. Men vad som förvånar mig mest är att bondeförbundets representant i denna beskattningskommitté inte avgivit någon reservation, såvitt jag har kunnat se i den kungl. propositionen. Högerns representant herr Henriksson har avgivit reservation och likaså folkpartiets representant, men trots att jag läst varenda sida i propositionen har jag icke kunnat finna att bondeförbundets representant på något sätt reserverat sig mot detta dråpslag mot näringslivet och landsbygden utan svalt kommittémajoritetens och finansministerns förslag i detta avseende. Visserligen har partichefen herr Pehrsson-Bramstorp, som talade först i dagens debatt, riktat sig mot denna bilbeskattning, men kvar står dock att partiets representant i kommittén icke har tagit avstånd från den.

I radio gav man för någon vecka sedan ett avsnitt ur en revy från Göteborg, där man skämtade en smula van-

vördigt med hans excellens statsministern, som råkat ut för en liten fatalitet i samband med en bilfärd från en teater. Det visade sig då enligt kåsören, att det uppstått två partier: det ena ville att statsministern skulle gå och det andra att han skulle åka. Båda partierna voro emellertid eniga i sin önskan att han inte skulle sitta kvar. Åtminstone från det håll, som jag representerar, önska vi, om friheten i fortsättningen skall beskäras såsom skett hittills, ingalunda att statsministern skall sitta kvar.

Det talades i en tidning för någon tid sedan om de trötta människens regemente. När man talar om trötthet i detta sammanhang menar man, att den nuvarande regeringen, som dock suttit vid makten åtskillig tid, icke varit i stånd att föra en målmedveten ekonomisk politik med ett klart preciserande av målen och med anvisande av medlen. Man måste nog ge denna tidning rätt i att både de förut framlagda och de av regeringen bebådade förslagen i finansiella, skattetekniska och ekonomiska frågor klart understryka, att regeringen har begått en serie av missgrepp. Detta jämte regeringens underlåtenhetssynder har nu skapat en situation, där man har på känn att regeringen känner sig tämligen villrådlig.

De ekonomiska frågorna skall jag inte på grund av den sena timmen gå närmare in på — det har andra talare gjort — men jag kan inte underlåta att påpeka, att när det polska handelsavtalet i maj månad förra året diskuterades här i kammaren, frågade jag om hans excellens utrikesministern lagt märke till de tecken på Sveriges sjunkande anseende i utlandet, som framträtt allt klarare på den ekonomiska horisonten. Utrikesexcellensen viftade bort mitt påpekande med en magistral replik om att han föga brydde sig om vad mina, som han yttrade sig, amerikanska affärsvänner ansågo. Frågan om

Vid remiss av statsverkspropositionen.

vårt lands sjunkande goodwill torde inte kunna avfärdas så enkelt. Det borde såväl utrikesministern som övriga statsråd inse vid det här laget. Det är inte bara i Förenta staterna som man kan inregistrera tecken på tvivel om den svenska regeringens duglighet att handhava ekonomiska ting. För knappa tre veckor sedan skrev den ansedda schweiziska tidningen Neue Züricher Zeitung en artikel, som endast alltför tydligt visar, att uppfattningen om den svenska regeringens ekonomiska inkompetens inte enbart är tillfinnandes hos oppositionen här hemma. I denna internationellt ansedda schweiziska tidning hette det bland annat så här: »Nordens 'gyllene stormakt' Sverige har kapitulerat utan villkor. Medelvägens land, som av Marquis Childs så översvallande berömdes för sin lyckliga balansgång mellan extremerna, har avstått från sin fria kurs och mycket klart måst bekänna färg till förmån för ett av de läger, i vilka världen för närvarande har uppdelats.» Tydligt är det något av våra av regeringen så ivrigt påskyndade handelsavtal som åsyftas, och formuleringen tyder sannerligen inte på att regeringen skapat någon ökad goodwill bland schweiziska bedömare.

Apropå denna artikel från Schweiz kan jag konstatera en liten lustighet, nämligen att folkpartichefen i en cirkulärledare uppmanat sitt partis press att ägna något större uppmärksamhet åt herrar Gjöres och Sträng och inte bara koncentrera sig på herrar Erlander och Wigfors. I Schweiz blev han bönhörd redan innan han kommit med sin cirkulärskrivelse. I den nyss citerade tidningen sägs det nämligen om herr Gjöres' införselplan för livsmedel, att denna har ett hasardartat utseende, och man understryker att förhoppningarna om en snabb principiell förbättring göres om intet av ett särskilt skäl, vars förfärande tyngd gör sig påmind.

Sedan talar man om det kända förhållandet, som förut påpekats, att vår valutareserv snart har kommit i botten, vilket gör att vårt ekonomiska anseende i utlandet i mycket hög grad är i sjunkande. Man måste konstatera, herr talman, att de åtgärder regeringen kommit med, de föreslagna konsumtions-skatterna, olika regleringar, pappersinsamlingen och sparpropagandan, om vilken man åtminstone kan säga att den inte gjort någon lycka, inte äro tillräckliga i vårt läge. Så länge förtroendet för vår egen valutas stabilitet vacklar, komma vi ingen vart. Här måste tas andra tag, och det måste skapas ett samarbete mellan sådana grupper, som vilja föra en klart nationell svensk politik.

Man får emellertid inte bara komma med kritik. Den schweiziska tidning jag nyss citerade konstaterar klart och tydligt, att herr Gjöres bör få ett bättre betyg än sin företrädare, herr Myrdal. Jag kan för egen del instämma häri.

När jag nyss talade om att vi behöva en politik, som slår en bro över motsättningarna, syftade jag på att det finns ett parti i vårt land, som så mycket som möjligt försöker skärpa motsättningarna och skapa klasskamp och klasshets. Därmed menar jag naturligtvis inte, att oppositionens diskussion av våra in- och utrikespolitiska problem skall tystas ned, utan jag syftar på den starka kommunistiska aktiviteten i vårt samhälle.

När finansministern för några år sedan i ett annat läge än det nuvarande skulle utarbeta socialdemokraternas efterkrigsprogram, inbjöd han formligt kommunisterna att tjäna som pådrivare vid genomförandet av detta program. De ha förvisso bönhört honom över hövan. De lönerörelser, som redan förekommit eller som nu segla upp, hålla på att driva oss ut på ett gungfly, och regeringen har stor möda att komma till rätta med de utomordentligt stora svårigheterna.

Vid remiss av statsverkspropositionen.

Klockan är ännu inte halv tolv, då jag lovat talmannen att sluta, och jag skall därför ägna ytterligare några ord åt kommunisternas undermineringsarbete. Om vi skåda ut över det sargade Europa, måste vi konstatera, att de baltiska staterna, Polen, Tjeckoslovakiet, Ungern, Rumänien m. fl. länder och delvis även Grekland kommit att bli helt beroende av det stora riket i öster. I vårt land har det kommunistiska partiet blivit så starkt, att det vid förra valet kunde räkna över 360 000 röster. Vad kan detta bero på? För min del är jag övertygad om att många av dessa väljare inte haft klart för sig vad den kommunistiska ideologien innebär — den kommunistiska propagandan föres ju också skickligt. Herr Hagberg i Luleå förklarade i förmiddags från denna talarstol, att han är en sann demokrat och att den ideologi han företräder är en svensk ideologi. Herr Hagberg har emellertid ingalunda avsvurit vad han en gång sagt i denna kammare, nämligen: »Sovjetregeringen är den enda regering, vilken för en politik i det arbetande folkets intresse. Vi förklara, att Sovjetunionen är arbetarnas enda fosterland, som för en politik, som arbetarklassen kan försvara och offra liv och blod för.»

Även om herr Hagberg i Luleå förklarat, att han är en sann demokrat, har han icke tagit tillbaka detta yttrande. Vore det fällt av en kommunistisk ideolog, skulle man kanske inte fästa så stort avseende vid det, men när det kommer från kommunisternas ledare i denna kammare, måste man beklaga, att det återspeglar en mentalitet av det slag man fått se följderna av i Estland, Lettland, Litauen, Polen, Rumänien och andra länder.

Anledningen till att jag drar upp detta är att jag vill efterlysa en större bestämdhet i regeringens och framför

allt finansministerns och hans excellens statsministerns avståndstagande från kommunisterna. Jag är, såsom jag nyss sade, övertygad om att många, som rösta på kommunisterna, på grund av det samröre, som finns mellan de båda partierna, tro att kommunisterna endast utgöra ett radikalare arbetarparti än socialdemokraterna. Hans excellens statsministern har i dag i en skarp replik tillkännagivit, att socialdemokraterna inte ämna ingå valkartell med kommunisterna och att de inte heller ämna anordna förstamajdemonstrationer gemensamt med dem. Jag vill dock ändå understryka, att vi hoppas att dessa ord skola åtföljas av handling, så att svenska folket verkligen får klart för sig, att när det nu gäller för de svenska partierna att hålla samman, må de osvenska partierna inte tillåtas förstöra denna samverkan.

Herr talman! Ett klart avståndstagande från regeringens sida i ord och framför allt i handling från den internationella kommunismen och dess svenska filial skulle bidra till en avspänning även på andra punkter. Det skulle skapa bättre förutsättningar för en gemensam ansträngning att föra vårt land ur de närmast aktuella trängmålen.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande proposition till morgondagens plenum kl. 11 fm.

§ 3.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 14, till Konungen angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesutskottet och utrikesnämnden.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.32 em.

In fidem
Gunnar Brith.